

V Ljubljani, dne 1. grudna 1893.

DOM IN SVET
ILUSTROVAN LIST
za
LEPOSLOVJE in ZNANSTVO

Leto
VI.

Štev.
12.

UREJUJE
Dr. Francišek Lampe.
Tiska
KATOL. TISKARNA.

EGUNTER

Vsebina XII. zvezka.

	Stran
1. Učitelj in vzornik v vedi in umetnosti. Slovencem za premislek spisal dr. Fr. L.	529
2. Sveti Ivan Kancij. Zložil Fr. Krek	540
3. Mladíke. Zložil Anton Medved	540
4. Iz nove dóbe. Spisal Ivan Sovrán	541
5. Joannes studiosus. Spisal Podgoričan	549
6. Kranj. Črtice. — Sestavil dr. I. Mairing	565
7. Na sveti večer. Zložil Anton Medved	567
8. Iz Novega Mesta v Bosno. Piše dr. Jos. Marinko	568
9. Morilčev oče. Zložil Anton Medved	570
10. Na jutrovem. Potopisne in narodopisne črtice. — Spisal dr. Fr. L.	571
11. Slovstvo	573
<p>A. Slovensko slovstvo. Knjige «družbe sv. Mohorja»: 1. Koledar družbe sv. Mohorja za navadno l. 1894. — 2. Jeruzalemski romar. Spisal dr. Frančišek Lampe. — Slovanska knjižnica. Urejuje in izdaje Andr. Gabršček v Gorici. B. Češko slovstvo. Nekaj črtic o novejših pojavih. C. Rusko slovstvo.</p>	
12. Razne stvari	576
<p><i>Naše slike.</i> — Dr. Benjamin Ipavic. — <i>Iz znanstvenega slovstva v Avstriji:</i> «Oesterreichisches Litteraturblatt.» — «Die Völker der Erde.»</p>	

Slike.

1. Cesar Konstantin podarja Rim papežu Silvestru. (Slika Rafaelova v Vatikanu)	529
2. Leon. da Vinci: Jezus uči farizeje	529
3. Correggio: Marija moli novorojenega Jezusa	531
4. Carlo Dolci: Madonna	536
5. Kristus pastir in ženin naših duš. (Narisal Céline Grouet)	537
6. Pogled na Koprivnik. (Fotografoval B. Lergertporer)	545
7. Na Koprivniku odkrijejo spominsko ploščo Vodniku dné 27. velikega srpana 1893. (Fotografoval B. Lergertporer)	553
8. Kranj s Savo z južne strani. (Fotografoval dr. Fr. L.)	561
9. Pogled na Kranj pred železnico (pred l. 1871.). (Po fotografiji Paierjevi)	565
10. Kokrski most pri Kranju. (Fotografoval dr. Fr. L.)	565
11. Stekanje Kokre in Save pod Kranjem. (Fotografoval dr. Fr. L.)	568
12. Glavni trg v Kranju. (Fotografoval dr. Fr. L.)	569

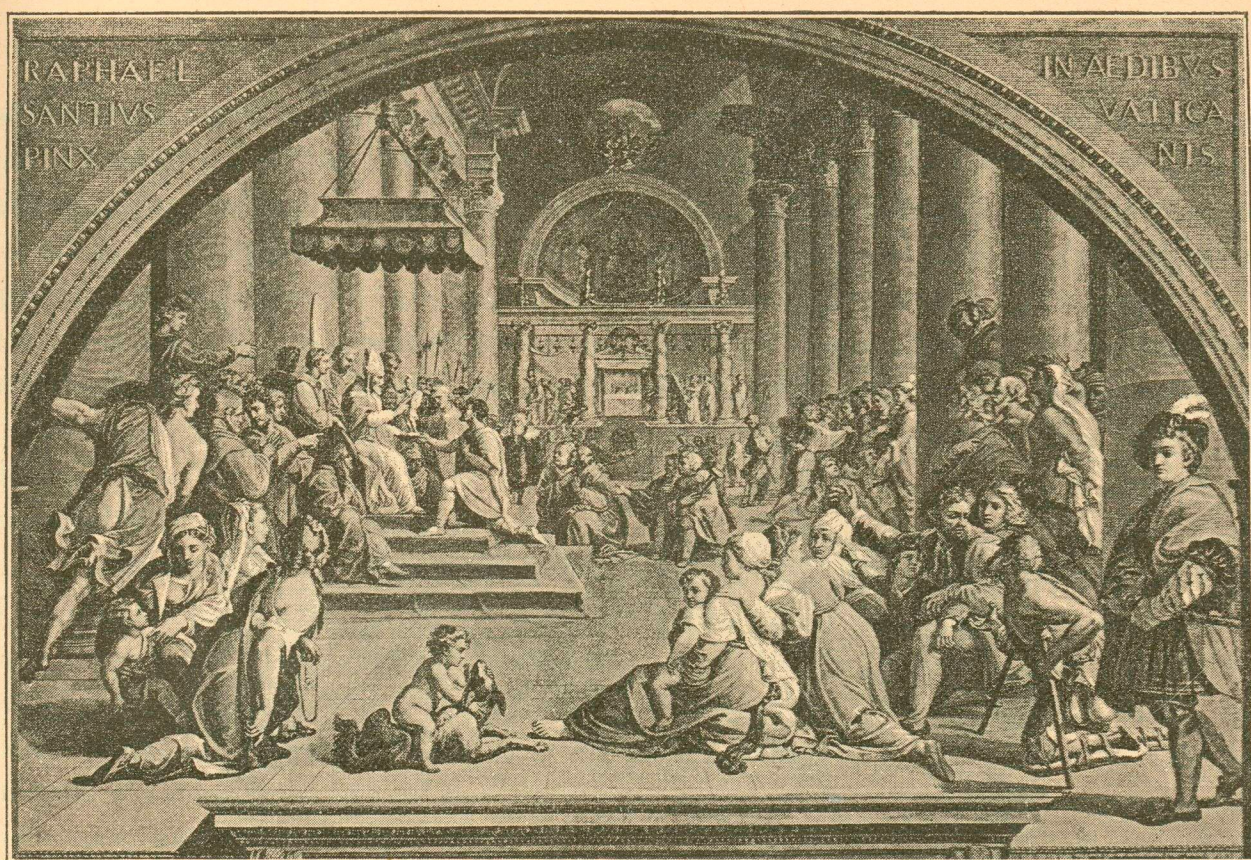
Prošnja upravníštva. Vljudno prosimo, da bi prijazni naročniki kmalu ponovili naročbo. Zlasti pa prosimo nujno, da bi natančno zapisali zadnjo pošto.

NAZNANILO. Ostalo nam je nekaj posameznih številk lanskega in predlanskega leta. Dijakom jih damo izvod po 10 kr., več izvodov skupaj še ceneje.

Pri upravníštvu se še dobíta letnika IV. in V. po 3 gld., v Bonačeve izvirne platnice vez. po 4 gld. 20 kr. Celega VI. letnika nimamo več.

Cena: Za celo leto 3 gld.; za pol leta 1 gld. 50 kr. Za dijake na leto 2 gld. 60 kr. Uredništvo in upravníštvo je v Marijanišču. Za ljubljanske naročnike posreduje iz prijaznosti „Katol. Bukvarna.“

 Prídejano je „Vabilo na naročbo Bonačevih izvirnih platnic.“

Cesar Konstantin podarja Rim papežu Silvestru. (Slika Rafaelova v Vatikanu.)

Učitelj in vzornik v vedi in umetnosti.

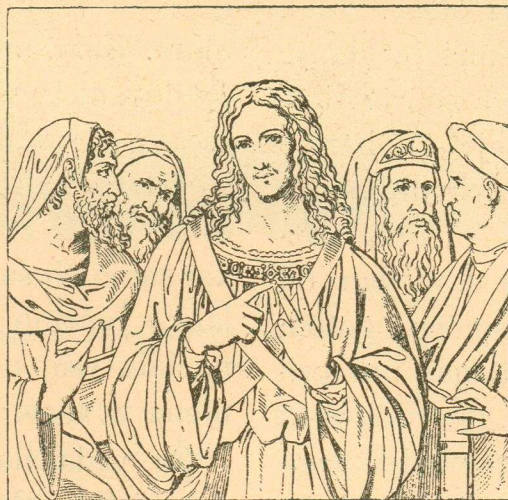
(Slovenecem za premislek pisal dr. Fr. L.)

Prijaznega čitatelja prosim, naj ne prezrè tega spisa. Ni mi dalo v srcu mirú, dokler nisem zapisal o našem Zveličarju in njegovi veri nekaterih mislij, ki se mi zdé koristne zlasti za sedanje slovenske razmere. Bal sem se pač, da bi mi utegnili kdo očitati pridigarske nauke, toda ne bojim se, da bi mi očital nerresnico. Gotovo pa je boljša resnična pridiga nego lažniva razprava. Samo za resnico mi je, samo za pravo spoznanje, za korist in srečo Slovencev.

Kdor temeljito premišljuje katoliško vero, prepriča se polagoma, da so v njej čudoviti in bogati zakladi raznih

resnic in pomočkov ne samo za prihodno, nadzemsko srečo, ampak tudi za tukajšnje, posvetno življenje in delovanje.

Seveda malokateri izmed učenjakov mi verjame, da je prav naša vera najkrepkejša podpornica in učiteljica učenjakov. Malokateri umetnik mi priznava, da ni nobena vaja in noben nauk tako uspešen za umetno delovanje, kakor Kristusova vera. Pa vendar je tako: dá se to trdno

Leon. da Vinci: Jezus uči farizeje.

dokazati, in to priča tudi izkušnja. V ta namen bi rad podal nekaj črtic o Zveličarju in naši veri. To razmišljanje ni na nepravem mestu tukaj v leposlovnem

in znanstvenem listu. Saj je potrebno, da se glasilo resnice in lepote v slovstvu ozira tudi na vir in vzor resnice in lepote, tem potrebneje je, čim manj občinstvo na to misli, čim več škode ima naš narod zaradi tega preziranja.

I. Mnogokrat čitam, da je krščanska vera, kakor vsaka druga vera, nasprotna in sovražna znanstvu. Oni, ki tako pišejo, trdè, da se vera izgublja tem bolj, čim bolj se razširja znanstvo. Vera se boji, da ji odbije poslednja ura, kadar se znanstvo povzdigne do najvišje stopinje. Zato pa se upirajo goreči verniki napredku v vedah, kolikor morejo. — Tako govore in pišejo mnogi, drugi govore in pišejo za njimi. Vendar je pa to neresnično, če se očita tudi krščanski veri. Za druge vere se ne brigam; to pa zatrjujem najslavesneje in s polnim prepričanjem, da naša vera ne samo neče ovirati napredovanja v vedah, marveč je celó pospešuje, rekel bi, odločno zanje deluje.

Kaj pa hoče veda? Spoznati in učiti resnico, ne zmôt in lažij. Resnica! — to je geslo vsaki vedi. In kaj je geslo začetniku naše vere? Tudi resnica. Pravi, da je prišel pričat o resnici in da je on sam resnica. Kaj pa je resnica? Resnica nam razodeva in daje to, kar je v istini in ni izmišljeno. Ali ni resnica nasprotna zmoti in laži? Ali se ne razločuje resnica od laži, kakor dan od noči? Če je Kristus resničen, potem mora resnica sama, mora naš um pričati o Kristusu, kakor n. pr. tudi pred sodnikom pričá resnica za nedolžnega zatoženca, a laž pričá v škodo in pogubo krivičnežu. Kako more torej Kristus biti sovražen resnici, sovražen spoznavanju resnice in prizadevanju za to spoznavanje, če je resničen in celó resnica sama? Kdaj je pobijal in zametoval resnico? Ne, marveč vso resnico je zbral

in povzel v svoje varstvo. Resnica pa je resnica, če je tudi o najmanjši in najslabši stvari. V njegovem nauku ne nahajamo najmanjše graje za vedo ali znanstvo; vera Kristusova ne zaničuje znanosti z nobeno besedo. Da, brez števila opominov, mnogo vspodbude za delovanje v vedah povzemamo lahko prav iz vere. Tako n. pr. uči vera, da so vse stvari delo božje; opominja nas, naj v vseh stvareh in z vsemi stvarmi častimo Boga. Gotovo pa spoznamo božje delo in božjo modrost v delih tem bolj, čim bolj so nam znane stvari same. Spretnost in umetnost slikarjevo občudujem tem bolj, čim natančneje poznam slikarstvo. Potemtakem nas prav vera vnema, naj spoznavamo ustvarjene reči, nikakor pa ne zametuje ali ovira vede.

Kakorkoli premišljujem zgodovino katoliške vere, vse mi pričá, da je naša vera vedno podpirala in povzdigovala vedo. Naša vera ni — kakor mohamedanska — samo kup naukov ali stavkov, katere si je treba trdno in slepo zapomniti, marveč naša vera vspodbuja vsakatega umnega človeka, naj premišljuje in si razširja spoznanje, kolikor more. Kako močno povzdiguje vera napredovanje v vedi s tem, da je razodenje zapisano v knjigah! Književnost, jezik, slovstvena ali druga zgodovina — vse to se druži z vero — s svetim pismom kar samo ob sebi. Pa tudi o vedah sploh lahko rečemo, da ni nobene, katera bi ne bila vsaj nekoliko združena ali sklenjena z vero.

Če veda napreduje prav, to je: če dobiva in podaje svojim prijateljem resnico, tedaj je tak dobiček tudi velik dobiček za vero. Kako bedasto govore oni, ki trdè, da se vera boji napredka v vedah! Ne samo, da se ga ne boji, marveč prav želi si ga. Verski nasprotniki si mislijo razmerje med vedo in

vero popolnoma napačno. Pomenkoval sem se nekoč z učenim profesorjem o nekem zgodovinskem bajeslovnem vprašanju. Ko sem kazal zanimanje za to stvar, opomnil je, da je nevarna veri. «Zakaj neki?» odvrnem mu. «Kako more prava pridobitev v vedi, kako more novo

spoznanje škodovati veri, ki hoče znanje le še pomnožiti z nadnaravnimi resnicami? Luč ni luči nikdar sovražna, naša vera pa tudi ni nobeni vedi, nobeni resnici.»

Kaj je naš Zveličar, kakor največji učitelj, zagovornik in zastopnik resnice?

Correggio: Marija moli novorojenega Jezusa.

Nikdar ni dobila vednost tako trdne podlage in močne podpore, kakor v življenju in v smrti Zveličarjevi: življenje in smrt sta služila samo resnici in pravici. Nebeški učitelj je vzor učitelja resnice. Ali ni živel in delal samo za resnico? Ali se ni bojeval samo zoper greh in laž in zmoto? — Oj, da bi vsi prijatelji resnice, vsi, ki hrepené po spo-

znanju, uprli oči v ta nedosežni vzor spoznanja in resnicoljubja! Kako trden, jasen, določen je vsak njegov nauk, Kako dovršeno je vse, kar je izgovoril! On ne išče, ne dvomi, ne poprašuje, ne sklepa in ne modruje: on samo pové. Tudi ne živi za čast, veselje, dobiček: živi samo resnici. Ne preminja nauka po ljudeh, ne ozira se tudi na napačne

želje poslušalcev, ne zakriva resnice iz strahú, marveč odkriva čisto resnico vsigdar in vsakomur. Pa njegov nauk ni mrtev, da bi nikomur nič ne koristil; ni nauk, da bi nasičeval radovednost ljudij; ni nauk, da bi ljudje samo občudovali učenost učiteljevo, ampak je najprej nauk za življenje — za dobro, pravo in srečno življenje. Kar uči z besedo, potrjuje z življenjem in z deli. Tako je Zveličar tudi živi nauk, učitelj vsigdar in povsodi. To je vzor resnicoljuba, vzor učenjaka in učitelja.

Toda ni-li res, da nas uči vera najprej poznati Boga, za svetne stvari pa se malo brigati? Res je, in tako je tudi prav: neskončno bitje treba pač spoznati preje in bolje, nego male ustvarjene reči; Boga treba pač ceniti neizmerno bolj, kakor njegovo delo. A — tu je odgovor na ugovor — Boga samega spoznavamo iz njegovih del, torej spoznavamo, če le hočemo, Boga in njegova dela ob enem. Tako tudi Kristus ne veleva samo tega, naj spoznavamo jedinega Boga, ampak ozira se v svojih naukih tudi na prirodo in božjo modrost in dobroto, ki se v njej razodeva. Njemu je odprta vsa priroda: prah na tleh in pesek mu služita, da daje nauke in dobrote; trava in cvetica na polju ga vodita do najvišjega bitja; vrabec na strehi oznanja božjo skrb; las na človeški glavi ni premalenkosten za njegovo zanimanje; najvažnejši pa mu je človek po rojstvu in smrti, po duši in telesu. Mater spoznava v njenih najimennitnejših trenutkih; v otroško srce gleda in se raduje njegove nedolžnosti; mladeniške vrline in slabosti tehta; zakonskim ljudem daje postave; starišem lajša bolečine in briše solze; umirajočih bridko usodo objokuje. In značaje — kako jih zna presojati in razločevati! Kar je slabost, to izpregleduje in odpušča rad, a

zlobnost zaničuje ter kaznuje z ostrimi besedami in hudim pretenjem. Da, človeška narava mu je znana do najtanjših živcev — rekel bi — in do najrahljših gibljejev. Pa tudi drugim, tudi učencem veleva, naj so modri, naj so previdni, naj poznajo in pravično presojujejo človeka.

Komur to ni dovolj, da se prepriča o ljubezni našega učitelja do znanja, temu je težko še bolj posvetiti.

Pravi učenec takega učitelja ljubi večno resnico — Boga, ljubi razodeto resnico v Kristusu, ljubi vso prirodo, ljubi vsako resnično spoznanje z močno dušo in čistim srcem. Ne boji se resnice, boji se pa zmote, ki se tako rada primeri človeku. Učenjak, ki se ne méni za nebeškega učitelja, proslavlja s svojo učenostjo le samega sebe; če se je zmotil, rad zagovarja zmoto, da ne izgubi veljave in slave pred ljudmi. To priča vzgledov brez števila. A Kristusov učenec in učenjak se ne sramuje pripoznati zmote in napake, saj ljubi resnico bolj nego sebe.

Kristus, vzor učenjakom, uči nas, naj imamo čisto duševno oko, ki jasno in resnično vidi vse duševne predmete, kakor tudi čisto telesno oko prav vidi zunanje stvari. Brljavno oko vidi vse stvari v temi: tako tudi naš um, ako ga temijo strasti, duševni nemir in napačni oziri.

Zares je Kristus steber tudi napredku v vedah, kažipot do vsake resnice, vodnik in podpornik po vseh težavnih potih spoznavanja.

To pa ni samo prazno govorjenje, marveč živa resnica. Istina je, da so bili največji in najtemeljitejši učenjaki tudi verni. Istina je, da ni vera nikogar zadrževala na poti napredovanja. Če je pa kdaj ali kak verski nazor ali pomislek bil komu v spodtiko, ni bil dotični nazor

pravi, in oni pomislek ni bil potreben zaradi vere. Oni pomisleki — kakor pri Koperniku in Galileiju — so bili samo človeško mnenje, nikakor se niso naslanjali na pravi verski nauk. Ljudje smo pa ljudje; posamezniki (ne govorim o učeči cerkvi) se lahko motijo tudi v verskih naukih, kakor se motijo v drugih stvareh.

Odkritosrčno povem: Ko bi bil velik bogataš — milijonar, napravil bi velikansko ustanovo na cerkveni podlagi za moše, ki bi ne imeli poleg splošnih dolžnostij drugega dela, kakor obdelovati znanstvo v čast božjo, v razširjanje resnice in v prid človeštva. Ko bi učenjaštvo hodilo za Kristusom, ko bi veda vodila k Bogu in ljudem vcepovala strah božji in ljubezen do bližnjega, ne bi bilo treba vojakov na milijone. Namestu tisočin in tisočin topov, namestu milijonov pušek bi lile livarne lahko znanstvena orodja in država bi ž njimi lahko napolnila najrevnejše gorske šole. Namestu strašnih bojnih ladij bi gradili ladije za potovanje v ptuje dežele in za znanstvene ekspedicije. Namestu dragih vojaških vaj bi bile lahko javne in obširne znanstvene preskušnje ali pa tekmovanja v raznih telesnih, obrtnih in umetelnih spretnostih.

Kajpada, to je prelepo še za deveto deželo, a bilo bi istinito, ko bi veda kakoršna koli imela za vodnika Kristusa.

II. Ozrimo se sedaj na drugo stran, na u m e t n o s t, in vprašajmo, kaj sta Kristus in njegova vera za umetnost: ali sta ji ugodna ali nasprotna? Dobro vem, da tudi na tem polju marsikdo očita veri, da je nasprotna umetnemu napredku, vendar so ti ugovori manj resni in očitni, ker je pač težko ugovarjati jasnim resnicam in očitni istinitosti. Da je namreč naša vera jako

ugodna umetnosti, to je tako znano in gotovo, da le zaslepljeni nasprotniki vere ne vidijo obilnega njenega sadú v umetnosti. O — dala bi se pisati lepa knjiga in dali bi se govoriti lepi govori o čudovitem razmerju med vero in umetnostjo! In ko bi hoteli govoriti nekoliko v primeri, vendar pa resnično, imenovali bi našo božjo vero m a t e r umetnostij. To je jako vesela resnica gledé na umetnost, kakor je tudi lepo pričevanje, da je vera naša prava, božja.

Človek se raduje lepote; lepe stvari mu sladé življenje, zlasti pa dvigajo njegovo srce kvišku, k viru vse lepote, k Bogu. Nobena stvar bi ne bila lepa, ko bi ji ne bil popolnosti vtisnil v lice Bog sam; nobena stvar bi nam ne ugajala, ko bi nam Stvarnik ne bil dal zmožnosti, da čutimo in spoznavamo to popolnost. Tako se zrcali v lepih oblikah božja popolnost sama kakor solnce v čisti vodi. Zato je pa v vsakem lepem predmetu nekaj višjega, nadčutnega: misel ali — kakor pravijo — ideja. Ko gledaš lepo stvar, spoznaš takoj, da tu ni samo platno in barva, ni samo les, kamen in oblika, ampak hkrati nekaj, česar ne moremo potipati, ne videti; nekaj, kar se ti tukaj razodeva iz nevidnega sveta.

Kadar posnema človek lepe stvari tako, da sam naredi jednake ali podobne stvari, in kadar v svojem izdelku tudi lepo izrazi ali pokaže neko višjo misel, tedaj ga imenujemo umetnika in njegova dela umotvore. Umetnik ne sme samo posnemati; treba je, da tudi sam iz svojega uma kaj naredi ali ustvari. Oboje se mora lepo družiti v umetniku: umno posnemanje prirodnih stvari in umno ustvarjanje novih predmetov. Potemtakem podpira umetnika vse to, kar ga uči prav posnemati prirodo, in pa, kar mu daje novih mislij in lepih idej.

Na vse te strani je naša vera jako ugodna lepim umetnostim. Kolikokrat se ozira na naravo in kaže njene lepe strani! Že naš Zveličar je razlagal visoke resnice o nebeškem kraljestvu najrajši s tem, da jih je primerjal navadnim stvarjem v naravi: semenu, žitu, vinski trti, drevesu; zlasti pa je opozarjal na veliko lepoto v liliji kakor tudi na modrost in skrb božjo, katero oznanja ta cvetica. Da, lepota je razlita po naravi, krasota se v njej zrcali in razodeva se v njej ljubezen božja: to vidi in uči naš učitelj. Ali pa ni to pravo umetniško naziranje in opazovanje? Ali ni torej tak nauk za umetnika neizrekljivo ugoden?

Kristijan pač vé, da je zaradi greha prokletstvo zadelo tudi zemljo, ki rodi trnje in osat: a vé tudi, da je jednako tudi rešenje po Zveličarju namenjeno naravi. To rešenje bode dovršeno šele po našem vstajenju, toda že tukaj in sedaj se vrši «svetá odkletev»; sveta cerkev blagoslavlja brezštevilkokrat naravo in jo otima prokletstvu. In prav ta odkleta zemlja, zemlja, ki čaka poveličanja, ta je lepa in vredna, da umetnik razgrinja človeštvu vse njene lepe strani.

Pa kaj govorim o tem! Dasi je lepa že narava, vendar je biser v stvarstvu le človek, ta čudoviti stvor božji, mejaš in ud dvojnemu kraljestvu: telesnemu in dušnemu. Človek je lepa stvar božja, ker je v njem duh, in ker je telo le zrcalo, le zunanja slika duše. V drugih stvarih slutimo in iščemo božjo misel, v človeku je pa bistveno — dejal bi — vdahnjena, tukaj je bistveno pričujoča. Iz vere vemo, da je ta duša natančna podoba božja. Zato je človek zares lepo bitje, dokler ni zatrta ali omadeževana ta podoba božja v njem. Še to ni dosti. Tako veličasten, toliko vreden, tako častitljiv je človek, da hoče

sam Bog tudi biti pravi človek, nam jednak v vseh rečeh razven greha. Res, prišel je Bog na zemljo, prišel kot človek našega rodú; rojen iz žene, odgojen in vzrejen kakor mi, veseleč se in trpeč kakor mi, umirajoč huje in bridkeje, kakor umiramo mi: a božje veličastvo je sijalo z njegove postave, bil je najvišje in najpopolnejše bitje, ki je začelo živeti na tej zemlji, zato pa tudi najlepše. Da, Kristus je najčistejši, najvišji, popolni, absolutni in nedosežni vzor lepote: zakaj neustvarjena božja lepota je tukaj včlovečena ali v človeški podobi razodeta. Zato velja o njem ne samo, da je poln milosti, ampak tudi poln milobe, lepote, ljubeznivosti.

Čudovito in skrivnostno je zemljanu včlovečenje božje: toda to je jasno, da je človeštvo s tem povzdignjeno do neizmerne časti in sreče, da je dobilo Kristusa ne samo za vzor učitelja resnice, ampak tudi za vzor, za istiniti, živi, oživljajoči, ustvarjajoči, večni vzor lepote. Kristus ni samo vzor, ki bi plaval umetniku v duši, ne: Kristus je živi in istiniti, delujoči vzor, ki prestvarja in pre-raja človeštvo po svoji podobi. Kristus je vzor novega človeštva, kakor je nekdanj Beseda in Modrost bila vzor in predpoda, po kateri je bil ustvarjen prvi človek.

Ta zavest, to prepričanje je navdajalo in navdaje krščanske umetnike, ki se trudijo, da bi prav ta vzor vpodobili in ga pokazali v dostojni obliki. Kristus je bil in je pravi in glavni vzor krščanskim umetnikom. «Ako se oziramo z umetnostnega stališča na življenje Kristusovo, vidimo, da je (to življenje) za njo najvažnejše: umetnost se ni z življenjem nobenega človeka pečala toliko, nobeno ni krščanski umetnosti tako bogat in živ zaklad in nagib za najvišja dela, kakor življenje, trpljenje in smrt Jezusa

Nazareškega.»¹⁾ Kdo bi naštel vsaj svetovno znane in umetne slike in kipe, ki so povzeti iz evangelijev, ki kažejo ta večni vzor lepote! Vendar omenimo vsaj nekatere! Da je v detetu Jezusu božja narava in da je dete čarobno lepo, to je naslikal slavni Correggio (Antonio Allegri, umrl l. 1534.) v sloveči sliki, ki je sedaj v Draždanih, in v sliki, ki je v Florenciji, v katerih moli sveta Mati svoje Dete, pa se ga tudi srčno raduje.²⁾ Lepo je naslikal Guido Reni (1573—1642), kako molijo pastirci novorojenega Zveličarja. (Slika je sedaj v Petrogradu.) Naš ljubljenec, Rafael: kako je slikal Jezusa, n. pr. kot dete, katero molijo Trije Modri, ali kot dete v naročju svete Device, kot moža pri krstu, kot povelčanega Zveličarja v nesmrtni «Izpremambi na gori», pa tudi njegovo grozno trpljenje, ko nese sramotni križ na Kalvarijo! Rafael je tako objel v duši Kristusa v glavnih dôbah njegovega življenja in poslanstva. In Carlo Dolci (1616—1686) — res sladki, kakor pravi ime — je naslikal ljubeznivo Dete z materjo³⁾, slikal pa tudi Jezusa v trpljenju, n. pr. Jezusa na Oljski gori, kot slavnoznani «Ecce homo», ki visi skoro v vsaki hiši, v vsakem znamenju. Ne smemo pozabiti Benečana Pavla Veroneseja (1530—1588), ki je veličastno in v krasnih okolicah slikal Kristusa, n. pr.: «Jezus ozdravlja bolno ženo» (v Louvru v Parizu). O slavnem Špancu Murillu (Murillo 1618 do 1682) bomo slišali v bodočem letu več. Slikal je Kristusa kot učitelja, kot čudodelnika in dobrotnika, n. pr. «Jezus ozdravlja 38letnega bolnika». Samo mimogredé omenjam še nekatere umetnike in njih dela: Salvator Rosa

(1615—1673) je slikal sicer najrajši divjo prirodo, a poveličeval je tudi Kristusa, n. pr. «Dvanajstletni Jezus v templju»; van Dyck (1599—1641) je naslikal Jezusa s trnjem venčanega; Rubens je slikal mnogo dogodkov iz Zveličarjevega življenja, kakor tudi Rembrandt; Andrea del Sarto je slikal Gospodov pokop, Overbeck njegovo vstajenje. Če omenjam še Leonardovo (da Vinci) «Zadnjo večerjo» in Ticijanov «Davčni denar», zadostuje nam ta kratek imenik v dokaz, da so največji umetniki v najboljših umotvorih predstavljali uprav Kristusa, da so torej njega imeli za najvišji in najčistejši vzor. Naj ne sodi nihče po teh imenih, da drugi slikarji niso slikali Kristusa, ali da so navedeni umetniki slikali samo omenjene dogodke: to je samo za vzgled, to je samo nekaj malega, če tudi najboljšega gradiva v slikarski umetnosti. Tako je Kristus slikarjem kakor solnce, ki jih ogreva in razsvetljuje. Kako bi ne bila ta vera ugodna lepi umetnosti? Ob enem je pa prav slikarstvo živa priča, da je Kristus pravi božji poslanec, zakaj laž in prevara ne moreta roditi tako lepih uspehov. Če so pogani izdelovali lepe kipe svojih bogov, poveličevali so s tem samo človeško podobo in kazali hrepenenje po pravem, najvišjem Bogu; motili so se, a tudi v zmoti so kazali hrepenenje po resnici in najvišjem vzoru. Ko gledaš star kip, misli si, da je to kip lepega človeškega bitja, kakoršno si je ustvarila domišljija starih umetnikov, pa si zadel resnico.

Tu treba izreči stavek in povedati resnico, o kateri ne more nihče dvomiti. Umetnost sloni na ljubezni, izvira iz nje in vodi k njej. Brez ljubezni ni umetnosti. Če ne ljubimo in cenimo kake stvari v prirodi, nikakor nas ne mika, da bi jo tudi posneli ali

¹⁾ Dr. H. Merz, Bilder-Atlas, Taf. 89.

²⁾ Glej našo sliko na strani 531.

³⁾ Glej sliko na strani 536.

naredili v podobi. Ali more pevec slaviti to, kar sovraži, slikar slikati predmet, ki mu je zopern? Čim bolj pa ga ljubimo, tem bolj nas miče in vleče, da bi ga vpodobili in tako imeli vsaj v umotvoru, česar nimamo v istini. In čim večja je ljubezen umetnikova, tem

bolj se dvigne na perutih svojega navdušenja k lepemu vzoru, tem bolj se potrudi, da se pokaže vzor kolikor more najlepše. Zato je ljubezen nagib, vodnica, ogrevajoče solnce umetnosti.

Prav v tem oziru pa kmalu izprevidimo, kako in zakaj nam je Kristus naj-

Carlo Dolci: **Madonna.**

višji vzor, Kristus učitelj vesoljne ljubezni, Kristus ljubljeneec vseh pravih vernikov. Ker je učil Kristus ljubiti najprej Boga in božjo čast, povzdignil je človeka do višjih vzorov in ga potegnil iz čutne nizkosti. Učil je prav ljubiti bližnjika in spoštovati v njem podobo božjo; celó sovražnike ljubiti se učimo od njega, ker so tudi oni podoba božja

in odkupljeni z njegovo krvjo. Tako se je človek naučil ljubiti vse stvari v Bogu, ljubiti v mirni udanosti in s pravim spoštovanjem v Kristusu; s tem je pa tudi dobil podlago za čisto in najvišjo umetnost. Krščanski umetnik se ozira z močnim ljubečim srcem in čisto dušo v svoj vzor, pa ga objame in obdela z vsemi močmi «uma in dlana». Kdor tako ljubi

prirodo, kakor Kristus, ki je z njo učil tako ljubi človeka, kakor božja Beseda, skrivnosti nebeškega kraljestva, kdor ki je vso naravo našo sprejela za svojo,

Kristus pastir in ženin naših duš. (Narisał Céline Grouet.)

kdor tako ljubi bližnjika, kakor nebeški služiti pravi umetnosti. — Pa to še zdravnik: ta pač more in hoče prav ni vse. Kristus nas ni samo učil prav

ljubiti, ampak tudi sebi je pridobil ono čudovito ljubezen vseh svojih učencev in vseh kristijanov, ki je najtrdnjša in vedno živa vez vsega krščanstva, ki je pravo in najlepše znamenje pravega vernika. Da, ljubezen do Kristusa, prvega dobrotnika in ljubitelja vsega človeštva, ljubezen do čiste resnice in vzorne lepote, ta ljubezen je ob jednom tudi vir za neštne umetniške proizvode. Krščanski umetniki so bili navdani s to ljubeznijo in ta jih je oblažila, očistila napák in povzdignila do vzvišenih vzorov. V tej ljubezni so slikali Kristusa samega in vlili v svoje proizvode neizrekljivo ljubeznivost. Čim bolj so imeli pravega krščanskega duha, tem bolj so tudi znali ustvarjati nesmrtnne slike. Omenjam izmed novejših slikarjev Overbecka in Führicha, izmed katerih je zlasti poslednji dobro znan Slovencem po križevem potu, ki ga posnemajo tudi naši slikarji.

Tudi vemo po sveti veri, da Kristus ni samo zgodovinska oseba, ampak je živa, istinita in neumrljiva oseba, čegar povelšana človeška narava je na desnici božji. Zato je pa Kristus tudi istiniti, živi vzor, ne samo namišljen; ljubezen do njega je prav istinito čustvo, ne samo bolno hrepenenje. Saj je tudi on naš ljubitelj, saj on kot pastir naših duš vedno vliva najplemenitejša čustva v naša srca, kar tako lepo izražamo v besedi in sliki rekoč: Kristus, ženin krščanskih duš, kar ne velja samo za device, ampak za vsakega kristijana, ki je napolnjen s pravim krščanskim duhom.¹⁾

Da, da, Kristus je istiniti in najplodovitejši vzor pravemu umetniku, vzor, ki se sam bliža umetniku in ga navdaje s spoznanjem pa z ljubeznijo.

Kristus je vzor moške nadnaravne lepote in tudi s tem — najvišje lepote. Zakaj moška lepota je popolnejša, rekel bi, obsežnejša, krepkejša in višja od ženske. A tega mi tukaj ni treba dokazovati.

Vendar tudi v moški postavi sami ni prav popolni izraz človeške narave. Ženska, iz moža narejena, je nekak odsev moške lepote, hkrati pa mehkejša in splošnejša oblika človeške narave. Na moškem obrazu je vse določno, posebno, individuvalno; na ženskem pa so oblike manj določne in razvite. Zato bi dejal, da se v moški postavi kaže samostojnost, moč, veljava, osebnost, v ženski pa to, kar je obče človeškega, ali kar je lastno celemu človeškemu rodu. — Umetnik potrebuje tudi ženskega vzora, on, ki kaže popolnost naše narave.

In vera Kristusova mu podaje vzvišeni in nedosežni vzor one Device, ki je kot zastopnica vsega človeštva, vsega človeškega rodú ali plemena, podala večni Besedi človeško naravo, vzor one Matere, ki je imela vse vrline, vse darove, vse človeške popolnosti. Umetnost se zaradi tega oklepa tudi Matere Božje, slavi jo in povelčuje, hkrati pa samo sebe izpopolnjuje. Čim boljši in resničnejši je vzor, tem boljši utegne biti umotvor, če ga umetnik umeva in zna vpodobiti. Zato je nedvomno res to-le: Če pogledamo one umotvore, kateri se v slikarstvu štejejo za najboljše, kažejo nam ti Zveličarja ali pa njegovo Mater. Omenjam, da štejejo v slikarstvu med prve umotvore Rafaelovo «Izpremenjenje» in pa Ticijanovo «Vnebovzetje»: prvo nam kaže veličastvo Zveličarjevo, drugo pa Marijino.

Dovolj sem razjasnil, kako ugodna je vedi in umetnosti krščanska vera. Zato je pa vedno oboje gojila in pospeševala tista cerkev, ki je jedina sprejela in

¹⁾ Prim. sliko na strani 537.

nespremenjen hranila nauk Kristusov, namreč katoliška cerkev. Katoliška cerkev je bila in je zaščitnica in varihinja vede, kakor je prava mati umetnostim. Znano je iz zgodovine, da so se krive vere krivo in krivično vèdle tudi z vedami in umetnostmi. Protestantovstvo n. pr. je zavrglo modroslovje, po cerkvah pa razdiralo oltarje, teptalo kipe in slike, češ, da je v njih poganstvo.

Res je, da se katoliška cerkev mnogokrat ustavlja vedi, pa kakšni? Lažnivi vedi, prenagljenim in nedokazanim trditvam, ki begajo nepremišljene ljudi in jih motijo v veri. Res je, da katoliška cerkev obsoja umetnost, pa kakšno? Ono umetnost, ki pozna samo čutnost, golo meso, zapeljive oblike, ono umetnost, ki se dandanes le preveč košati in ponaša kot vrhunec umetnosti, dasi tudi ni morebiti v sto slikah te vrste niti trohice vzvišene ali lepe misli. Prav s tem pa ohranja cerkev vedo, kakor tudi goji resnično umetnost.

Ali ni torej začetnik naše vere in cerkve, Kristus, najvišji učitelj pa tudi vzornik vede in umetnostij?

Da bi vse slovenske razumnike prešinilo to prepričanje! In lahko se vsakdo prepriča o našem nauku, ako le hoče. Kako bi tudi nam Slovencem krepko zasvetila luč prave vede in bi nas očarala lepota v pravih narodnih, slovenskih umotvorih! A Kristus jedini nas more združiti, jedina cerkev more varovati našo jedinstvo, katoliška vera nam je Slovencem središče, pa tudi življenje, vir napredka in sreče. Ukloniti se morajo vsi jarmu Gospodovemu, saj je sladak in mil; a paziti moramo ob enem, da ne delamo nikomur odurnega Gospodovega jarma in težkega njegovega bremena, marveč se trudimo olajšati in osladiti ga z milim ravnanjem, kakor tudi bolniku osladimo grenko zdravilo s pri-

lito sladčico. S takim načinom se lahko združimo, če imamo le dobro voljo. Takó pa tudi najbolje skrbimo za slovenski narod, ki bode na tej podlagi nepremagljiv in srečen.

Da nas je Slovencev malo, vemo sami. Za narodni naš obstanek je potrebna trdna in neomahljiva podlaga. Te podlage nam ne more dati samo domoljubje, zakaj domoljubje si razlaga vsakdo po svoje; strankarji štejejo za domoljubje, da pobijajo v najhujšem sovraštvu pristaše nasprotne stranke, če tudi so najbližji rojaki. To vidimo povsodi, kjerkoli so strankarski boji. Ne: samo domoljubje ne more naroda povzdigniti do velikosti in mu ne daje obstanka. Grke je družila v boju zoper Peržane stara poštenost, vernost, zvestoba, bogoljubnost. Ko je to izginilo, mesarili so se v notranjih bojih peloponeške vojske tako dolgo, dokler se niso uničili. Žal, domoljubje je včasih tako tesno, da vidi le samo sebe, včasih pa tako široko, da pozabi na bližnjega rojaka v istem času, ko se brati z daljnimi sosedi. Francoz preganja iz domoljubja drugega Francoza, ki ni njegovega mišljenja; še vnet republikan sovraži zmernega republikana; a prav tedaj, ko pobija domačina, brati se z nejednakim znancem in neče pomisliti, da le d o m a č a j e d i n o s t reši domovino. Skratka, dokazano je, da domoljubje samo ni dovolj za obstanek naroda. Ves narod mora imeti trdno voljo, da izpolnjuje zakon pravičnosti, da je požrtvovalen, pa tudi prizanesljiv in potrpežljiv v težavah: to mu daje trden obstanek, in ta je v veri. Obe stvari torej sta nam potrebni za narodni obstanek: vera in domoljubnost. Prva in najvažnejša pa je vera, ker ta obsega tudi domoljubnost. — Kdor je pa izločil domoljubje popolnoma iz vere, češ, vera mi ne veleva domoljubja, ta

je izločil iz vere dolžnost pravičnosti in tako vero razdejal. Takim velja v nekem pomenu grožnja sv. Pavla: «Ako kdo nima skrbi za svojce, zlasti za domačine, zatajil je vero in je slabši kakor nevernik». (I. Tim. 5, 8.)

Tako vidimo, v čem je naš obstanek, naša moč, naš napredek. Vsaj meni se zdi, da bi Slovenci, ko bi to prav umevali, ko bi prav cenili sami sebe, ko bi bili trdni v tem prepričanju in stali na podlagi katoliške vere z živo narodno zavestjo, da bi Slovenci — pravim — prav tako delovali na polju občnega napredka, prav tako se tudi odlikovali, prav tako po svoje vršili nalogo, dano nam od Stvarnika, kakor veliki narodi. Če pa nimamo te istinite podlage, tedaj smo zares majhni: majhni po številu, majhni zaradi razdvojenosti, slabi zaradi

piškavega in nezanesljivega stališča. — Véliki učitelj nas kliče in vabi, véliki vzornik nas navdušuje. Velikodušnost naj prešine vse vrste Slovencev in jih vname za višje namene in nadzemeljske vzore. Ako se naši boji tako končajo, potem smo vsi zmagali in v tej zmagi vsi pridobili neizrekljivo veliko.

Malo upanja je, da bi se to tudi res zgodilo. Predobro poznam človeško slabost, da bi ne vedel, kako uničuje najlepše načrte, kako se upira resnici, kako potiska človeka v razne spone. A vem tudi, da so bile v vseh časih in da bodo močne duše, pravi junaki, ki umevajo resnico s čistim umom, pa imajo tudi močno voljo, da se navdušijo za resnico in zanjo delajo. Vsaj tem niso brez uspeha napisane te vrstice o našem učitelju in vzorniku Kristusu.

Sveti Ivan Kancij.

Prnite se k meni, možjé siloviti,
Vi roparji drzni, brezbožna druhál!
Tu v suknji so moji denarci zašiti,
Mnog skriva v podlogi cekin se svetál.

Oropali vsega ste vi me imenja,
Ki nosil je s sábo za daljno sem pot;
Ne morete vzeti pa meni poštenja,
Ne zlažem nì vam se, zavrženi rod!

Poprašan: «imaš še kaj družega s sábo?»
Da nimam, sem rekel, ves zbečan, pobit.
Pozabil sem zlatov, povedal sem slabo:
Vzemite, ker našel zaklad se je skrit.

Divjaki strmijo vsi osramočeni
In vračajo plen mu, klečijo pred njim.
S svetnikom volkovi v ovcé premenjeni
Gredó spokorit se kot romarji v Rim.

Fr. Krek.

Mladíke.

13.

Težkó se napravi mnogokrat gaz
Skozi nejasno obilico «fraz».

15.

Čuteče srcé le ohrani
V nesreči in sreči vsigdár,
A solzam nezmernim se brani,
Preveč ne radúj se nikár!

14.

Neče slišati skopuh besede «dosti»,
Dokler smrt ne pride k njemu v gosti.

16.

Kdor le prestrastno dokazuje,
Da v srcu bi nam vzbudil vero,
Podoben slabemu je pevcu,
Ki misel potemni s primero.

Anton Medved.

Iz nove dôle.

(Spisal Ivan Sovrán.)

XI.

Dve novici iz sodišča sta novega leta dan 187. zašumeli po Dunaju: bankirja Kohna so zaprli zaradi goljufije in hkrati so vteknili v ječo nad petdeset socijalistov, med katerimi je bil tudi Peter Kosem. O teh dogodkih se je govorilo povsodi: po ulicah, kavarnah in po salonih. Gledé na Kohna je bilo tukaj tako, kakor drugodi: vse je hotelo že izdavna vedeti, da Kohn peša, da v primeri s svojim imetkom preveč trosi, da je nevarno imeti ž njim denarne kupčije, in še več temu podobnega, dasi nobeden o tem ni preje ni črhnil in dasi so morda prav ti vedeži pred nekaj dnevi še na vse pretege hvalili poštenje Kohnovo in občudovali njegovo bogastvo.

Sodnijska preiskava je odkrila res čudne stvari. Dolgá je bilo blizu jednega milijona, a denarja nič. Na tisoče ljudij, z večine nižjega stanú, je prišlo ob vse svoje z največjim trudom prislužene novčiče. Ko se je zvedelo, kaj je s Kohnom, vrela so ubogi ljudje kar trumoma v sodišče in celó z vojaško pomočjo so jih morali odganjati. Kletvin in jokú je bila polna ulica. Kaj je pomagalo revežem, da so šele sedaj, ko je bilo že vse izgubljeno, spravili pod ključ brezvestneža, ki je zakrivil njihovo nesrečo? Kaj jim je hasnilo, da so šele sedaj z največjo natančnostjo iskali vzrokov, kateri so uničili bankirja in tiste, ki so mu zaupali?

Dokazalo se je, da je Kohn zadnji čas živel nepopisno potratno in da je včasih jeden dan izmetal po več tisoč goldinarjev. Ženskam je dajal v darila lepotičja, ki so bila vredna ogromne

vsote. Varstvo mladih pevk, katero je od dné do dné bolj gojil, praznilo mu je brzo njegove blagajne; veselice in plesi so se vrstili skoro nepretrgano v njegovi hiši. Tako je kmalu zabredel v dolgove in, da bi si opomogel, jel je z nekako obupno predrznostjo kupčevati z dvomljivimi vrednostnimi papirji in tako je naposled prišel tudi med svet s svojim pravim naslovom — goljufa.

Obsodili so ga na deset let težke ječe. Javna glasila so seveda tudi pri tem vnebovpijočem pojavu pokazala svoje mišljenje. Slikali so ga po listih kot blagega moža, ki je ljubil življenje, ki je pa samo po nesreči, po neugodnih okolnostih poneveril neštetim siromakom vse imetje. In ko so poročali za nekaj časa, da so ga našli v celici obešenega pri postelji, razlagali so si v dolgih sestavkih, kako kruto se je maščevala usoda nad možem, ki je malo neprevidno užival veselje na svetu. Skrbeli so pa, da se je kmalu pozabil. Po salonih je za malo časa popolnoma umolknilo njegovo ime. V zaduhlih podstrešnih izbicah, v katerih so stanovale žrtve njegovega zapravljanja, imenovali so pa še dolgo s srdom Kohna in neštevilno jih je klelo njegov spomin.

Tudi socijalistična pravda je bila zanimiva. Tožili so zaprte delavce zaradi mnogo hudodelstev, javno mnenje je pa udrihalo po njih, kar je le moglo. Razkrivalo se je vse natanko, kako snuje socijalizem pogin vsemu obstoječemu redu, kako je nevaren državi, pa tudi verskim družbam. Zdelo se je po pisarjenju večjih listov in po govorjenju odličnejših môž, kakor bi se grozila vsa

človeška družba nad tako ostudnimi načrti, in kakor bi svete jeze ne vedela, kaj naj stori, dasi vseh petdeset obtožencev ni storilo niti deseti del škode, ki jo je napravil samo jeden razsipen in brezbožen Kohn. Nobeden ni hotel premišljati, da je odpad od krščanstva vzrok vsem takim žalostnim pojavom in da — če smemo tako reči — prav z isto pravico odpade od božjih zakonov preprosti delavec, kakor največji bogatin.

Porotniki so vendar sodili po svoje. Za vsako neumno besedo niso še obsojali delavca, marveč le tedaj so ga spoznali za krivega, ko je bilo njegovo hudodelstvo res dokazano. Tako so dobili socialisti primeroma majhne kazni.

Kosem je bil obsojen na poldrugo leto. Z zobmi je škrtal, ko je slišal obsodbo. Najhujše mu je bilo, da ne bo mogel dobiti pijače, ki ga je imela že popolnoma v oblasti. Divjal je in zahteval kričoč žganja, ko so ga odvedli v celico, kjer je imel odsedeti svojo kazen. Post in tamnica sta ga pa kmalu ukrotila, da ni več razgrajal, vendar ga ni v resnici omečila nobena lepa beseda. Pri skupnem pouku je izkušal domači duhovnik zanimati zlasti njega, a ni šlo. Priporočil mu ga je bil še posebej gospod Josip, njegov nekdanji dobrotnik in društveni predsednik.

Duhovnik je premišljal na vse načine, kako bi se mu dala streti trda skorja, v katero mu je njegovo žalostno prejšnje življenje vkovalo srce. Pripovedoval mu je, kako se zanimlje gospod Josip za njegovo osebo, kako moli zanj v trdni nadi, da se poboljša, a Peter je le srpo gledal pod-se in molčal. Tudi velikonočne spovedi se ni udeležil z drugimi kaznjenci.

Imel je sam svojo celico; odločili so ga popolnoma od drugih, da ne bi dobil

še v ječi prilike za hujskanje. S paznikom ni izpregovoril izprva niti jedne besedice. Srdito je korakal po ozki sobici, ali pa sedel zamišljen na trdi slamnici. Divje misli so mu švigale v umu sem in tje; delal je sklepe za bodočnost, črne in strastne, kakor je bila vsa duša njegova črna in strastna. Naposled mu je pošla snov tudi za domišljijo.

Nekega dné že v poznem poletju je hlastno vprašal paznika, ali ima kako knjigo, da bi jo bral. Duhovnik je to zvedel in brž je sklenil uporabiti ugodno priliko. Poslal mu je po pazniku — Tomaža Kempčana.

Ko je Peter prebral v knjižici nekaj vrstic, vrgel jo je nevoljno od sebe: «Že zopet me mučijo in preganjajo te popovske vraže», tako je zakričal. Nekaj dnij je pri tem ostalo, toda dolgčas je bil še hujši nego Petrova trma, in tudi Kempčanova knjiga mu je bila naposled dobra. Jel jo je listati in raztreseno prebirati posamezne odstavke. Vedno bolj so ga zanimale kratke, odločno izražene resnice, katerim se je poznalo, da jih je zapisal mož, ki je natanko poznal vse tajnosti človeškega srca.

Peter je bral v mnogih odstavkih popis svoje duše in zamišljen je odložil knjigo, ko je naletel na svojo sliko v njej. «Odkod ta učenost; kako je mogoče, da tako natanko pozna ta pisatelj vse, kar človeku rodi nemir in kar ga odvrča od zadovoljnosti?» mrmral je sam s seboj in bral je dalje. Vedno bolj je umeval, odkod izvira ta čudovita znanost; vedno bolj je uvideval, da je treba človeku, ki hoče spoznati samega sebe, najpreje spoznati Boga. Zopet so mu zaigrale v duši pesmi mladih let, pesmi navdušenja, pesmi pobožnosti, pesmi zvestobe in ljubezni, zopet so se mu ponujale v trdni glavi slike iz nekdanjih časov, in besede starega Kempčana so mu postale jasne

in očite kakor beli dan. Tedaj pa je naslonil glavo na roki in po licu so se mu ulivale gorke solzé. Tajati se je jelo njegovo srce, in paznik ga je nekaterikrat zalotil — na kolenih. Duhovnik je bil tega neizrekljivo vesel. Knjigo za knjigo mu je posodil in ko je mislil, da je že do dobra omečen, obiskal ga je sam.

Peter je bil za vse pripravljen. Najlepši sklepi so mu zorili v duši in skoraj zavrnil je tolažljive besede duhovnikove, češ, prav je, da trpim, saj sem zaslužil. V cerkvi in drugodi je bil lep vzgled kaznjencem, in z domačim duhovnikom vred se je veselil Petrovéga preobrata gospod Josip in vsi njegovi vrli pomočniki.

Ida je med tem propadala od dné do dné bolj. Beračila je in kradla. Vse, kar je dobila, zapravila je nemudoma. Dunajska policija je imela mnogo opraviti z njo; marsikaterikrat je prenočila v zaporu, a to je ni zmodrilo. Bila je topa za vsako svarilo, za vsako kazen. Za dete se ni več menila, z žganjem je iz cela izbrisala v svojem spominu ubogo bitje, kateremu je bila mati; še manj je mislila na moža. Nista se več srečala v življenju.

Presedati ji je že jelo, da živi sama, da živé drugi. Ko se je pol omotena plazila po kakih skritih ulicah, mrmrala je sama pri sebi, kako bi pomorila to neumno ljudstvo, med katerim živi. In gorje, nego kdaj, zažarele so ji pri tem velike oči in divji izraz njenega lica je postal neznosno zloben in satanski.

Dolgo časa ni trajalo tako. Bilo je nekega hladnega jesenskega večera, ko so jo zopet izpustili iz zapora. Drgetala je po vseh udih in komaj se je vlekla dalje. Žganje ji je pokončalo vso moč; brez tega pa ni mogla živeti. Truplo se ga je navadilo in vsi udje so ji bili

otrpli, če ga ni dobila vsaj nekaj požirkov. V žganjarijo jo je vèdla prva pot iz ječe. V temnem, kleti podobnem prostoru je sedelo nekaj ljudij. Cela njihova postava je kazala, da so — izgubljeni; strast pijančevanja jim je zarisala v lice svoje grozne pismenke, razuzdano življenje jim je skoro uničilo podobo človeško. Družba je poznala Ido, in grd krohot se ji je odzval v pozdrav.

«Dajte mi žganja, sicer poginem», bila je njena prva beseda.

«Pokaži, koliko imaš, da ti vem izbrati posodo», zareži se žid prodajalec.

«Kaj imam? Poglej me! Zdi se mi, da imam celega vruga v sebi, in ta je pač več vreden nego par dvojač. Danes bom pila na vruga, da veš!» Zgrabila je najbližjemu steklenico izpred očíj in jo na dušek izpraznila.

«Danes ne boš plačevala; mi poskrbimo zate», odzval se je oduren pijanec izza mize. «K nam sédi!» Dve ženski, že omamljeni, sta se zibali tam ob mizi. V to družbo je sedla Ida in z gibčnim jezikom začela najnesramnejše šale.

«Jedno željo imam še, uganite jo! Rablja si želim za moža. To bi bilo življenje! Kar tresem se slasti, če si mislim, kako z veseljem bi mu pomagala. Samo mnogo dela bi morala imeti; vsako uro, vsako minuto jednega in naposled njega, moža; potem bi pa še sama lepo obvezala si vrat, in veter bi se igral z menoj tako peklensko lepo . . . »

Družba je bila vedno glasnejša. Dolgo je še trajalo divje vpitje.

Proti jutru je tavalala pijana ženska ob bregu Dunavskega prekopa. Pri Zofijinem mostu je obstala. Naslonila se je ob železno omrežje in gledala v bežeče valove.

«Hm, žejna sem, žejna, in napila bi se rada vsaj jedenkrat na svetu. Kako mi reži ta voda v obraz! Norčuje se.

Prokleta voda, pa me požri, da bo burke konec!»

S kletvino na jeziku se je nagnila čez držaj in se prevalila na drugo stran. Voda je zaškropila na vse strani, ko se je umaknila njenemu truplu. A za trenutje jo je pokrila s svojo studeno odejo; samo kolobarji so se risali na vodnem površju tje do brega, sicer so pa valovi prav tako ljubko šepetajoč hiteli po svojem potu kakor popreje. Tisti dan proti večeru so izvlekli brodarji mrtvo truplo neznane ženske. Policija jo je spoznala za — Ido Kezepe. Pod stalnim naslovom «samoumori» so prinesli dunajski listi novico o njeni smrti. «Vzrok samoumoru je bilo menda uboštvo», tako so pristavljali hladno in kratko, kakor hladno in kratko prezira in zamolčuje naš svet še neštivilne druge žalostne povesti nove dôle. —

Anica se je lepo razvijala pri dobrih sestrah. V zavodu, kjer ji je bila pre-skrbela Pavla ljubi dom, bilo je več oddelkov. Jeden je bil za najmlajše do četrtega leta. Delavke so nosile zjutraj, predno so šle na delo, svoje otročiče v samostan in so jih ondi oddajale varstvu skrbnih sester. Zvečer so prišle zopet ponje. Redovnice so med tem za vse skrbele; hrano in obleko in igrače so dobivali otročiči v zavodu. Večina jih je imela še stariše; toda Anica je dobila tudi nekaj tovarišev in tovarišic-sirot, ki so stalno bivale pri redovnicah. Lidija in Pavla sta bili najrajši pri malih. Kadar sta imeli količkaj časa, vedno sta šli k svojim «angeljčkom», kakor sta dejali. To je bilo zanj tudi jedino razvedrilo. V drugem oddelku so bili otroci od četrtega do šestega leta; ti so že imeli bolj urejen dnevni red. Učili so se moliti, peti in igrali so se. V tretjem oddelku pa je bila samo za šolo godna mladina. Sirote so stanovale vedno v za-

vodu, drugi so pa le po dnevu ostajali notri.

Ves zavod je bilo delo Pavlino, delo njene krščanske ljubezni. Vsakokrat, ko je prestopila prag svoje velikodušne ustanove, priporočala je sebe in svoje Bogu v varstvo in vedno je ponavljala prošnjo, naj bi božji blagoslov bil nad hišo.

Živo je bilo v ustavu od jutra do večera. Ob lepem vremenu so po vrtu prenašale redovnice negodno deco, ali prevažale otročiče v ročnih vozičkih, namestujoč njihove matere.

Bolj odrasli otroci so se igrali po velikem dvorišču in veselo prepevali. Toga, skrb ni prestopala hišnega praga. Ulica, v kateri je stal zavod, bila je prazna in tiha, tembolj torej pripravna za njegov namen. Zato so pa tudi prebivalci njeni kmalu spazili, da nekaj časa sem pred zavodom vedno postaja neznan mož. Bil je slabo oblečen; z bledega, upalega lica se mu je jasno videlo, da ni zdrav. Kaj neki hoče ta mož todi pri sirotišnici, vpraševale so se sestre. Nobenega dné ni izgrešil, da bi ne bil stal pred hišo. Spoštljivo se je odkrival sestram, ki so vstopale ali izstopale; vzlasti ljubo pa je pozdravljaj Pavlo. Kadarkoli so se odprla vrata, pogledal je skozi nje; nekak tožen mrak mu je legel na obraz, ko so se zaprla. Včasih so mu ponudili kako jed; hvaležno jo je spravil, a sicer ni rekel besede. Nekoč, ko je šla Pavla v zavod, gledal je posebno milo za njo; bil je še dokaj bledejši in slabši, nego sicer. Niso se še zaprle duri, ko je začula Pavla zamolkel vzdih in padec. Ozrla se je: neznan mož je ležal v nezavesti pred vratmi. Brž je naročila, da ga prenesó v njeno hišo. Zdravniku se je kmalu posrečilo, da ga je spravil k zavednosti, a takoj je rekel Pavli, da ne bo nič ž njim. Slabosti so mu sicer prišle od glada, toda tudi najboljša jedila mu niso mogla

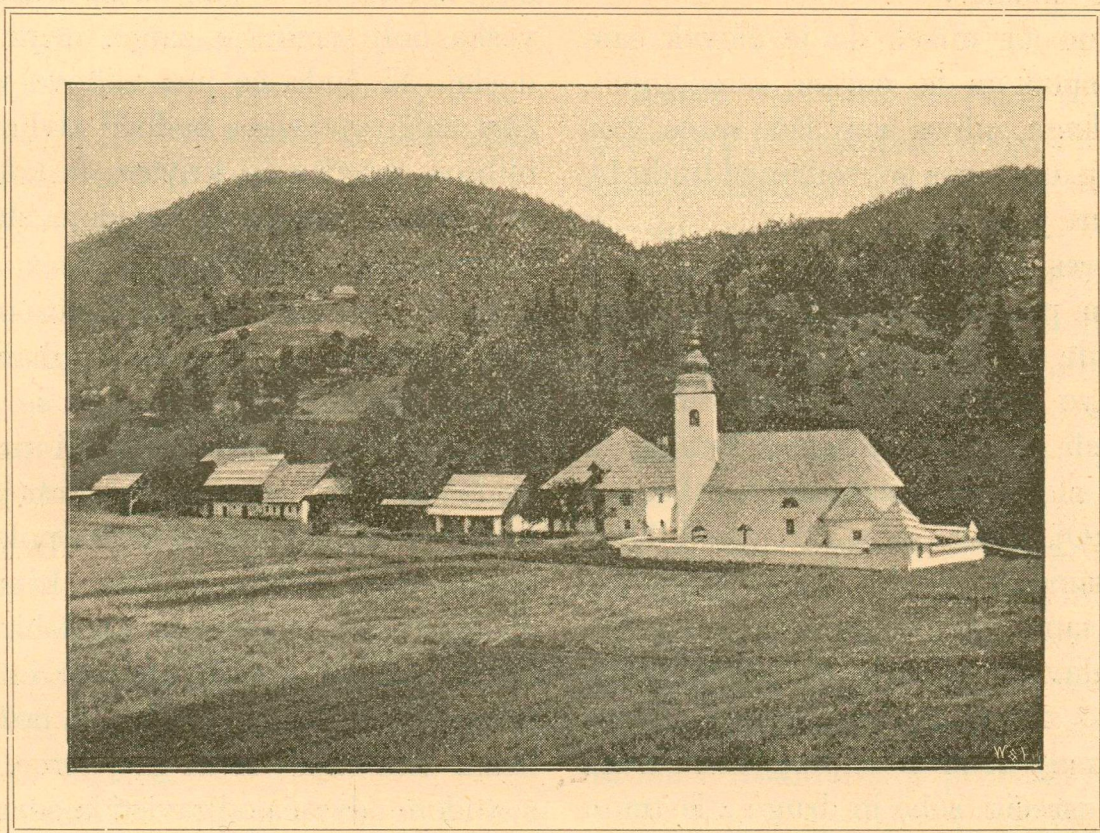
več pomagati: imel je namreč raka v želodcu.

Pavli se je smilil ubogi mož; s svojim milim pogledom, s svojo krotko potrpežljivostjo, s katero je prenašal vse bolečine, zanimal jo je.

Iz prva ga ni nadlegovala z govorjenjem; ko se je pa za nekoliko časa okrepčal, sedla je poleg njegove postelje na stol in ga jela tolažiti. Solze so mu

rosile oči, ko ga je tešila z verskim upanjem, in tiho je dejal:

«Predobra rešiteljica moja: jedina tolažba zame je misel na srečno krščansko smrt. Zadnja ura mi ne pride nepričakovana; vsak dan se pripravljam nanjo, dotle pa prepuščam sebe vsega božji volji.» Sam je zahteval duhovnika in lepo in vsodbudno je prejel sv. zakramente. Pavlo je ganila njegova pobožnost.

Pogled na Koprivnik. (Fotografoval B. Lergetporer.)

«Povejte mi, ljubi mož, kaj vas je pa tako vleklo k našemu zavodu?» vprašala ga je Pavla, potem, ko se je že nekoliko udomačil.

«Da morete vse umevati, morate čuti vso mojo zgodbo. Dolga in žalostna je; vašemu nedolžnemu ušesu se mi zdi pregrda, vendar sem vam, dobrotnici svoji, dolžan povedati kaj več o sebi!» In bolnik je jel pripovedovati nam že znano povest nesrečnega delavca Petra Kosma. Samo to dostavljamo iz nje, da je, prišedši iz ječe, trdno držal svoje sklepe, da se ni nikdar več pridružil

svojim bivšim tovarišem. Zvedel je, kje je njegova hčerka, in srce ga je gnalo vsak dan pred zavod; noter se ni predrznil; štel se je za nevrednega, da bi prestopil prag hiše ljubezni. Zato je nepopisno vesel stisnil svojo hčerko v naročje, ko so mu jo pripeljali. Ko se je za nekaj dnij nekoliko okrepčal, odvedli so ga v bolnico. In tam se je ž njim seznanil pisatelj teh spominov.

Večkrat sva se razgovarjala, pa vselej sem se čudil, kako popolnoma je preorala božja milost njegovo srce. Na bolniški postelji je živel samo premišlje-

vanju; duševno oko se mu je čudovito razbistrilo. Nekoč mi je dejal:

«Glejte, sedaj se mi zdi, da ne potrebujem nobenega nauka več. Božja roka je v življenju mojem in mojih tovarišev pisala tako jasno in razločno živo resnico, da ne umevam, kako sem mogel preje ostati toliko časa zanjo slep in gluhi. In ta resnica je, da človek ni sam svoj gospodar, in da gorjé tistemu, kdor tega ne spozna.»

«Ravno ta misel, da je človek sam svoj gospod in da naj si samostojno, brez kakega vpliva, sam išče sreče, razširjena je dandanes povsodi med ljudmi», pristavim jaz.

«Oj, res je», vzdihne on in se popravi na postelji. «To pa je krivo vseh današnjih zmešnjav in vsega zla. To je bilo krivo tudi moje hude nesreče.»

Pri teh besedah se vspne kvišku, in nekako slovesno zamahnivši z roko, pristavi: «Oj, koliko sem jih poznal, ki so živeli samo v mislih náse, katere je vodila samo napuhnjena samozavest. Celó delavsko gibanje, ki požira toliko in toliko zdravih in čilih močij, ima za svoj temelj neumni napuh. Brez Boga hočejo osrečiti sebe in druge z lastnimi močmi. Oj, da bi bili poleg nesreče vsaj tako srečni, kakor sem jaz sedaj, da bi imeli — če tudi na smrtnem ležišču — priliko premišljevatí revščino človekovo in očetovsko ljubeznivo božjo previdnost! Želel bi si še med nje, da bi jim oznanjeval resnico, da bi jim mreene snemal z očij, ki jim jemljejo vid!»

«Ali menite, da bi se dalo kaj doseči? Strast je po mojem mnenju prehudo vzbujena v njih, da bi hoteli misliti še kaj pametnega.»

«Res je strast silna, toda sam izkušam, da je še silnejša milost božja. In reveži so vredni usmiljenja, vredni prijateljstva in ljubezni. Trpé in mučijo se — za

druge, ki jim ne pokažejo nikdar srca, marveč jih le stiskajo v svoj dobiček. Ali naj se tako ravna s človekom, v katerem se zrcali božja podoba? V delu uporablja človek vse svoje moči, dušne in telesne, in zato zaslužuje za to žrtvovanje pač več, nego samo slabo plačo. Krivic se zgodi brez števila, in ni čuda, da se v revščini utapljuje se delavec poprijemlje tudi britve, v nadeji, da mu bo boljše. Zato so vredni, da se družba človeška bolj zanimlje zanje, nego se je doslej. Ni čuda, če jim njihovo upanje čim najživeje slika bodoče življenje in njihove pravice in krivice. In tako tudi ni čuda, če naposled zapadejo slasti in sovraštvu!»

Čudil sem se, kako globoko presoja sedaj bolnik vse delavsko gibanje, in povedal sem mu to. Turobno se je nasmehnil in je dejal: «Pri brleči mrtvaški sveči se gleda ves svet tisočkrat jasneje in temeljiteje, nego ob svitu poletnega solnca. Ljubezen in sovraštvo, ki gibljeta človeštvo, ločita se ob tej svetlobi, in božanstvena, vse stvarjajoča, vse ohranjujoča, vse osrečujoča sila svete božje ljubezni razsvitlja um in greje srce, da se s studom odvráča od zavisti in sovraštva, ki vse maje, vse uničuje, vse tira v gotov pogin!»

«Blagor vam!» vskliknem in mu podam roko v slovo. Zamišljen sem odhajal od njega po takih pogovorih. Bolezen njegova je bila vedno hujša. Ničesar že ni mogel več uživati; meso se mu je vse posušilo prav do kostij, a nikdar ni tožil, nikdar vzdihoval zaradi bolečin. Usmiljenke so trdile, da še niso videle tako udano trpečega, tako potrpežljivega bolnika. V njegovi sobi je ležalo še več drugih, iz večine delavcev. Nekateri izmed njih so bili prišli brez vere v bolnico. A ni trajalo dolgo, in marsikoga je pridobil zase in za Boga.

Pinkeles je kmalu prišel obiskat ga, toda, ko je izprevidel, da si ne dá več izpremeniti prepričanja, odšel je. Seveda tudi Peter pri židu ni opravil ničesar. Sicer pa ni rad slišal o prejšnjih tovariših; budili so mu žalostne spomine in smilili so se mu.

Ure življenja so se mu stekale. Mirno je pričakoval konca, želel je le še enkrat videti svojo hčerko. Izpolnilo se mu je zadnji dan. Pavla z Anico sta prišli v bolnico. Tudi jaz sem bil navzoč.

«Sedaj umevam, kako dober je Bog», vzdihnil je in, vzravnavši se na postelji, vzela je v naročje svojo hčericico.

«Lastni stariši so te zavrgli, Bog te pa ni zavrgel, marveč priskrbel ti je boljša srca, nego je bilo srce tvojega nesrečnega očeta in tvoje še nesrečnejše matere.» Solze so mu pri tem oblile obraz in so tekle nedolžnemu detetu na mlado, drobno ličece, kakor bi mu hotele izmiti madež roditeljevih grehov.

«Ljubo moje detece, kaj ne, da ne kreneš nikdar na strašno pot svojih starišev? Kaj ne, milostna gospica, da jo ohranite vedno tako nedolžno, tako čisto, tako lepo?»

S solzami v očeh je nemo prikimala Pavla; deklica se je pa z malima ročicama oklepala očetovega vratú in mu ponavljala: «Ata, tukaj je sitno biti; pojdite z menoj, pri nas je lepše, jaz pa bom pridna!» Dolgo se ni mogel bolnik ločiti od otroka. Slutil je, da ga ne bode videl nikdar več. Ura za obiskovanje je bila že davno prešla, ko je deklico poslednjič poljubil in ji s tresočo roko prekrižal čelo, usta in prsi.

«Náte moje dekletce, jaz ga nisem vreden. Ko ji bode pripovedovali o njenih stariših, recite ji vedno, da je naš ljubi Bog boljši, nego so pozemeljski očetje in matere. Učite jo, naj moli zame in za — njo; drugega spomina si pri

njej ne želim. Bog vam povrne vso vašo dobroto tu in tam!»

Pavla mu je še obljubila, da bo skrbela za dete, in solznih očíj se je poslovila od njega v resnici za vedno.

«Rad trpim; da, čutim se dovolj močnega, trpeti še več, še mnogo več; saj vidim, da Bog že sedaj blagoslavlja moje trpljenje», dejal mi je pri slovesu.

Še tisto noč je umrl.

* * *

Lansko leto pred sv. Petra praznikom popoldne so izstopile iz voza pri osrednjem dunajskem pokopališču tri ženske. Krenile so na groblje.

Kmalu so se ustavile pred lepim kamenitim spomenikom, na katerem so se čitale besede, da počiva ondi Viljem Ulmer. Cvetlice so rastle po grobu in svetilnica je brlela pred križem. Ko so odmolile, zašepnila je jedna izmed njih: «Moj dragi oče gotovo vedno prosi zame, da ostanem stanovitna obljudi, katero mi je rodila ljubezen do njega. Trdno se nadejam, da je večno srečen, saj se vedno potolažena vračam z njegovega groba.» Nemo sta ji pritrdili spremljevalki in molčé so šle vse skupaj prav na konec groblja. V celi vrsti tam ni bilo videti spomenika; iz grobov so moléle samo deščice, na katerih so bile zapisane številke. Štev. 210 je kazala grob, kjer so obstale obiskovalke. Najmlajša je prva pokleknila; solzé so ji oblile lepo, belo lice in ihteč se je vrgla na grob. Tovarišici sta stojé molili zadaj.

«Od očeta se poslavlja», izpregovori za nekaj časa jedna. «Narobe, ljuba Lidija: prihitela mu je naznanit, da bo odslej tembolj njegova, prišla je pokazat se mu kot nevesta in prosit ga blagoslova», odvrne druga.

Mlada gospica vstane, vrhna obleka se ji odpne in na prsih se ji zasveti

zlata svetinja s podobo Matere Božje, kakor jih nosijo tiste, ki se pripravljajo za redovniški stan. Drugi dan je imela namreč obleči preprosto haljo usmiljenih sestrâ. Tisti dan je pa bil tudi spomin godovnega dné njenega očeta Petra Kosma. Zato je prišla na predvečer na grob svojega roditelja, katerega se je le v toliko spominjala, da jo je nekoč v solzah božal in poljubljal; obisk v bolnici ji je v toliko ostal v spominu. — O materi ni vedela ničesar; njena jedina skrbna mati, ki je nadzirala njeno vzgojo v samostanu, in h kateri je prihitela često — domov razvedrit in povešelit se, bila je Ulmerjeva Pavla. Morda jo je mučil spomin na rodno mater, morda ji je misel nanjo izvijala globoke vzdihne iz prsij, morda si je želela tudi njenega blagoslova. — Gotovo se je spominjala tudi svojega botra — kostanjara doli iz južnih krajev, ki že nekaj let ni več prihajal na Dunaj, ki ji je pa vsako zimo po tovariših sporočal pozdrave.

Solnce je bilo že blizu zatonu. Zadnje žarke je razsevalo po groblju, da so se igrali z rjavo prstjo, z ovenelimi venci, s prstenimi kostmi, ki so ležale poleg na novo izkopanih grobov. Lepo so božali lice mladi deklici, ki je šepetala molitve predse, in zlati soj se je videl na bledem licu, kakor božji pečat, da je temelj njenega upanja trden. Mirno sta stali za njo Pavla in Lidija. Ta mir je bil izraz poguma, ki jima je živel v srcu. Saj sta celo življenje posvetili Bogu in že šestnajst let skupno služita samo njegovim revežem. Srečni sta in ne želita si druge sreče. Bog jima jo ohrani!

* * *

Naposled še nekaj besed o drugih naših znancih.

Pinkelesu se je kmalu zdelo socijalistično gibanje prenevarno, pa tudi neslo mu je premalo; zato je je popolnoma prepustil drugim. Sam si je pa najel malo prodajalnico in tržil s knjigami. Prodajal je tudi slike in izposojal starejše knjige. Seveda je v njegovi prodajalnici najbolj cvetlo nesramno slovstvo in slikarstvo. Kmalu si je pridobil mnogo denarja s kupčijo in sedaj živi v svoji lastni hiši kot bogat mož in se le še s kako zarobljeno šalo spominja trpečih delavcev, pri katerih je pričel svojo srečo. Njegov nekdanji tovariš Karr je pa ostal pri časnikarstvu, dokler mu ni pred malo leti vročinska bolezen naglo prestrigla niti življenja. Svojega socijalističnega delovanja se je v toliko spominjal, da je v nekem dunajskem listu spisal obširen roman z napisom «Delavski kralj», s katerim si je zaslužil več tisočakov. Ta roman se je kasneje ponatisnil in s slikami izdal; nižje ljudstvo je posebno s slastjo segalo po njem.

Gabrijel Lanner je popolnoma premagal boleost, da ni dobil za ženo Pavle. Bil je trden v svojih namenih in sklepih. Poiskal si je drugo tovarišico za življenje, s katero živi prav srečno sredi zdravih, lepih in dobrih otrok, a njegova tvornica, katero si je priredil, urejena je vzgledno. Med delavci in njim vladata pravica in krščanska ljubezen. Delavska govornica imenuje srečnega tistega delavca, ki je sprejet v Lannerjevo tvornico.

Joannes studiosus.

(Spisal Podgoričan.)

VI.

Neke nedelje popoldne po sv. Urhu, skoro tri leta pozneje, je bilo v krájski vasi Taboru nenavadno živahno in veselo. Ljudje so si na ves glas dopovedovali nekaj veselega, vsaj tako so pričali njihovi jasni obrazi in veselo smenjanje; postajali so na koncu vasi in so se ozirali na cesto, ki vodi iz Dobrépolj v Struge in na Tabor. Nekateri so se vspenjali celó na prste in so si zaslanjali oči pred solncem, da bi boljše in dalje videli po cesti. Nad slemenom Poličarjevega doma se je pa vzdigoval sivkast dim, ki je izdajal, da se na Poličarjevem ognjišču pripravlja nekaj posebnega o tem nenavadnem času.

«Dolgo jih ni! Morda se jim je kaj naredilo? Kdo vé?» pravili so si ljudje.

«Tončkovega vranca se je lotila trma», smejali so se drugi, «pa ga morajo riniti. Še prinesli bodo vranca, prinesli!»

«Sedaj bi bili pa že vendar lahko doma!»

Za dva moža je bilo še solnca nad goro, ko zaropoče voziček na cesti, in ljudje kmalu opazijo prah, ki se je vzdigoval izpod voza in bežečega vranca.

«Je že tukaj! Poličarjev dijak je že doma!»

Na ta klic jih privrè še več iz hiš in stopi na pot, ker vsak ga je hotel précej videti, kakšen je sedaj, ko je izdelal šole in ga vse leto ni bilo doma. Sorodniki, ki so bili zbrani pri Poličarjevih, planejo izza mize in gredó naproti. Mati si pa obriše roke ob predpasnik in stopi na prag.

«Dolgo ga ni bilo, dolgo», zamrmra pred-se, a obraz ji zažari od veselja. Kako bi se pa ne veselila najdražjega

svojega otroka, ki je njen ponos, v katerega so obrnjene oči vse soseske! Vedela je, da ji druge matere zavidajo njeno srečo, kar je pa prijetno ščegotalo njen materinski ponos. Poslušne, ni li voz že blizu. Vzletela bi mu bila rada daleč naproti, toda bala se je, da bi se jed ne izpridila, katero je pripravljala sinu in možu.

Ko privozi Tonček do vasi in obstopijo ljudje voz, ustavi, Poličarjev dijak pa skoči ročno z voza. Vsi upró oči vanj. Bil je visok, suhega života, brada mu je že rastla in nosil je očali, česar pred letom ni bilo opaziti.

«Oho! — Kakšen gospod si že», izpregovori prvi boter Trdoglav in mu ponudi žuljavo desnico v pozdrav.

Dijak se zasmee in mu seže malomarno v roko:

«Pozdravljeni!»

In po vrsti pozdravi vse. Potem se odkrije in si pogladi dolge, lepo razčesane lase. Ljudje so bili nekam čudno iznenajeni; pričakovali so ga vsi željno in imeli pripravljenih sto vprašanj, toda sedaj? Neka nevolja jih je obšla, vsak je pogoltnil pripravljeno vprašanje in od strani meril dijaka. Na prvi hip si niso mogli pojasniti, kaj je tako izpremenilo razmerje med njimi in dijakom. One prisrčnosti in preprostosti — da, smem reči, ljubezni — ni bilo več, katera jih je vezala toliko let. Ljudje so pričakovali, da se jim pridruži dijak tudi sedaj, kakor vselej, češ, saj je naš domačin; upali so, da bode kramljal ž njimi odkritosrčno: toda védel se je tako hladno in tako ptuje, da je osupnilo vsakaterega.

«Ali ste vsi zdravi?» vpraša dijak po daljšem molku, ko je že čutil, da mora govoriti.

«Vsi, kakor vidiš. — Vsi smo tu!» odvrne Trdoglav počasi.

Nekaterim pa zaigra zaničljiv nasmeh, češ: «Kako nespametno vpraša!»

Potem zopet obstane razgovor.

«Lep dan je bil», začne zopet dijak. «Toda moram iti, vem, da me mati pričakujejo težko. Saj se še vidimo. Pogovorimo se drugikrat bolje. Lahko noč!» In pogladi si brke in popravi si naočnike.

Toda čudo! Nikomur ni bilo žal, ker odhaja, še odleglo jim je. Molčé so zrlji za njim in zmajevali z glavami, kakor bi ga pomilovali. Potem se spogledajo in nekateri udarijo v smeh.

«Ali si ga videl?» vpraša nekaj glasov.

«Kaj se vam zdi?»

«Z novo mašo ne bode nič!» méni Stokál, ki je bil že od začetka neprijatelj Janezkovemu dijaštvu.

«Prav praviš! Ta ni za mašnika», pritrđi mu Kozlár. «Meni se je zdelo že od nekđaj, da ne bode dosti prida.»

«Kđaj je izgubil vid, da si sedaj pomaga s steklom?» vpraša Zlovolja nevoljen.

«Bog vé! In brada okoli ust? Kaj se vam zdi?»

«Poda se mu, kakor ženski óselnik.»

«Lase ima pa razprečene, kakor gizdava punica. In tako dolge, kakor da ne bi imeli v Ljubljani škarij.»

Tako se je sukál takratni razgovor. Nihče ni zagovarjal dijaka. Vsak mu je izkušal boljšo prisoliti in se maščevati za nevoljo in prevaro, katero je provzročil.

«Štuli se menda že za gospoda», povzame Strmoglav. «Toda še ni in tudi škrijc še ne.»

«Kaj neki more postati? Še tisto bode snedel Poličarju, česar mu še ni doslej», modruje Stokál škodoželjno.

«Prav se godi Poličarju, zakaj ga je pa dal iz same prevzetnosti v šolo! Mar naj bi bil pasel krave in koze!»

In še mnogo, mnogo so si povedali. Zakaj se je dobro mnenje tako hitro izpremenilo, vé vsak, kdor pozna naše ljudi. Užalilo jih je njegovo hladno obnašanje, katero je pokazal v začetku, potem brada, katero je gojil ponosno, očali, katere je nosil brez potrebe, in dolgi, skrbno počesani lasje, s katerimi je kazal gizdavost tako očito. To so pa slaba znamenja za onega, ki je namenjen za duhovski stan. Tako je sodilo ljudstvo, in to ljudstvo je uverjeno, da misli in sodi vselej prav.

«Nespametni smo bili, ker smo mu pomagali takrat», nadaljuje Strmogoj.

Nekateri prikimajo. Trdoglav pa pravi resno:

«Strmogojec, ti ne govoriš moško! — Tega se ne smeš kesati, kar si storil radovoljno. Silil te ni nihče, ne očitaj torej!»

In zopet prikimajo nekateri.

«Jaz — jaz ne očitam. Jaz — jaz le pravim, da ni prav, ker je tak, ker menda neče biti duhovnik.»

«Kdo vé, kaj postane? Počakajmo! Morda ga pa sodimo krivično.»

«O, tega pa že ne, — ne sodimo ga krivično. — Mašnik ne bode, pa je! Ta da bi imel mašo?» zavrne Stokál.

«Uganil si!» pritrđi Zlovolja počasi. «Meni se prav zdi, da Poličarjev dijak ne bode imel nikdar maše. Trdoglav ga je držal pri krstu, toda vse nič ne pomaga, fant neče k dobremu in neče.»

«Neče! In mi vsi vemo, da iz njega ne bode prida, ker neče biti mašnik.»

Tako so vaščani obsodili Poličarjevega Janezka in se razšli, zakaj solnca

že davno ni bilo več na obzorju. Še več so govorile ženske, toda tega ne morem vsega napisati, ker bi bilo preobširno. Obsojen je bil od ljudstva, in zato ni maralo več zanj. Zasedovali so njegovo početje, opazovali vedenje neumorno in sodili ostro vsako reč. Peklo jih je najbolj, ker si je pustil rasti brado in je nosil dolge lase, katere je imel vedno skrbno počesane. Mnogi so bajе uganili pravo ter povedali vsem:

»Vemo, zakaj se tako šopiri in lišpa. Rad bi bil ženskam všeč.»

Menite li, da so ga bili doma veseli, kakor druga leta? — Oj, s kolikim veseljem se je peljal oče ponj! Saj je bilo poslednjikrat, ker se je izšolal in pojde jeseni v semenišče, da se pripravi za duhovnika. Ménil je, da se sin še ni nič izpremenil in da misli tako, kakor je mislil vsa leta. — Toda nerad je odgovarjal sin na očetova vprašanja, pojde-li za gospoda; odgovori pa so bili tako kratki in nejasni, da oče ni vedel, pri čem je. Čutil je, da se ga sin ogiblje, da ne govori odkritosrčno, in zato se mu je vzbudila neprijetna slutnja, da se je Janezek premislil in ne misli več na duhovski stan.

«Oh, oh, Maruša», vzdihne Poličar pred ženo. «Ko bi bil jaz vedel, da bode kdaj tak, ne bi ga bil dal v šolo.»

Ona je molčala na to, ker ga ni mogla zagovarjati. Onega večera, ko je prišel domov, bila je nekaka gostija pri Poličarjevih, katero je bila napravila mati iz veselja, da se je sin izšolal. Toda namestu resničnega in odkritosrčnega veselja je navdajala vse nekaka poparjenost. Oče se je bil zamišljen pripeljal iz mesta. Dijak se je vèdel tako, kakor bi mu vest nekaj očitala, pobešal je oči pred materjo, in kadar je prišla govorica na bodoči stan in so nekateri hvalili duhovski stan, tedaj je molčal. — To

je bilo pa preznačilno zanj, ki je vsa leta gorel za duhovski stan ter ga navdušeno proslavljal in povzdigoval.

Dolgo v noč ni zaspala skrbna mati. Skrbi in različni spomini so ji begali spanec iz očíj in solze so jo posilile večkrat, zakaj misel, da so vse nade strte, zastonj vsi veliki stroški, bila je prehuda za čuteče materino srce. Spomni se tudi prerokovanja vražarice.

Čez kake tri dni se pa mati že več ni mogla premagovati in zato reče sinu:

«Janezek, kaj pa misliš? — Ali ne misliš postati duhovnik? Obrij se! Naj te ostriže oče! Čemu imaš tako dolge lase in to brado, katera te tako kazi? Duhovniki ne nosijo brade.»

Pri tem je opazovala njegov obraz, da bi takoj opazila vsako premembo, katero provzroči notranji nemir.

Sin pa povesi še bolj oči in molči, toda mati je poznala, da se obotavlja povedati resnico. To je pa bilo za njo zadosti, zakaj, ko bi hotel postati duhovnik, povedal bi to z veseljem.

«Ali nečeš biti mašnik? Povej! Pred mano pač ne smeš skrivati.»

Sin vspogleda in odvrne plaho:

«Mati, ali moram biti ravno duhovnik? Ali ne morem postati kaj drugega?»

«Kaj hočeš postati? Koze bi bil lahko pasel, kmet bi bil lahko, za to ni bilo treba hoditi v šole.»

«Saj je še drugih boljših stanov dosti, in izberem si lahko katerega drugega namestu duhovskega.»

«Tako? Duhovnik nečeš biti? Kdo vé, kaj hočeš biti, da se te bom sramovala vse žive dni! Oh, kaj sem mislila?» Zakrije si obraz in zaihti.

Dijaka je sicer bolela materina žalost, toda svojemu sklepu se ni hotel izneveriti, zato reče:

«Ne, mati, mašnik ne bodem, ker ne morem biti.»

«Zakaj nisi tega povedal prej?» zakriči mati žalostna.

«Pomislil nisem na vse to, toda sedaj res ne morem biti.»

Po tem odgovoru pusti mater samo, da se izjoka in potoži Bogu.

V osmi šoli se je bil struški «Joannes studiosus» precěj predrugačil. Prej je bil preprost in je mislil le na mašništvo. V osmi šoli se je pa začel skrbneje oblačiti, česati lase po najnovejšem načinu, brado je pustil rasti, katera mu je poganjala prav gosto, in h koncu si je bil kupil celó očali, katerih ni potreboval. Poleg očetove podpore si je služil nekoliko z učenjem. Nekaj časa je premišljal, ali bi šel v semenišče ali ne, toda ni se mogel odločiti. Čim bolj je premišljal, tem težavnejši in neznosnejši se mu je zdel duhovski stan, tem hujši jarem njegov. Življenje drugih stanov se mu je zdelo lepše in prostejše, njegov mladi duh si je želel prostosti na vse strani, in takrat ni pomislil, da še vse hujše sponse uklepajo življenje drugih stanov, katere pa niso vselej prav očite, četudi so trajnejše. Vrh tega je bil v starosti, ko človek več ne opazuje ravnodušno ljudij poleg sebe. In ko so mu še nekateri prijatelji prigovarjali, naj ne gre v semenišče, sklenil je bil res tako in s tem trdnim sklepom je prišel domov na veliko žalost starišem, v posmeh in zaničevanje vsem ljudem.

Struškemu dozorelemu dijaku niso bile počitnice baš prijetne. Doma ni bilo prestajati, ker so mu vsi očitali in ga rotili, naj se premisli in gré v semenišče. Poleg matere si je prizadejala največ sestra Micika. Dve leti je skoro brez plačila služila v sloveči ribniški gostilni, samo da se priučí gosposkemu kuhanju, ker se je bila namenila gospodu bratu za kuharico. Čez glavo ji je bilo, da bi bil ves njen trud zastonj.

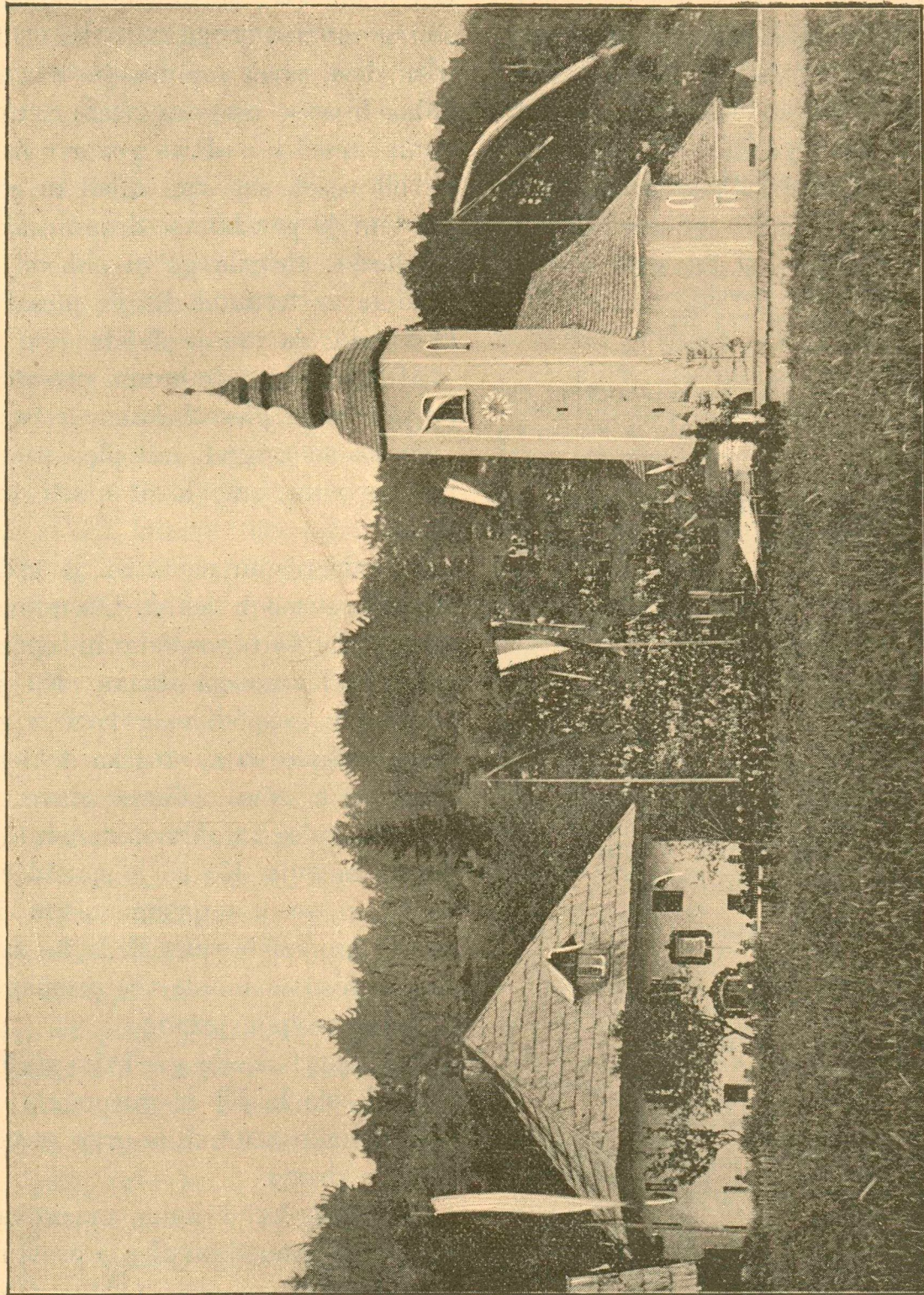
Poličar ni dosti govoril, ker ga je jezilo, da se neče sin obračati po njegovi volji. Drugi ljudje so pa bili z dijakom nekako odurni, igral jim je često zaničljiv nasmeš na obrazu, kadar so govorili z njim, in od strani je čul marsikatero zbadljivo besedo, ki je cikala na njegovo brado ali pa lase in očali ali kaj drugega. Zaradi tega mu ni bilo prijetno doma; zahajal je v Ribnico, dasi je tje precěj daleč, ter si tako olajšal svoje stanje. Po cele dni je ostajal v Ribnici pri prijateljih.

Materi je pa bilo vedno huje. Tožila je Bogu svojo žalost in se izpraševala: Ali sem res kaj naredila, da me Bog sedaj tako kaznuje? Večkrat je jokala skrivaj in premišljevala vedno, kaj je njenega sina odvrnilo od mašništva. Spomnila se je prerokovanja Zlogojke, toda ni si mogla pojasniti, kako bi se zgodilo kaj takega, kakor je napovedovala vražarica. Vendar ji je bila rdeča dama vedno pred očmi. Rada bi bila šla poprašat Zlogojko, toda ni je bilo več. Preselila se je bila že v drug kraj, kjer ji je bolj nesla služba. — Naposled se pa vendar zve vsaj navidezni vzrok Janezkovega izpreobrnjenja.

Pri Sveti Ani je bil shod. Tje priroma vsako leto mladih ljudij iz sedmih župnij. V cerkvi sevé ne dobé vsi prostora, prijetno je pa tembolj v senci košatih bukev in smerek. Tam se toči pijača za žejne ljudi — in kdo ni žejen, ki pripleza na goro? — ter deli jed. Tega leta se je bila napravila k Sveti Ani iz ribniškega trga cela karavana vesele gospode. Natančneje jih ne naštevam, ker prizadeti še vsi dobro pomnijo tisti shod. Od struške strani je pa primahal abiturijent Joannes z drugimi množicami in je pripeljal s seboj slavnoznané krájinske godce, kakor mu je bilo naročeno iz Ribnice. Ti godci sevé niso prinesli k

cerkvi svojih godal, ker so se bali, da bi jih ‚gospod‘ ne pogledal lepo, ali bi jih pa še oštel. Skrili so jih v grmovje

in s skesanimi obrazi prišli v cerkev. — Po maši, ko so bile večje množice odšle in je bil ribniški gospod kapelan odjahal

Na Koprivniku odkrijejo spominsko ploščo Vodniku dné 27. vel. srpana 1893. (Fotografoval B. L. ergetporec.)

na konjiču, začelo se je šele pravo življenje na gori pri Sv. Ani. Čim bolj so ljudje pili, tem veselejši so bili; pozabili so ves trud, ki jim ga je prizadejala strma pot. Naš dijak je sedel v

družbi ribniške gospode in je tudi pil, češ, moško se je treba vèsti in pokazati, da mu ni za nekaj krajcarjev. Počasi se mu je razvezal jezik, in predno je sam prav mislil in hotel, zapletel se

je v razgovor z gospodično, ki je bila sedla poleg njega. Verjetno poročilo trdi, da si je med tem pogovorom večkrat zavihnil male brčice, pogladil bradico in popravil naočnike.

Ko je bil gospod kapelan po mnenju godcev na pol gore, privlečejo ti svoja godala in zagodejo veselo in okroglo. Tega trenutka je čakalo vse. Sprimejo se, kdor je znal plesati, in se zavrté po uglajenih tleh v senči gostega drevja.

Tam gor' pri svet' Ani
Smo peli, plesali;
Naš Jakop, vaš Job
Plesala: hop, hop!

Tako poje pesem. Tu v senci je rajala ribniška gospoda, malo v strani pa kmečki fantiči in dekleta. Le od daleč so oprezovali nekateri shodniki bodisi iz radovednosti, bodisi iz nekake poželjivosti. Poličarjev dijak nikakor ni mislil plesati; ko je pa videl, da se vse tako lepo suče in ziblje, obšlo ga je neko veselje in poželenje po plesu. Pri tem je še vino pokazalo svojo moč. Ko so se mladi ljudje ravnali četrtič na ples, pristopi k njemu gospodična, ki je poprej sedela poleg njega, nasmehne se mu zapeljivo in izpregovori:

«Zakaj ne plešete, gospod Poličar? Oh, kako je krasno! Pojdite, ne bode vam žal!»

V njegovih prsih je zatrepetalo mlado, neizkušeno srce. Zardi do ušes in odvrne nekaj v zadregi, todana glasu se je poznalo, da je zadovoljen.

«Ne znam plesati, gospodična!»

«Nikar se ne izgovarjajte!»

«Toda — ako vam stopim na nogo?»

«Ne bojte se! Noge znam urno umikati», pravi gospodična in se zavrti trikrat pred njim naglo, da je bil kar vrtoglav.

Godci zatrobijo novo, ljudstvo poskoči in tudi dijak in gospodična

Roké sta si podala,
Pod lip'co zaplesala,

kakor poje nanj zložena pesem. In urno sta plesala in se vrtela, zraven se pa tudi pomenkovala. Dejala mu je, da ni lepo, ako se mlad gospod pobožno drži, češ, mladi svet se mora veseliti ter plesati, a molitev je za stare dni. Odvrniti ji ni dosti znal, saj mu je bila glava, kakor bi se v njej vse vrtelo in mešalo. Samo mislil je: «Prav govori! Zakaj bi ne bil vesel, saj sem mlad in zdrav.» Ob tem je pozabil vse drugo, tudi dom in stariše. Brigala ga ni nobena stvar, živel je za trenutek in je plesal urno in veselo, da mu je dejala:

«Oh, vi, vi, pa se braniti plesati! Kdo pa zná bolje plesati, kakor vi?»

In ko so zaigrali nov ples, ne obsedi več pri vinu, ampak se spusti urno v ples.

Pod drevesom na strani je stal trop odraslih struških deklet. Občudovale so veselo ribniško gospôdo in opazovale ostro Poličarjevega dijaka. Ko je bil prisedel h gospôdi in govoril z gospodično, migale so si struška dekleta pomenljivo z očmi, stikale glave in se pomenkovale; na obrazih se jim je razodevala nevolja. Ko se je spustil v ples, čudile so se z odprtimi ustmi in so nerazločno vzdihovale. Toda, ko zapleše drugič, niso se mogle več premagovati, in jedna zavpije jezno:

«Jojmene! Glejte ga, kako pleše! Pa so rekli, da bi bil za gospoda!»

«Oh, kako neumno in grdo se vêde!» vzdihne druga.

«Pojdimo, kaj bi tukaj oprézovale in gledale ta pohujšljivi ples!» pravi tretja.

«Saj res! Le pojdimo! Tukaj ni mesta za človeka, ki je prišel na božjo pot. Oh, kakšen je svet! Pa še ta Poličarjev dijak, ko smo vendar mislile vedno, da bode za gospoda!»

Vsaka še jedenkrat srdito pogleda plesalce in dijaka, potem se pa spusté

v tek po hribu. Vso pot so ostro grajale dijaka.

«Eh, ni prida, ni prida, ker pleše pri Sveti Ani, in pa še s to posvetno ribniško gospôdo! Oh, kako bode še mati jokala, pa še ne bode zadosti; še pokoro bode morala delati zanj po božjih potih, ker je tak, ker pleše na tako svetem kraju.»

In še mnogo, mnogo so povedale, zakaj iz njih je govorila nevolja in jeza, da so jih tako prevarile njih nade.

Poličarjev studiosus se je ves razvnet vračal domov šele proti večeru. Vrtelo se mu je še v glavi od plesa, pred seboj je pa zrl urne postave mladih gospodičev in gospodičen, ki so hrumeli rajajoči na gori. Nekaj mu je govorilo: «Oh, to je bilo krasno! Da, tako hočem živeti, prost vseh vezij!» Revež ni pomislil, da človek ne more preplesati celega življenja. Malo je bil še izkusil, zato se mu je taka bodočnost pokazala v najsijajnejših barvah. A vesel — prav vesel — le ni bil. Jelo se je oglašati z druge strani: «Kaj si pa storil? Ali je bilo pametno, ali je bilo prav?»

Ko uzrè rodni slamnati krov, mine ga še bolj zaužito veselje. Spomni se očeta, matere, sester, in še huje ga zažebe, v srcu pa mu zopet očita: «Kaj si počel na gori? Ali te je poslala mati na plesišče ali v cerkev?» Poskušal je omamiti te glasove z različnimi izgovori, toda ni se dalo. Z zavestjo, da ni ravnal prav, približeval se je v mraku nekam plah k rodni hiši, kjer je preživel toliko lepih trenutkov, toda ravno v zadnjem času se je tako rad izogibal.

Vsa vas je bila po koncu, ko je prišel Poličarjev dijak, kakor da bi bilo kje treščilo ali kakšna grozna novica bila razburila mirne ljudi. Nihče ga ni pozdravil, le zasmehljivo krohotanje se je slišalo

od strani, vmes pa zbadljive opombe, tako, da jo je prav hitro rezal domov, da bi bil prej ljudem izpred očíj.

Ko stopi v hišo, ne vpraša ga nihče, kje je bil tako dolgo. Ta molk ga še bolj zbega in osupne, zakaj čutil je, da se bliža vihar. Samo to si je še želel, da bi se skoro začelo in bi prej nehalo. Toda, oj čuda! Niti pogleda ga ne nihče, le oče izpregovori čez nekaj časa:

«Lejte, saj je še vendar našel domov!»

V teh besedah je zvenelo bridko očitanje, razodevala se je vsa jeza, nevolja in žalost očetova.

«Vprašaj ga, morda je lačen!»

Po teh besedah, katere je izgovoril ženi, gré iz hiše, sin se pa nasloni na okno in gleda ven. V mislih si je ponavljal: «Grešil sem, grešil sem!» Malo prej je še mislil, da živi prosto, toda že sedaj ga je bičala vest.

Mati hoče izpregovoriti, toda ne more spraviti razločne besede iz grla. Mislila si je: Izgubljen je. Ta misel je bila za njo tako huda in bridka, da je od žalosti vse vrelo po njej. Zadrževala je solze, toda ni se mogla premagovati več ter bridko zaihti, pokrije si obraz in gre ven ječe in niti ne pogleda sina.

To ga je pa hudo zbadlo. Bolela ga je žalost materina, njeno preziranje ga je zadelo hudo. Vedel je, da je delal napak, samo tega še ni slutil, da vedó o plesu.

«Pod zemljo spraviš mater in očeta», razjezi se sestra Micika nad njim. «Toliko že veljaš, a sedaj vračuješ tako! Uh, sramuj se, sramuj! Vedno so mislili, da bodeš gospod, a sedaj nam delaš sramoto! Uh, sramuj se!»

«Kdo vé, kako sramoto vam delam!» zavrne dijak. Toda ni imel nikakega poguma.

«Kaj? Ali ni sramota, da plešeš pri Sveti Ani? Ali ni sramota, ko se vsi ljudje vzgledujejo nad teboj, s prstom

pokrije vse z vijolčnim robcem. Nato gre še v škrinjo in seže po nekaj prav na dnu ter spravi v žep, potlej vzame jerbašček in reče Janezku:

«Pojdiva!»

«Kam pa greva?»

«Bodeš že videl.»

In mahmeta jo po stezi za vasjo. Dobre pol ure hodita po stezi. Ko prideta že skoraj v vas, vpraša radovedni Janezek:

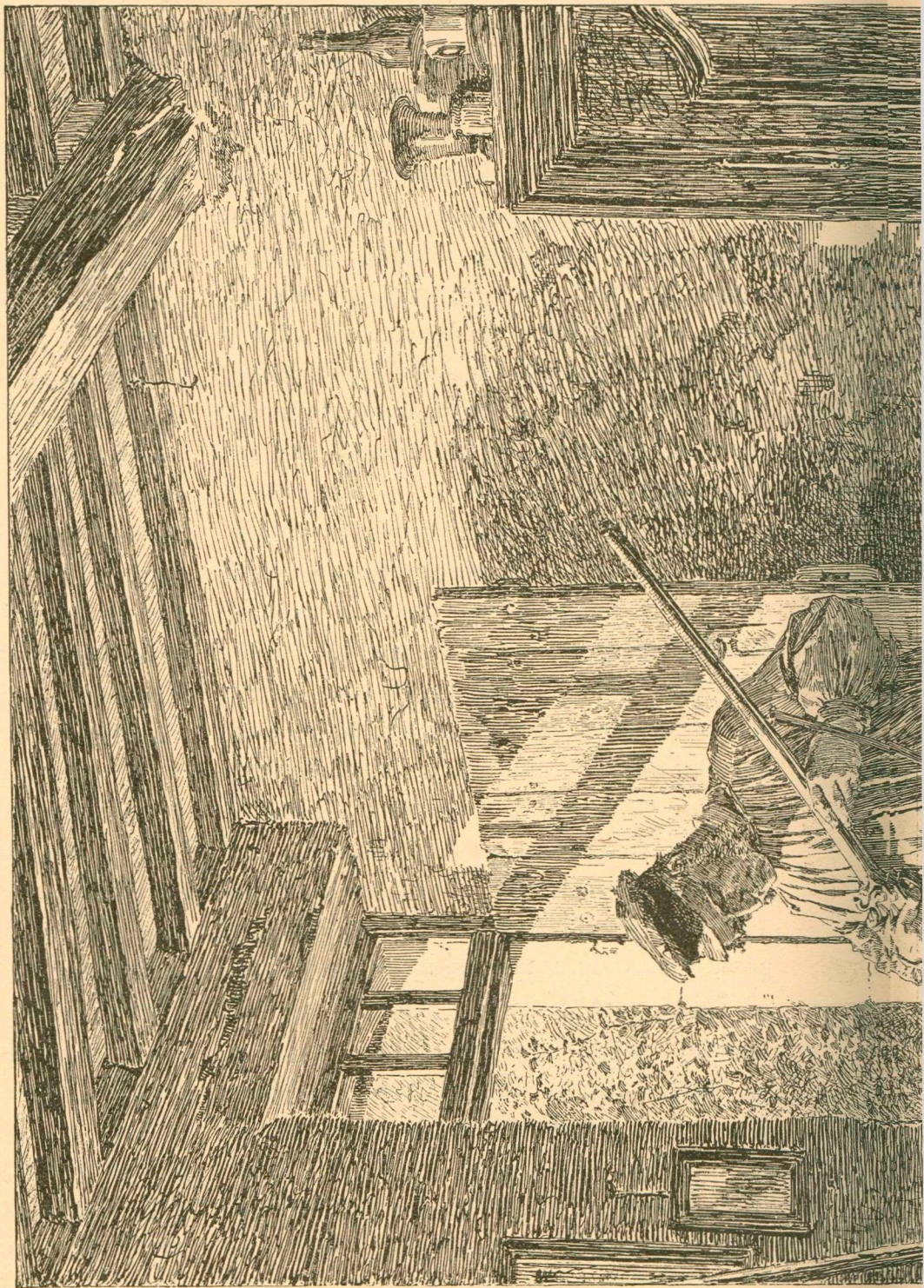
«I, mati, h komu pa vendar greva? Kaj sva komu v sorodu v Korenči vasi?»

«Bodeš že videl. Toda povem ti, molči mi! K Zlogojki greva, da pové, kaj bode iz tebe. Toda, kakor sem rekla, molčati moraš in mene se drži!»

«K Zlogojki greva?» začudi se deček in strah ga obide.

Zlogojka ni bilo krájnjsko dete. Stružanci so se često grdo sporekli, kakšnega rodú je. Med tem, ko so nekateri trdili, da je Kočevarica, dejali so drugi: Primorka je, a največ jih je govorilo, da je ciganskih starišev. Kateri vedó prav, ne bodem razkladal sedaj, ker to ni tukaj važno, samo to povem, da je znala kuhati čudna zdravila, katera so bolnika spravila na noge ali pa v zemljo, in pa znala je napovedovati človeku srečo, kakoršne si je želel najbolj, in je celó uganila, kaj bode iz njega čez toliko in toliko dolgih let. Pri

vsem tem je živela s svojo lepo hčerko v svoji koči dobro, da, bolje nego sosedeje njeni v trdnih kmečkih domih. Njen lahki obrt jo je živil izvrstno, saj je imela vedno mnogo dohodkov.

Ljudstvo je hodilo k njej po zdravila zase in za živino, reveži so nosili zadnje krajcarje, da jim je povedala, kdaj jih doleti zopet sreča. Največ je pa imela opraviti po noči. Takrat so prihajali

mladi ljudje, katerim je iz kart napovedovala prihodnost. Govorila je z ljudmi malo; kadar je segla po plačilu, zaigral ji je zloben smehljaj okoli usten, toda zahvalila se ni nikdar. Ljudje so se je

knjige, katero takoj zapre, ko ugleda prišleca.

«Kaj hočeta? Ali je kdo bolan? Ali krava ne dá mleka?» vpraša osorno stara Zlogojka in ju ošine ostro s hu-

dimi očmi, da se je Janezek trdneje prijel materinega krila.

«Hvala Bogu, zdravi smo vsi. Kravi sta tudi dobri, molzeta toliko, da se ne morem pritožiti. Glej» — v Krájinu se vikajo le botri — «masla imamo dosti; tu sem ti prinesla nekoliko, da vidiš, da ni napačno.» Rekoč postavi polni lonček pred njo. — «In kokoši so prav pridne, ker znese vsaka na dan jedno jajce. To je še lanska slanina, — dobro prekajena in — včeraj sem pekla, ako hočeš pokusiti.»

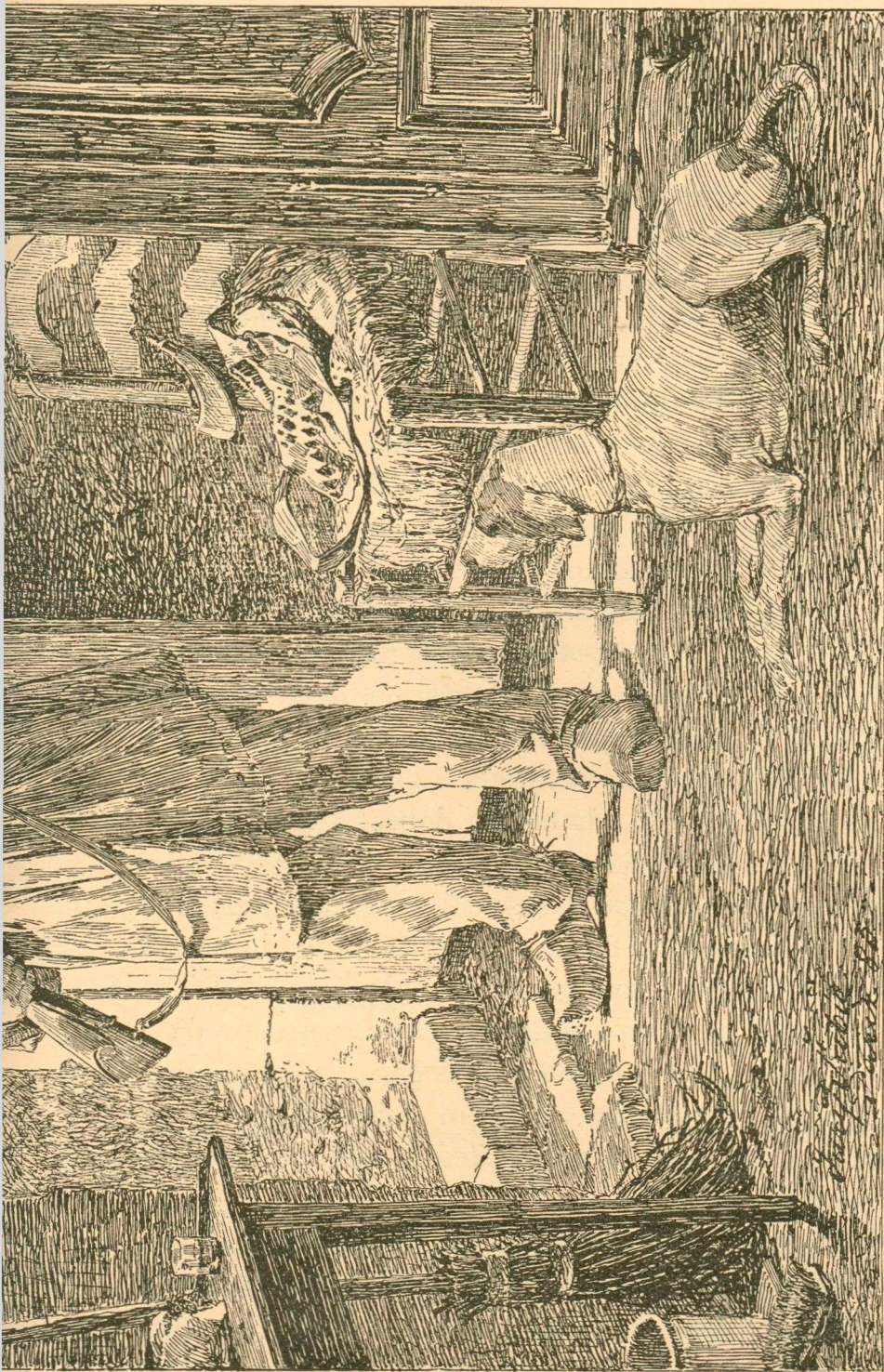
«Kaj hočeš, ako ni nihče bolan? Ali hočeš morda . . . Ali se prepiraš z možem?» Pri teh besedah namežikne zlobno in pomenljivo.

«Bog obvaruj! Ne morem se pritožiti. Toda prišla sem k tebi, ker znaš povedati, kaj čaka človeka v bodočnosti. Lej, tega-le dečka dava sedaj v šolo. Najina

sicer bali, zakaj trdili so, da provzroči njen ostri pogled hude uroke, in da je čarovnica, kateri se je najboljše ogniti.

Ko stopita Poličarica in Janezek v njeno kočo, čitala je iz debele umazane

želja je, da postane gospod. In ker smo ljudje le od danes do jutri, ker lahko umrjem, vedela bi vendar rada, ali bode Janezek kdaj gospod. Prišla sem k tebi, ker znaš uganiti, in te prosim,

Pred lovom. (Narisal Jurij Šubic.)

ta-le načrt: Če pride ugodna prilika, omožim se takoj; če se pa ne omožim, tedaj pojdem k bratu za kuharico. Tega sevé ne trdim, povem samo, kar mi je znano.

Takrat, ko se je Poličarjev Janezek branil iti v semenišče, kamor so ga spravljali vsi, zapretila mu je sestra Micika, da se omoži, ako on ne gre v semenišče. Hotela ga je ostrašiti. Reči ne morem, koliko se je brat zbal nje-nega pretenja, to pa vem, da se je Miciki ta grožnja zdela tako lepa, da se je ni mogla odkrižati in je mislila na možitev še potem, ko je bil Janezek že pod semeniško streho v zavetju.

Mislila pa ni, tje v en dan ali zaradi lepšega. Takega trdovratnega mišljenja je bil pravi vzrok mladenič Martin Prek iz Tisovca. Dve leti je že iskal neveste, toda kdo vé, kdo mu je bil naredil: kar mogel ni dobiti prave. Nekatera je bila prebogata in ga ni hotela, druga se je bala tisovške samote, nekatere pa Martin ni hotel snubiti, ker ni imela dote, ali pa tako majhno, da se mu ni zdelo vredno ženiti se. Na Poličarjevo Miciko je mislil précej, ko se je hotel ženiti, toda ni bilo nikakega upanja na obilnejšo doto, ker se je vedelo sploh, da je Poličarjev dijak zašolal mnogo denarja. Mislil je dolgo časa na njo, prijazno govoril ž njo, ženil se je pa vendar pri drugih. Ko se je tedaj zvedelo, da Poličarjev Janezek neče biti gospod, dejal si je Martinek:

«Vedel sem vendar, da ne more biti nič, ker bode ta preklicani dijaški nepridiprav snedel še to, česar še ni do-slej.»

In zaradi tega se je tedaj izogibal Micike.

Ko je pa šel Poličarjev dijak v semenišče, mislil je Martin Prek takoj drugače in précej se mu je zdela Poli-

čarjeva Micika najpripravnejša nevesta. Dejal si je:

«Dote res ne bode, toda brat njen postane gospod. To pa ni slabo, ako imam gospode v sorodstvu. Kolikor dá premalo oče, primakne gospod. Zakaj bi iskal druge? Kaj bi si še izbiral? Snubim jo!»

In dejal ji je kmalu potem:

«Veš, Micika, tako pridne in čedne ni kmalu, kakor si ti. Snubil bi te, ako bi vedel, da me maraš in bi me ne odbila. Dobra in pridna ženica bodeš.»

Miciki se je tajalo srce najčistejšega veselja, tako ji je bilo všeč Martinkovo govorjenje. Dobro ji je delo njegovo hvaljenje njene pridnosti in lepote, in mislila si je: «Dober mladenič je. Ko bi se možila kdaj, vzela bi le njega in nobenega drugega.»

Nekega dné po Božiču reče ji Martinek:

«V tem predpustu se oženim. Kaj praviš, Micika: ali sva midva drug za drugega? Ali kaj čutiš?»

Micika zardi sramežljivo, kakor se spodobi vsaki deklici ob takem sitnem vprašanju. V zadrego pa zaradi tega ni prišla, ker je bila že v šestindvajsetem letu in se je že izdavna nadejala takega vprašanja. Zato odgovori po kratkem premolku:

«Premišljevala sem že mnogo. Namenjena sicer nisem možititi se, toda tebe bi vzela, ako hočeš, drugega pa nikogar ne. Ne, drugače se ne možim!»

«Saj vedno pravim, da si dobra deklica in prav taka, kakor nalašč zame. Kaj pa stariši pravijo?»

«Omenila jim še nisem nikdar, da bi se kdaj omožila.»

«Kdo vé, kaj porekó? Ali dovolijo ali ne? Vprašaj jih!»

«O, sevé, poprašam. Mislim, da ne bodo branili dosti. Kaj pa hočejo? Stara sem dovolj.»

«Le vprašaj in sporoči, kake volje so! Potem te pridem pa snubit.»

Dalje jo je še izpraševal, čez koliko let bode brat imel novo mašo; ali bode dobil veliko službo in ali sta hudo prijatelja. Povedala mu je, kar je vedela.

Prve dni novega leta je snežilo prav hudo. Ljudje so bili večinoma okoli pečij ali pri kolovratih, ali pa pri drugem takem delu, ki se opravlja lahko na toplem. Poličarica je podila kolovrat in sukala prejo, on je nekaj cepil, Micika je pa pletla nogavice na zapečku, kar je bilo takrat v Krájiní prava umetelnost. Mlajša dva, brat in sestra, sta krmila živino. Govor se je sukal prav počasi o vsakdanjih stvareh in o Janezku, ki se uči za gospoda. Micika se je pripravljala že dalje, da bi razodela svoj načrt, toda ni mogla dobiti tako ugodnega trenutka. Danes se ji je zdel zlasti pravi čas, zato reče med govorjenjem:

«Možila se bodem.» In urno plete, kakor da bi nerada opazila učinek svojih besedij.

«Kaj praviš, Micika?» vpraša oče za-tegnjeno in neha cepiti.

«Sedaj je ura, sedaj lahko povem», misli si deklica in zato odgovori:

«Omožiti se mislim.»

Oče skremži obraz, kakor vselej pri najboljši volji, in se zakrohota:

«Lej, lej! Kaj si se šele danes spomnila tega?»

Mati pa od strani pogleda hčer, rekoč:

«Kaj ti je prišlo v glavo?»

«Kaj je to kaj tako čudnega, ako se omožim? Ali se bodem prva?» zavrne resno hči.

Njena resnost očeta še bolj udobrovolji.

«I, kdo bi te pa vzel? Vzemi ga, ako te hoče kdo pobrati!»

«Ali te je predpust razvnel tako? Ali se šališ?» vpraša mati.

«Ne. Ampak Prekov Martinek iz Tisovca me pride snubit.»

Stara dva osupneta, zakaj jasno jima je bilo, da se hči ne šali, ampak se misli zares omožiti.

«Ta Martinek, ki se je že ženil povsodi?»

«Ravno ta.»

«Kdaj sta se vendar domenila tako?»

«O, kdaj že! Sklenila sem možiti se in vzeti njega.»

«O, ti, ti, Mica, nič ne pomisliš! Kaj bode pa dejal Janezek?» ustavi jo mati.

«Kaj mi more reči? Saj sem vendar starejša, kakor je on.»

«Ničesar ne more reči, misliš ti? Ali taka si? Ves čas mu obetaš, da bodeš njegova kuharica, a sedaj, ko mu je bode skoro treba, pa se omožiš. Ali je to prav?»

«Lepa sestra si!» pristavi oče.

Micika je bila v veliki zadregi, zakaj ni si bila v svesti, da jo bodeta oče in mati prijela tako na kratko. Nekaj ji je pa dejalo, da je vendar boljše, ako se omoži.

«Veste, kaj je počel Janezek jeseni in se je branil iti za gospoda? Ali se ne zgodi lahko, da se še premisli in odneha prej, potem bi pa jaz tako ostala? Veste, omožim se sedaj, ko se lahko, saj za kuharico grem še vse jedno lahko, ako mi umrje mož. Kdo vé, ali bode Janezek kdaj gospod, ali ne. Jaz se omožim, pa je.»

Po teh besedah skoči izza peči in gre s pletenjem vasovat k sosedu, zakaj zdelo se ji je, da je povedala dovolj, z očetom in materjo se pa ni hotela pričkatí.

On in ona se gledata in čudita nekaj časa, zakaj hčerina izjava jima je bila popolnoma nepričakovana.

«Na, sedaj pa imaš!» pretrga on prvi molk.

«Nadejala se pa nisem kaj takega in se nisem. Mislila sem, da bode Janezkova kuharica, sedaj ji pa taka misel pride v glavo.»

«In kako je rada molila! Vsakdo bi bil mislil, da pojde ž njim.»

«Kaj bode pa počel Janezek brez nje! Ne smeš ji pustiti možititi se.»

Mož ne odvrne ničesar, zamisli se in cepi dalje. Čez nekaj časa se pa skloni in pravi:

«Naj se pa omoži!»

«Ali si tudi ti tak? O, saj se mi je zdelo, da nimaš nobenega srca in ti Janezek ni nič pri srcu!» — Glas ji je šel na jok. — «Oj, ne, možila se pa ne bo, zato že jaz poskrbim.»

Možu se je zdelo dobro, da je tako ujezil ženo. Zavrne jo zadovoljen:

«O, naj se le omoži!»

«Kaj ne, da bi bil potem Janezek brez kuharice?»

«Zakaj, vprašam te, ne bi imel Janezek kuharice? Ali ne more biti kuharica Rezika?»

«Saj ne zná kuhati!»

«Ali se ne more naučiti? Moži se naj Micika sedaj, ko je iščejo; kdo vé, ali se bode mogla omožiti Rezika, ali ne?»

Šele sedaj se je razjasnilo Poličarici, kaj hoče mož, in njegov nasvet se ji ni zdel preslab, ker tako sta obe hčeri preskrbljeni najprej in najlože.

«Toda Janezku mora vendar prej pisati, predno se omoži!»

«O, le naj piše, le; saj omoži se vendar lahko!»

Tako je bila dogovorjena ta reč. In ko se vrne Micika, veli ji mati:

«Le omoži se, toda Janezku piši prej!»

Micika je bila vesela, ker se je izšlo vse tako mirno. Sedaj pové, kako jo ima Martinek rad in da si jo želi za ženo. Mati ji je nekoliko svetovala, kako naj piše Janezku. Vso noč je Micika sno-

vala pismo, celó v sanjah; drugi dan je pa pisala pismo tri ure. To pismo se nahaja sedaj v mojem varstvu in v posebnem predelu. Ker morebiti zanima koga zvedeti, kako je pisala preprosta deklica v tej važni stvari svojemu na pol duhovskemu bratu, priobčim vse pismo, katero je le pravopisno popravljenno:

Ljubi brat Janez!

Jaz, Tvoja sestra Micika, sem se namenila pisati Ti nekaj vrstic. Najprvo Te prav lepo pozdravljam in želim, da bi bil tudi v tem novem letu zdrav in zadovoljen. Ljubi brat! Ko Ti pišem te vrstice, sneži prav na debelo in burja žvižga okoli hiše. Pravijo, da že sedem let ni bilo take zime. Novega ni pri nas nič. Zdravi smo vsi, hvala Bogu! Mati predejo, kakor vsako zimo, oče popravljajo orodje, jaz pa gospodinjim in pletem nogavice. Ako si že katere raztrgal, pošljem Ti po Klančarjevem Tončku nove. Ljubi moj brat, veliko prošnjo imam do Tebe! Obljubila sem Ti bila, da bom Tvoja kuharica, toda premislila sem se, ne morem biti pri Tebi. Možititi se moram. Prekov Martinek iz Tisovca — saj ga poznaš — hoče me imeti za ženo. Jaz se sicer nisem mislila možititi, toda njega vzamem. Lej, revež je, ker ne more dobiti dobre žene. Iz samega usmiljenja ga vzamem, saj veš, da nisem mislila nikdar na možitev. Najbrž bode svatba še v tem predpustu. Zato Te prosim, ljubi moj brat, odveži me obljube, katero sem Ti bila storila, in dovoli, da se omožim! Dobro delo storiš s tem in vest bi Ti hudo očitala, ako bi se Martinku godilo slabo, ker ni vzel mene. Jaz tako mislim, da se Rezika lahko nauči kuhati. Priganjala jo bodem jako. In dobro ji bode pri Tebi. Ker je sedaj tako posvetna in ničemerna, postala bode pri Tebi bolj vneta za svete reči. Zato mislim, da je najbolje, ako se jaz omožim, Rezika pa postane Tvoja kuharica.

Povem Ti, da se ne možim iz hrepenja po svetem zakonskem stanu, ampak samo zato, da Martinka obdržim na pravem potu in ga naredim srečnega. Ne zameri mi, ker pišem tako slabo. Veš, pri nas človek nima vsak dan peresa v roki. Pišem pa tudi, kar mi pride na jezik, ker nimam časa premišljevati. Kmalu odpiši, in če ne zaupaš pošti, poišči Klančarjevega Tončka, ki pride drugi teden v Ljubljano. S tem sklenem svoje slabo pisanje in Ti pišem, da Te vsi prav lepo in prisrčno pozdravljajo, najbolj pa jaz

Tvoja sestra Micika.

V Strugah, v sredo, l. 188 . .

To pismo je prebrala glasno in ker je bilo všeč očetu in materi, oddala je je župnikovemu hlapcu, ki je hodil v Ribnico na pošto. In čez teden dnij je dobila Poličarjeva Micika pismo od brata. Tega pisma ne priobčim, ker razodeva, da je pisatelj pisal in čital mnogo pisem. Pisal pa ji je, naj se zaradi njega nikar ne cdreka sreči, ki jo čaka; naj se le moži, zakaj Martinek je dober mladenič. Na koncu je pristavil, da bi rad prišel na svatbo, toda ne more; obljubil je pomagati, kadar bode kaj imel. «Kar se pa tiče kuharice», pisal je nadalje, «zadovoljen sem tudi z Reziko, ko bi je potreboval kdaj.» — Ko je Micika brala bratovo pismo, prihajale so ji solze v oči in

ravno tako tudi materi. — «Oh, kako je moj brat dober!» vzdihne na koncu Micika. «Gotovo mu je bilo hudo, ker sem se mu odpovedala, pa čisto nič ne razodeva nobene nevolje. Oj, kako je dober!»

«Res je dober naš Janezek», pritrdi mati. «Naredil se je najbrž po meni.»

Poličar se nasmeje hudomušno, zakaj vedel je, da se žena rada pohvali.

«Kdaj pa pride snubit?» vpraša oče. «Meni še ni nič omenil.»

Miciki se je izpolnjevala srčna želja.

«Gotovo pride kmalu, ko bode zvedel, da ste vi zadovoljni.»

In précej, ko mu je sporočila v Tisovec, prišel je Martinek s stricem snubit.

Dolgo se niso pregovarjali za doto, ker je bil ženin jako voljan, zakaj vedel je, da kolikor dá premalo oče, pri-
makne gospod, kadar pride kam na službo.

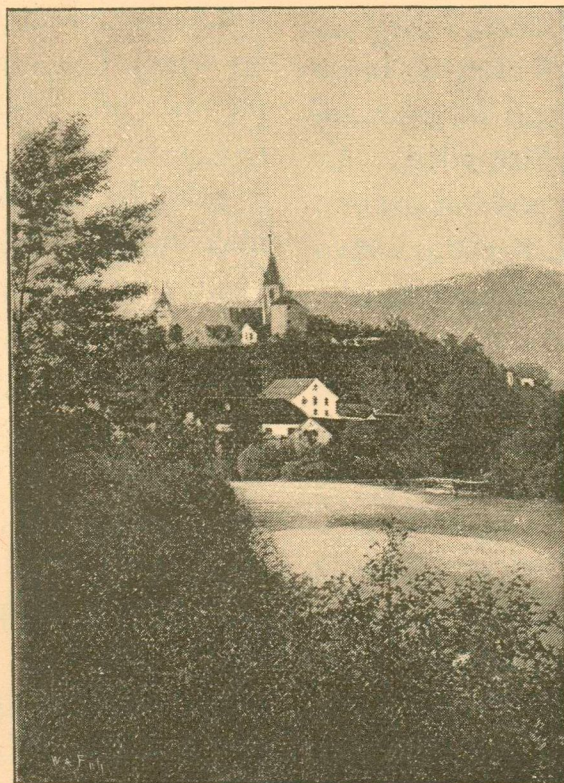
Tako je postala Poličarjeva Micika nevesta. Predzadnji predpustni ponedeljek je bila vesela svatba.

Ljudje so govorili mnogo o tej svatbi. Kako bi tudi ne? Vsi so vedeli prej, da hoče biti Micika bratova kuharica, na! naposled se pa zaobrne in se omoži. Ljudje

so bili zaradi tega zeló nevoljni in so godrnjali:

«Nikomur se ne smé več verjeti.»

Dobro je, da ne morejo ljudje z jezikom ubijati.

Kranj s Savo z južne strani. (Fotogr. dr. Fr. L.)

I, sevé, vsak ravna tako, kakor mu bolj kaže in nikjer ni pisano: Bodi drugim boljši, kakor sam sebi!

VIII.

Stružancem je po mnogih letih vendar prišel zaželeni dan. Poličarjev gospod se je vrnil izučen in posvečen. Nobena sovražnika ni imel več v struški dolini, zakaj vsi ljudje so ga imenovali s spoštovanjem le: «naš gospod».

«Nismo zadnji, tudi mi imamo gospoda», bahali so se ljudje na vasi in ta zavest je polnila njihova sreča s ponosom. Več niso srečnih šteli Dobrepoljcev, saj so imeli sedaj tudi sami gospoda in so bili v tem Dobrepoljcem jednaki. Vsa župnija se je pripravljala na veliki praznik. Krojači, črevljarji in šivilje so imeli dela za noč in dan, zakaj vsak je hotel biti nov, kakor se spodobi tako slovesnemu dnevu. In — o čudo! Pol župnije se je štelo v sorodstvo s Poličarjevim gospodom. To pa samo zato, da bi jih povabil osebno na novo mašo. Sevé, to sorodovinstvo se je opiralo le na predzgodovinske dede in sedaj se ni dalo več dokazati. Gospod Janez je bil pa vljuden in prijazen toliko, da je povabil vsakoga, o katerem je bil le količkaj prepričan, da mu je sorodnik.

Prišla je poslednja nedelja meseca malega srpana. Na vse zgodaj so začeli grometi topiči, da so se pretresale gore, ubrano zvonjenje je pa naznanjalo slovesni dan. Cerkev sv. Avgušтина je bila okrašena, kakor še nikdar ne. Oltarji so bili vsi v svečah in cvetlicah; pred cerkvijo so se dvigali vitki, ozaljšani mlaji, blesteli so na belih deskah pomembni napisi.

«V Strugah ni bilo še kaj takega», pravili so si ljudje in so vse ogledovali čudeč se in hvaleč.

Précej po prvi maši se je začela polniti cerkev. Prvi so bili zlasti oni, ki so hoteli videti vse cerkveno opravilo. Kdor je zamudil pol ure, ni dobil sedeža. Zaradi tega je pa nastal v cerkvi prepir. Domačini so podili ptujce iz stolov, ker so jih plačevali, toda ti so nalašč prišli iz oddaljenih krajev tako zgodaj in so bili sedaj kar gluhi. Nobeden se ni umaknil. Zato so se pa Stružanci jezili:

«Napravite doma novo mašo!»

Ti so si pa mislili:

«Ali je nismo imeli prej kakor vi?» Glasno si ni upal nihče zavrtniti jih, zakaj vsakomur upade pogum v ptujem kraju. Naposled so se pomirili, spomnili so se najbrž reka: «Kdor prej pride, prej melje», zlasti o takih prilikah. Cerkev je bila tako polna, da ni mogel nihče poklekniti; veliko ljudij je pa bilo še zunaj, ker niso mogli v cerkev. To pa niso bili le domačini, ampak bil je narod iz vse Krájinje. Radovednost jih je privédla v Struge. Ko so prišli duhovniki, novomašnik, stariši, svatje in neveste z venci in v rdečih krilih v cerkev, začela se je maša. Krájinčanje so se čudili množici gospodov. Zavidali so svatom, ker so stali tako blizu oltarja in srečna šteli očeta in mater novomašnika.

Ko je pa stopil gospod dekan na prižnico in je poveličeval mašni stan, slavil novomašnika in njegove stariše, slavil rojake njegove, ganil je mehka krájinska srca tako, da se je čulo ihtenje in stokanje po vsej cerkvi, zlasti občutnejši ženski svet si je brisal solze. In še dolgo, dolgo potem so hvalili gospoda dekana:

«Oj, ta gospod pa znajo! Bolje pa nihče ne pové, kakor gospod dekan.»

Veliko pojedino so imeli pod prostornim Poličarjevim kozolcem. Ves čas, kar je gospod Joannes vabil, pekli so in

klali pri Poličarjevih, da je bilo groza, ker so se bali, da ne bi zmanjkalo. Škoda se jim pa ni zdelo nobene reči, češ: ej, saj je nova maša samo jedenkrat! Kdor je bil količkaj spreten, pomagal je, in celó sestra Micika je prišla iz Tisovca. Gotovo bi se bila kesala, ker ni hotela biti kuharica, toda imela je tako dobrega moža, da ji ni bilo nič hudo. Poličar je vozil skupaj vino in še celó voz različne posode je bil pripeljal od nekodi, ker se v Strugah ni dobila.

Tako se je vse pripravljalo na veseli dan.

Kdo je bil najsrečnejši, najveselejši in najzadovoljnejši? Ali novomašnik? Rečem po resnici: srečni in veseli so bili vsi, tako so pričali jasni obrazi vseh, tudi svatov in celó onih, ki niso bili povabljeni in so bili zaradi tega nevoljni. Kdo bi se ne veselil, ko je vendar jeden izmed njih dosegel najvišjo čast, kakoršno si more misliti Krájinčan v svoji živi veri. In mati? — oče? — sestri? — brat? Ne morem opisati blaženosti in sreče, katera jih je navdajala. Mati je jokala, toda srce ji je poskakovalo od veselja in veli obraz je dobil mladostni sijaj. Zahvaljevala je Boga v prav iskreni molitvi, da je preskrbel vse tako srečno. Oče je bil pa ponosen, kakor še nikdar; toda ljudje mu niso zamerili, saj so vedeli vsi, da ni brez vzroka. Spominjal se pa ni nihče več tistega časa, ko so se rogali in posmehovali Poličarjevemu dijaku. Pozabljeno je bilo vse. Slišati je bilo le glas: «Da, naš gospod, ta bode dober gospod!»

Pri pojedini je bilo mnogo naših znancev. Taborski vaščanje so bili skoro vsi. Najživahnejši med njimi je bil Klančarjev Tonček. V svoji navdušenosti za gospoda Janeza je prevpil vse sosede. Mahal je z žlico ali vilicami okoli sebe in pravil, kako je vozil gospoda Janeza

v šolo ter hvalil nekdanjega vranca, katerega je že pokopal ranar. Ob tem spominu se mu je vselej nekoliko skremžil obraz in je vzdihnil:

«Ej, škoda je mojega vranca! Dober konjiček je bil in še bi lahko vozil gospoda Janeza!»

«Ali ga še nisi pozabil?»

Spodbodlo ga je hudomušno vprašanje, da je poskočil in zavpil še glasneje:

«Ej, bodimo danes veseli in pijmo!»

Prime kozarec in namigne še svojim sosedom, potem pa izpregovori zdravico na gospoda Janeza, pri tem po strani zroč k gosposki mizi, ali ga tudi tam poslušajo. Nato začne s povzdignjenim glasom:

«Vsi poznamo gospoda novomašnika od mladih nog. Zato vem, da ste z menoj vsi enakih mislij in mi pritrdite, ako vam rečem: Bog živi gospoda novomašnika še mnogo let, Bogu v slavo, njemu v srečo, nam pa v čast in korist!»

«Živijo! Živijo! Živijo!» zagrmí okoli mize, in Tonček začne znano pripevko k vsaki zdravici:

Oj, vivat, vivat!
Ven ga izpij,
Pa drugega nalij!

Vsak pomaga po svoji zmožnosti. In hrumna, vesela pesem se razlega po vasi in dolini, vmes pa zvené kozarci.

«Oj, ta pa zna! Ni zastonj vozil gospoda v Ljubljano», šepetali so si ljudje, ker so bili nekoliko nevoščljivi zgovornemu Tončku.

Zveneli so kozarci, rožljale žlice, noži in vilice, ropotali krozniki; svatje so nazdravljali, pili in peli. Vroč dan je bil, vina pa mnogo in dobrega. Zakaj bi si ga ne privoščil, mislil si je vsak ter je pil.

Malo manj hrumno, toda nič manj veselo je bilo pri gosposki mizi. Tu so bili: novomašnik, dekan in župnik, stari učitelj, mati, oče in še drugi go-

spodje, duhovni in posvetni, iz bližnjih in daljnih krajev. Mati se je smehljala radostno, brisala si je oči in gledala sina v časti in slavi. Bled je bil in suhoten, toda vedela je, da se je učil mnogo, veliko se trudil zadnje dni in je upala, da okreva, kadar pride v službo. Oče ni govoril skoro nič, toda poznalo se mu je, da je vesel, kakor še nikdar; očesa ni obrnil od sina. Stari, častitljivi učitelj z napol plešasto glavo in belo brado je sedel novomašniku nasproti. Ogledoval ga je pozorno in zadovoljen smehljaj mu je igral na obrazu. Tako srečen že izdavna ni bil, kakor danes pri novi maši svojega nekdanjega učenca. Pred seboj je imel najlepši dokaz, da se ni trudil zaman, kajti prvo podlago je novomašniku dal le on. Ta zavest mu je sladila stara leta. Ko so vstajali gospodje drug za drugim in napivali novomašniku, domovini in narodu, vstal je tudi stari učitelj. Gospôda utihne, stari učitelj pa začne govoriti mirno, nekoliko s tresočim glasom. Bal se je, da bi se mu ne zapletel jezik, toda govoril je gladko in iskreno, da so se čudili možu. Čim bolj je govoril, bolj mladeniško je zvenela njegova beseda. Poleg novomašnika se je spominjal zapuščene Suhe Krájine. Povedal je, kako je bilo žalostno nekda tu, pokazal je na te in one za pričo, da se ljudstvo dramami in izobrazuje ter je izrazil nekoliko drzno nado o bodočnosti Krájine, rekoč:

«Naša Krájina se vzbuja. Luč prave omike sveti bolj in bolj in dramami naše pošteno ljudstvo. Še nekaj let in naša Krájina bode vredna hčerka matere Slovenije. Njeni sinovi bodo razširjali njeno ime med mejami mile domovine. Zato napijem naši domovini, napijem gospodu novomašniku z željo, da bi ga Bog ohranil še mnogo let v slavo domovine.»

Ko je končal, trčil je z novomašnikom in vso gospôdo ter je izpraznil kozarec.

Gospod Matija pa je pristopil, potrkal učitelja po rami, stisnil mu desnico ter mu šepetnil:

«Prav dobro ste povedali. Govorili ste mi iz srca!»

Gospod Joannes se je vljudno zahvalil in napil dobremu svojemu nekdanjemu učitelju, da so se temu od blaženosti iskriale oči.

«Živi ga Bog!» klicala je gospôda.

Ljudstvo si je pa mislilo:

«Ej, saj naš gospod učitelj je vendar nekaj, sicer bi gospodje ne bili tako prijazni ž njim!»

Veliko je bil pridobil takrat gospod učitelj v veljavi pri ljudstvu.

Pozno v noč se je končala bogata pojedina. Veseli so odhajali gostje, nekateri so bili preveč glasni, toda kaj za to, saj je bila nova maša.

«Kaj takega pa še ni bilo», govorili so ljudje še pol leta potem.

Poličarjev Janezek je postal gospod v ponos vse Krájine. In da so dandanes Taborci tako prevzetni, ne smemo se čuditi, saj imajo gospoda.

Tako se je izšolal prvi struški dijak Joannes.

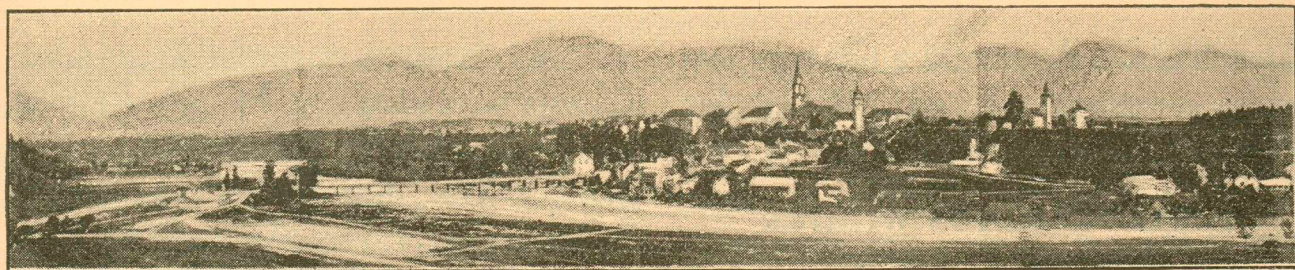
Sedaj pa pase ovčice nekje na Krasu in često misli na ljubi domači kraj, spominja se rad krájskih znancev in vsakomur trdi:

«Da, mene je samo mati spravila pred oltar! Prav je delala, hvaležen sem ji do smrti.»

Domači ga obiščejo večkrat, toda kuharice še ne potrebuje, ker je mlad kapelan. Obljubil pa je Reziki za trdno, da jo vzame k sebi précej, ko postane župnik.

Prekov Martinek se ne kesa prav nič, ker je vzel Poličarjevo Miciko.

Pogled na Kranj pred železnico (pred l. 1871.). (Po fotografiji Paierjevi.)

Kranj.

(Črtice. — Sestavil dr. I. Mauring.)

(Konec.)

Te skromne črtice o Kranju bi bile nepopolne, ko bi ne predočili čitatelju tudi Kranjskega pokopališča. Razprostira se na severni strani mesta proti železnemu kokrskemu mostu. Tukaj počivata naša slavna pesnika¹⁾: Dr. Frančišek Prešeren († 8. svečana l. 1849.) in dvajset let pozneje zamrli Simon Jenko (um. 18. vinot. l. 1869.). Osoda, ki je bila obema v življenju skoraj jednaka, hotela je, da počivata skupaj tudi mrtva. Tu na kranjskem pokopališču čaka vstajenja truplo bivšega bogoslovnega profesorja in pozneje (od l. 1842.

do l. 1850.) dekana kranjskega, Josipa Dagarina. Na bolniški postelji je bil pesniku Prešernu tolažnik in spovednik.

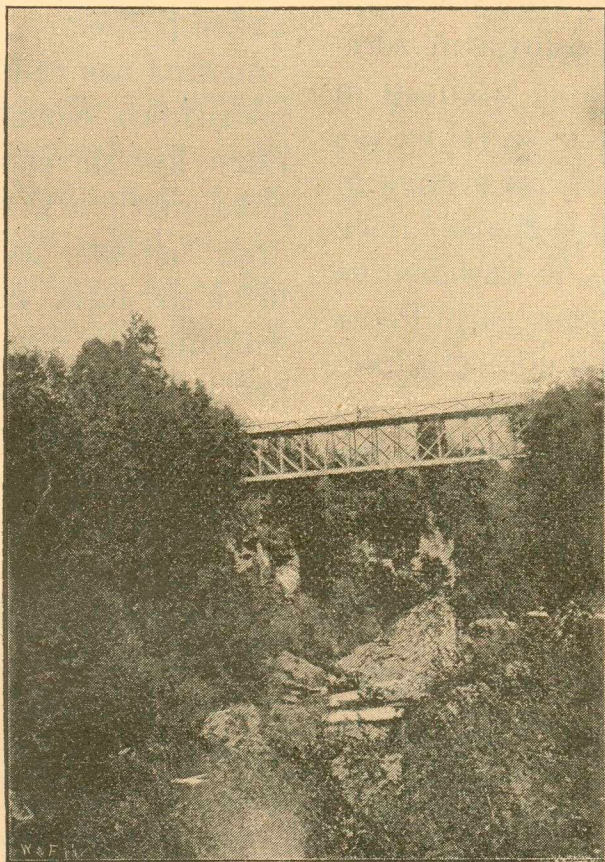
¹⁾ Nagrobni spomenik Prešernov smo objavili v IV. letniku na str. 64. Jenkov spomenik pa objavimo prihodno leto. — Uredn.

Često, a krivično se podtika blagemu možu ime slovstvenega Herostrata slovenskega, češ, da je zažgal slovstveno zapuščino Prešernovo.¹⁾

Sredi pokopališča se dviga kapela sv. Križa. Sezidal jo je bivši kranjski dekan Avguštin Sluga (ki je doživel visoko starost in je l. 1839. obhajal v Kranju demantno sv. mašo). Posvetil jo je knezoškof ljubljanski Anton Alojzij Wolf dne 11. rožnika l. 1836. Slika oltarna v nji, Kristus na križu, delo Layr-jevo, je umetniške vrednosti. V rakvi sredi kapele počiva kranjski rojak in bivši

ljubljski škof dr. Jernej Vidmar, kar nam svedoči na evangeljski strani vzi-

¹⁾ Dasi so o tem pisali že mnogi, drug za drugim, potrudil se ni nihče, da bi bil to tudi dokazal. Ali pa ni tako ravnanje nepošteno? Tudi pokojnik, ki se ne more braniti, ima pra-

Kokrski most pri Kranju. (Fotogr. dr. Fr. L.)

dana plošča iz marmorja z napisom, katera je sestavil pokojni dr. J. Gogala :

Hic quiescit,
Post multos labores
BARTHOLOMAEUS WIDMER
XXV. Episcopus Labac.
ss. Theologiae Doctor
Urbis Krainburgensis
Decus insigne
Artium ingenuarum
Cultum Divinum
Argentium Amator
Pontificatus Apicem
Humilitati Postposuit.

Obiit XVII. Maii
MDCCCLXXXIII.

V Kranju počiva tudi dné 2. svečana l. 1717. tu umrli nakelski rojak in dobrotnik Gregor Voglar, ki je svoji rojstveni vasi oskrbel vodovod. Rodil se je kot sin preprostih starišev 12. sušca l. 1651. Postal je modroslovja in zdravilstva doktor. Radi svoje učenosti in spretnosti v zdravilstvu je slovel na vse strani. Postal je c. kr. dvorni svétnik in si pridobil plemstvo. Po šegi svoje dôbe je polatinil svoje ime v Carbonarius de Wiesenegg. Pri ruskem carju Petru Vélíkem, kateremu je bil domači zdravnik, užival je veliko zaupanja. Že v poznih njegovih letih ga pošlje v cerkvenih opravkih v Rim. Vrnivši se iz rimskega mesta, obišče še svojo rojstveno vas; tu naglo zboli in v Kranju umrje.

Zastonj sem popraševal po narodnih pravljičah in pripovedkah v Kranju in bližnji okolici; ničesar nisem zasledil. Znano je, da kjerkoli drdra železnica, tam se kmalu poizgubi tudi narodno blago. Ako hočeš Kranjcu nekoliko ponačati, vprašaj ga le: «Kaj ne, vsakdo pol, kakor v Kranju», a za prijazen odgovor ti ne jamčim.

vico do časti. Česar ne moreš dokazati, ne govori o njem! Vsaj meni se zdi, bodisi gledé na Prešerna ali gledé na omikanega Dagarina, ta govorica jako neverjetna. — Uredn.

Skozi Kranj, čez savski most mimo Gaštaja proti jugu je vodila nekoč glavna cesta s Koroške v Ljubljano in od tu dalje v Trst, Karlovec ali na Dunaj. Železnica je provzročila, da je ta cesta sedaj že zeló zarasena. Le še narodna pesem nas spominja živahnega nekdanjega življenja na njej in lahkoživnih voznikov, ki so pevali:

Na Gaštaj p'rfuram,
Dam konj'če izpreč',
Pa si rečem prinesiti,
Karkol' mi je všeč.

Tu mimo Gaštaja te vodi na zapadno stran cesta skozi Šmartin in Stražišče v Loko. Šmartinska župnija je dala svojega župnika Žigo Lamberga l. 1463. za prvega škofa v Ljubljano. V vasi Stražišče je posebno razvit obrt za sita, katera pošiljajo v vse dele sveta. Mimo Šmartina nas vodi pot na hrib sv. Jošta, podružnico šmartinsko. Zaiti ne moremo, ker slovensko planinsko društvo je kaj marljivo zaznamovalo pota. V poldrugi uri smo na 860 metrov visokem hribu sv. Jošta. Stopimo i mi gori, saj dandanes ne zahajajo samo pobožni romarji, temveč tudi drugi, da se razveseljujejo z daljnim razgledom in krepčajo v čistem, planinskem zraku!

Kdaj je bila tu gori sezidana cerkev, ne vemo natanko. Ljubljanski škofijski imenik pravi, da okrog l. 1600. Bržkone velja ta letnica o sedanji prezidani in razširjeni cerkvi.¹⁾ Cerkev z dvema ličnima, visokima stolpoma je močno zidana. K pročelju cerkve in stolpov so prizidane svete stopnice s kapelico. Znamenit je veliki zvon, viseč v zvoniku, s Prešernovim napisom na južni strani: Moj bron je najden bil v dnu mórja, ko Turčije Kraljestvo v Héliadi končal je Navarin, Ga kupi romar: ga Samassa v zvon prelije; Glasim zdaj božjo čast iz svet'ga Jošta lin.

Da razumemo to kitico, potreba nekoliko zgodovinskih podatkov. Dné 20. listo-

¹⁾ Žlogar: Trojna božja pot.

pada leta 1827. je bilo turško-egiptovsko brodovje v bitvi pri Navarinu popolnoma premagano in potopljeno. Utopljene topove so izvlekli iz morja. Nekaj teh topov je kupil ljubljanski zvonar Anton Samassa. Iz njih je ulil šentjoški zvon, ki se je plačal večinoma z milimi darovi romarjev.

Svete stopnice iz rdečkasto pisanega marmorja so postavili l. 1751. in leto pozneje posvetili, kar nam naznanjata v kamenito naddurje uklesana šestomera :

QVI sIbI Laeta CVpIt, qVI
VVLt fastIgia CoeLI
sangVInea In sCaLI s preMat
hIC VestIgia ChristI.
atque
soLemnIssIME Deo
ConseCratae.

Vrhu svetih stopnic je kapelica posvečena Mariji Žalostni.

Od cerkve se ti odpira krasen razgled na vse strani. Ob jugozapadu se dviga loško gorovje, pod katerim stoji mesto Loka. Na južno-vshodni strani se razprostira že tolikrat opevano rodovitno sorsko polje, katero končuje Šmarna gora. Proti severo-zapadu se kopičijo

mogočni velikani, med njimi sivi orjak Triglav. Proti severu-vshodu se pa stegajo Karavank snežne kope s svojimi orjaki, ki so : Stol, Bočica in Storžič, nadalje kamniške planine z velikim Grintovcem in z Ostrico.

Pod tem gorovjem se ti smehlja krasna planjava, prelepo polje in zelene livade. Med njimi zagledaš nasejane vasi, na prijaznih holmcih lepe gradove, bele cerkve z visokimi zvoniki. Starega Kranja od tu sicer ne vidiš. Stopimo torej na bližnjo Šmarjetno goro. Tu je stala nekdanja cerkev sv. Marjeti posvečena ; sedaj je ohranjen le še stolp. Tu te pozdravlja starodavni Kranj s tremi svojimi zvoniki. Tu doli pa

Med skalami Sava šumi,
Valove mogočne vali,
V naročaj jih Dunavu tira.

Resnično, prekrasen razgled, razgled, poln najlepšega užitka ! Nehoté človeku srce zaori :

Dežela prekrasna!
Kje tebi enaka na svetu leži?

In s ponosom lahko pristavimo :
To dom je slovenski, naš zemeljski raj!

Na sveti večer.

Doživel sem zopet sveti večer;
Zbežite skrbi in misli posvėtne,
Da v čas mladosti zamislim se cvėtne,
Ki nanj spominja nocoj se vsakter!
Z otroki pred jaslice stopim zelene:
Pokojno Jezušček dete leži
Na skromnem snopu slame rumene
In v mater obrača ljubeče oči.
Pastirci na paši zapuščajo črede
In molit nebaško dete hité;
Svetlôba žarna jih k hlevu privede,
Kjer Jezusu svoje darí položé.

Krilatci, zbrani v sinji višavi,
Žaré, da blešči se človeškim očem;
Prepevajo: Slava Bogu na višavi!
Prepevajo: Mir na zemlji ljudém!
Pastirce ob hlevu razstavljám varno
In luči nažigam detetu v čast;
Poleže mi v prsih čustvo viharno,
Objame mirú me sladka oblast.
Razžarjajo zvezde nebesni obok,
Molíte iz duše vroča kipí mi:
Z otroki postanem zopet otrok,
In zopet sem srečen, miren med njimi.

Anton Medved.

Iz Novega Mesta v Bosno.

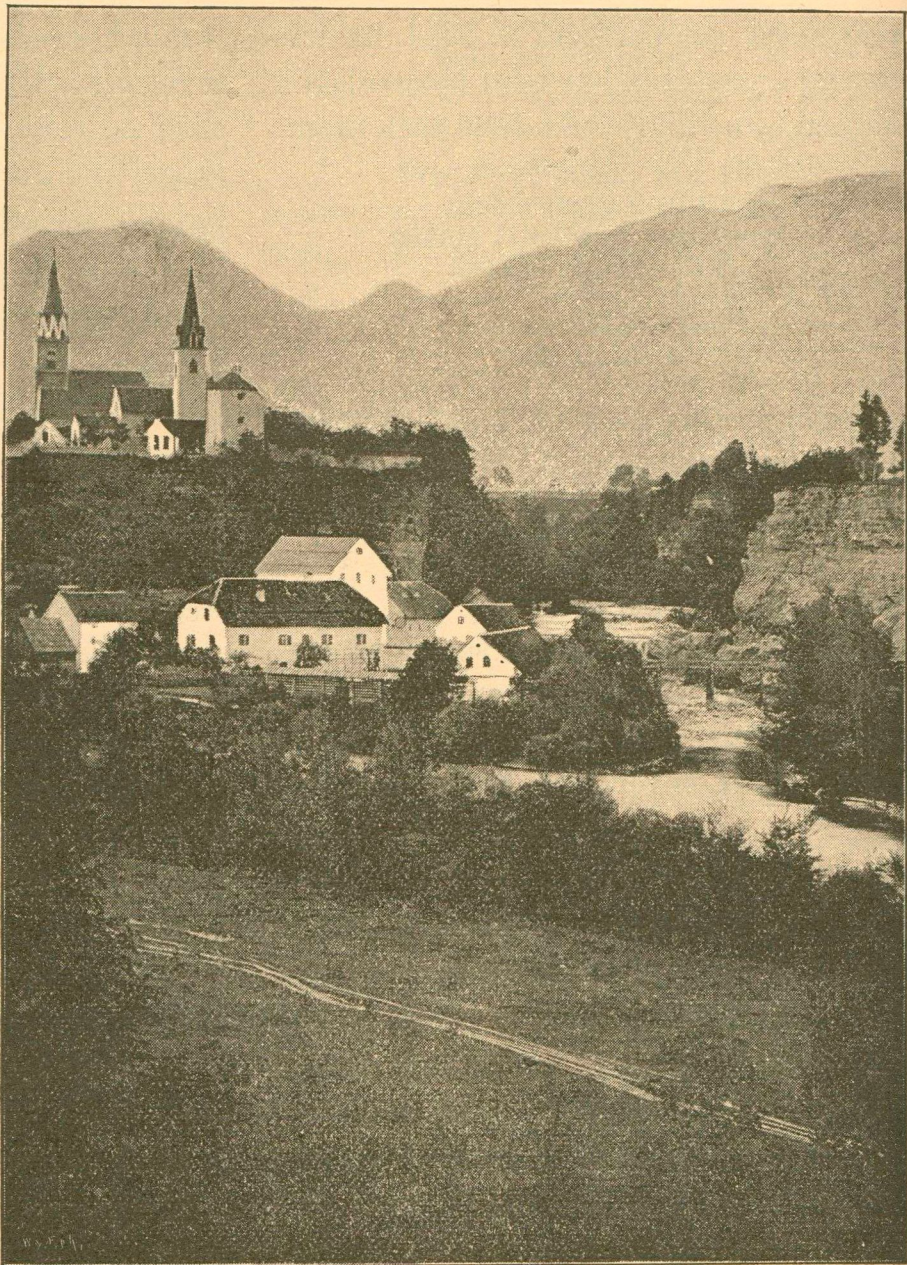
(Piše dr. Jos. Marinko.)

(Konec.)

Mohamedanska vera je čudna; napravlja pa tudi jako žalostne družinske razmere. Poglejmo samo razmero med možem in ženo! Istina je, da so Bošnjaci večinoma jednoženati, a zakon jim dovoljuje več ženâ. Tega se poprijemajo vsaj nekateri. Smé pa Turčin ženo zapoditi, kadar mu drago; radi tega pa mu je postavno zabranjeno vzeti kaj ženiñega, dokler živi. Po smrti njeni podedujejo deca ali pa soprog. Navadno si vendar znajo tudi tu pomagati. V Travniku n. pr. je omožena Turkinja — menda ni lepa — ki ima jako veliko imetja, jedina hčerka bogatega mohamedana. Mož je sicer vzel drugo, in njo, starejo, odpravil iz hiše; a ni ji rekel nikdar, da jo spodi; ž njo ne živi, a velja mu za ženo. Tako ona čaka smrti — on pa njenega imetja. Res «turški» zakon, a zakon je!

Sklepajoč popis verskih razmer dostavljam, da so Bošnjaki vseh ver jako praznovni in vražarski: brez dvoma zato, ker so premalo poučeni. Amuleti (t. j. taki predmeti, katerim pridevajo posebno moč) so navadni pri mohamedanih, a tudi pri razkolnikih in katoličanih. Hodža ga dá Turčinu, pop «hriščanu», — katoličan ga išče pri katoliškem duhovniku. Ko ga ne dobi pri njem, gré k «popu» ali hodži, — prazno-

verje in vražarstvo ne dela velikega razločka. Tudi nekatere ženske vražarice si služijo s tako umetnostjo lepe novce.

Stekanje Kokre in Save pod Kranjem. (Fotogr. dr. Fr. L.)

Naši duhovniki imajo v tej reči jako težak posel, a večinoma le malo uspeha.

Privadil sem se bil v Travniku, zlasti še zaradi velike prijaznosti oo. jezuitov; toda treba je bilo odriniti. Naročil sem za drugi dan voz do postaje Lašve, da

se od tam popeljem z vlakom v Sarajevo.

Voz zdrdra po gladki cesti: še jeden pozdrav prijaznemu rojaku in kmalu zdrčim čez most ter mimo mogočne skale, ki nam je včeraj zapirala razgled proti vshodu. Lep prizor! Na desni imaš «Dolac» z veliko cerkvijo, pred seboj ravno dolino, ki se širi na desno in levo

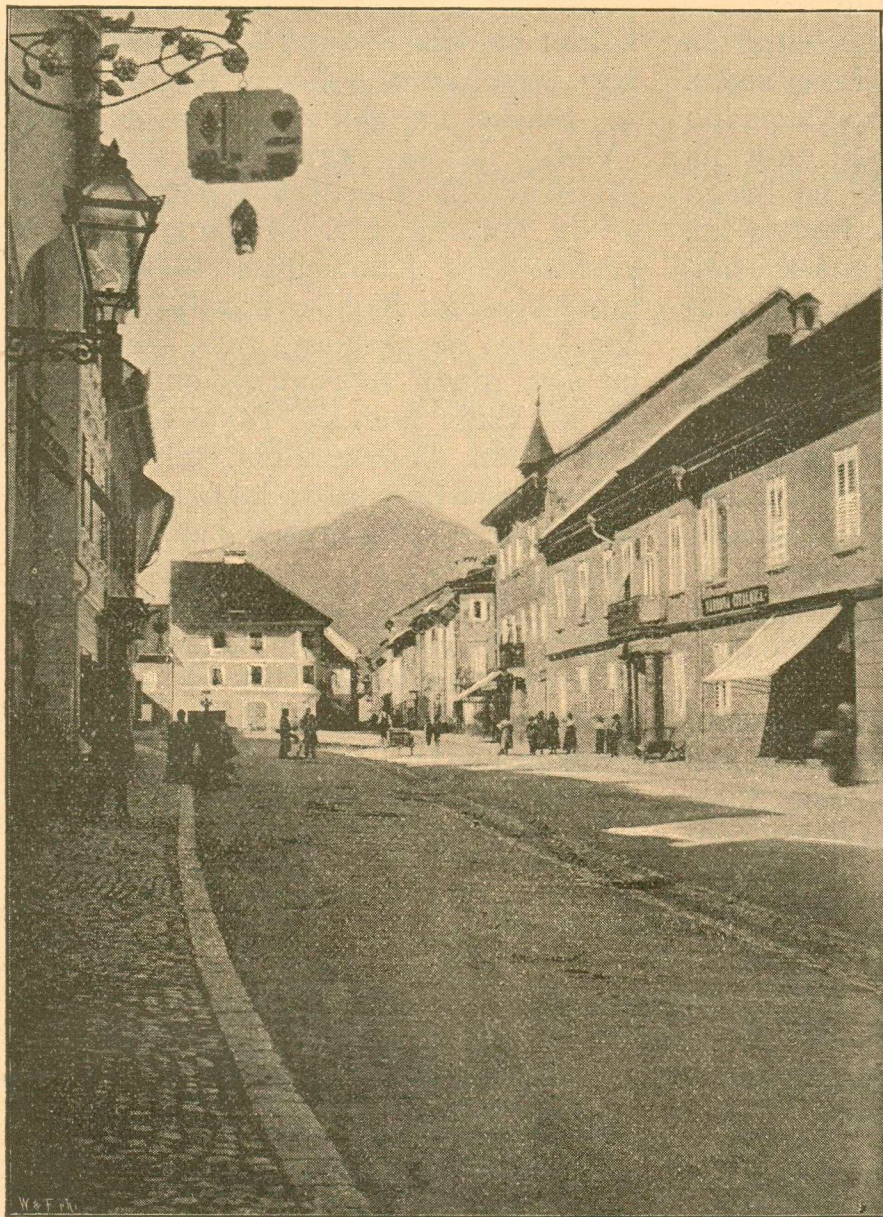
katoliško cerkvijo, ki pa še nima zvonika. Zvonovi visé na leseni gredi pred svetiščem božjim. Koliko lepši bode ta kraj, kateri je večinoma katoliški, ko bode mogočen zvonik kot veličasten prst kazal proti nebu ter vernikom klical: «Sursum corda!»

Leta 1878. meseca avgusta je bilo tu bolj živo nego sedaj. V tej vasi sta se takrat združila vojskovojski Filipovič in Württemberg. Ta je došel od Broda skozi Vratnik (Vranduk), oni pa, kakor že vemo, od Banjaluke skozi Jajce in Travnik Pri hanu Kompanji sem dobil dva Slovence, gostilničarja in njegovega soseda, kovača. Prvi je Primorec, drugi pa Notranjec. Tu je vrgel voznik konjem nekoliko med zobe, pa brž potem — nekako 32 kilometrov od Travnika — pridem do mostu čez Lašvo, kjer se cesta odcepi na bližnjo Busovačo. Tudi tu je bila za časa zasedanja praska med našimi vojaki in bosanskimi vstajniki.

Hitimo dalje ob levem bregu Lašve! Nekako v poltretji uri dospem do postaje Lašve ob izlivu reke istega imena v Bosno. Nekoliko nad pol ure mi je bilo še čakati, da je prisopihal vlak od Janjičev, ki je privedel imenitno gospôdo: poveljnika Apela in sprem-

stvo iz Sarajeva. Ogledavši si posadko banjaluško, odrinil je visoki gospod v Doljno-Tuzlo, da je bil ondi pri neki grški slovesnosti.

Urno dobim listek, pa na voz! Drvili smo dalje ob reki Bosni, ki je bila od prejšnjega deževja v gorati Bosni grdo rjava, skozi ozko dolino proti jugu do 219 km.

Glavni trg v Kranju. (Fotografoval dr. Fr. L.)

ob Lašvi; temno-zelene goré jo obrobujajo: to je rodovitno «travničko polje». Kakor drugodi, tako tudi tu ni kaj pridno obdelano, ali vendar je primeroma jako plodovito: zlata pšenica se ti kar ziblje pod težo klasov.

Nekako 18 ali 20 kilometrov od Travnika je velika vas Vitez s prostorno

od Broda do postaje, ki se imenuje Kokanj-Doboj. Tukaj se dolina jako razširi; kraj je videti rodoviten; zrela pšenica že čaka srpov. Prav mičen je pogled na nizko gorovje, ki obdaja precejšnje dolino. Nekdaj se je zvala «Bjelo polje», kjer je bila «župa» belopoljska. Tu so bili v 14. in 15. stoletju poglavitni sedeži kraljev bosanskih: Sutjeska, Trstivnica in Visoko. V Sutjesko se dospe v dveh urah čez gorovje proti vshodu. Pozneje so tu ustanovili znameniti franjevski samostan Sutjesko, ki stoji še sedaj. Trstivnica je blizu nje; bila je navadno stolno mesto; bivali so kralji tudi na Visokem, ki je nekoliko više na bregu reke Bosne, in pod njim selo Podvisoko. Visoko je bilo v 14. in 15. stoletju najznamenitejše bosansko tržišče. V tem dobro utrjenem mestu je večkrat stoloval bosanski kralj, da, celó državni zbor je bil tu nekaterokrat, n. pr. l. 1404., ko so po naporu silnega Hrvoje bosanski velmoži vrgli kralja Ostojko. — V Kokanj-Doboju je tekla pri zasedanju Bosne v neki praski turška in krščanska kri, ko sta namreč zgrabila združena Filipović in Würtemberg tukaj zbrane mohamedanske vstajnike.

Železnična proga nas véde vseskozi ob reki Bosni. Izmed različnih postaj razven prej imenovanega mesta Visokega, kjer so bili Turki pred Sarajevom

l. 1878. zadnjič tepeni, omenjam le še predzadnjo — Dvor. Tej postaji nasproti na levem bregu Bosne zagledaš lepo visoko hišo z manjšo cerkvijo zraven nje, in pa štiri popolnoma jednakolične male hiše; okrog vsake je mal vrt in poseben plot. Zgradbe so nove. Na prvi pogled se mi je zdelo čudno, da so si hiše tako podobne.

«Kaj je to?» vprašam. Prijazen sopotnik mi odgovori: «Grško (srbsko razkolno) semenišče je.» — A čemu so štiri popolnoma jednake hiše? — «To so ženske naredile», bil je odgovor. «Veste, da so pravoslavni duhovniki oženjeni», nadaljeval je sopotnik. «Deli so iz početka štiri oženjene gospode profesorje v jedno hišo, — vidite jo tam-le, velika bi bila dovolj —; toda ženske so se prepirale med seboj tako, da niso mogli soprogi več strpeti. Prosili so vlado pomoči. Ta je res pomagala s tem, da je zgradila vsakemu profesorju posebno hišo; tako bode vsaka profesorica gospodinja v lastni 'kući'.» Relata refero.

Da Srbi nimajo semenišča v Sarajevu, kriv je metropolit sam, ki je dejal, naj le bode zunaj mesta, češ da je tako na Ruskem.

«Sarajevo!» Treba je stopiti z voza, pa tudi posloviti se od prijaznega čitatelja in spremljevalca.

Morilčev oče.

Kipé v nebo na gori razvaline,
Od davnih let razpalega gradú;
Srcé utriplje potniku strahú,
Ko mu okó iz dalje zrè zidine.

Leži bajè prokletstvo na razpadu,
V dolini s tiho grozo govoré,
Da lastnemu očetu je srcé
Prebodel nékdaj sin brezčuten v gradu.

Na gradu v sobi stavec stan izvoli,
Kjer stene sive je prerastel mah,
Odmrl je svetu, ni duhov ga strah,
On za morilca in očeta moli.

Ta grad so stresale besede klete,
Zdaj v njem molitev žije, diha mir;
Tù nékdaj vladala sta slast in pir,
Zdaj vlada bič in post in misli svete.

Viharna noč, blisk šine iz oblaka,
Udari starcu šum, ropòt na sluh:
Prikaže se mu v črni halji duh,
Oj duh je umorjenega grajščaka.

Odmev vrši od mokrega oboka,
Obseva kaplje stropa bliskov žar.
«Kaj hočeš, duh mi?» vpraša samotar.
Vstrepeče duh in divje se razjoka.

«Za druge môli, stavec, môli záse,
Premišljaj, pôsti se in vihti bič!
Midva sva sojena v vse večne čase,
Molitev nama ne pomaga nič.

In ko molitve tudi bi podvojil,
Zlotvora ne izbriše ves spomin;
Na veke mrtev jaz sem, mrtev sin,
Sinú rodil — morilca sam sem vzgojil.»

Anton Medved.

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. — Spisal dr. Fr. L.)

(Konec.)

Krščanski potovalec gré jako rad pogledat tudi na drug znamenit kraj, v staro Kajiro, kjer je cerkev, nekdanje bivališče presvete Device. Stara Kajira je na južni strani mesta; bilo je prvotno mesto in ima starodavno častitljivo džamijo. Tukaj je koptovska cerkev, o kateri trdé, da je v njej bivala sveta družina. Da to ni res, ne more nihče dokazati, in zakaj da ni bilo prav tukaj? Poročilo je jako staro, torej tudi verjetno. Že v 6. stoletju, skoro gotovo še preje, je tukaj stala cerkev v spomin Matere Božje in bila jako lepa. L. 1195. so jo prenovili in imeli v lasti katoličani. Pozneje so jo dobili in jo tudi dandanes imajo v lasti razkolni Kopti. Cerkev je dvojna, zgornja in spodnja. Obe sta urejeni po grški šegi. Spodnja cerkev ima tri ladije in je dokaj prostorna. Za oltarjem kažejo kraj, kjer je stanovala sveta družina. Tu smejo tudi frančiškani kajirski opravljati daritev sv. maše. Kakšna je cerkev po vnanjščini, res ne vem. Otrôk in drugih ljudij je bilo vse polno, ko sva prišla s tovarišem k cerkvi in iz cerkve, torej ni bilo prilike, da bi si jo bil ogledal. Tudi so druga poslopja tako blizu, da se cerkev le malo vidi.

Jako važno je, da se je ohranilo v Egiptu sporočilo, kje je bivala sveta družina. Še važneje se mi zdi, da imenujejo samo jeden kraj ali jedno cerkev Marijino bivališče. To je vsekako resnici jako ugodno. Ko bi si pridevalo več krajev to čast, takoj bi rekel: Izmišljotina je. Ni pa tako lahko razložiti, zakaj in kako si je ta kraj lastil čast, da je bivališče Marijino, ne da bi bili ugovarjali sosedni in drugi kraji. Če je bil

mali Zveličar res tukaj, potem smem reči, da sta skoro na istem kraju bivala Mojzes in Jezus.

Opisana kraja sta znamenita zaradi davnih dogodkov, naslednja dva pa zaradi prirodnih posebnostij. Od Kajire slabe tri ure proti jugovshodu se ponuja potniku nenavaden pojav — okameneli gozd. Arabec mu pravi: «djebel hašáb», gora lesa. Prav za prav sta dva okamenela gozda v puščavi na jutrovi strani od Kajire, toda potovalci obiskujejo zaradi bližine rajši manjšega. Kaj vidiš? Velika okamenela ležeča debela ali kose dèbel v pesku: seveda so dokaj sprhnela in razbita, toda lahko se spozna oblika drevesna. Mnogo odnesó bodisi potovalci, bodisi domačini za zgradbo palač.

Vsekako zanimivo bi bilo zvedeti, kakšen gozd je bil tukaj in kako je okamenel. A za to ne vedó še pravega odgovora. Pač se je mnogo premenilo v prirodi od tedaj, ko je bil tukaj še gozd, do danes, ko vidimo tu tudi skale in pustinjski pesek.

Po naših krajih silijo v poletnem času vsi bogatini v kopeli, če so bolni ali ne. Zdravniki kar «pošiljajo v kopel» svoje ljudi. Tudi Egipet ima svoje kopeli in sicer prav imenitne, ne daleč od Kajire. Pelješ se lahko z železnico proti jugu, da obišeš kopelišče Heluan. Ta kraj je prav v pustem kraju, res v puščavi na vshodni strani Egipta, od Kajire kakih šest ur (23 km.) proti jugu. A tu najdeš lepe zgradbe, krasne palače, prostoren trg, lopo za godbo, obširno poslopje za kopeli, velik hôtél, lekarno, menda celó gledišče — in lepo katoliško cerkev. Kopeli imajo gorko vodo (30° C), v kateri

je mnogo žvepla, bolje žveplenega vodik, kar pové obiskovalcu neprijeten duh. Priporočajo jih zoper razne bolezni, kakor revmatizem in kožne bolezni. Pa tudi kraj sam je neki jako zdrav, ker je zrak suh in čist, pa gorak; celó po zimi imajo 16° gorkote. V pozimskem času prihajajo semkaj ptujci s celega sveta. Tukaj biva tudi podkralj in mnogi egiptovski velikaši. Ker je tudi stalno v Heluanu precéj katoličanov (nad 400), zato imajo misijonarji za srednjo Afriko tukaj misijonsko postajo z lepo cerkvijo na glavnem trgu.

Cerkev je zidana prav po evropskem načinu; dovršili so jo l. 1889. in posvetili v čast sveti družini.

Tudi orglje je postavil sedanji njeni oskrbnik, Nemeč po rodu; zdele so se mi prav dobre in prijetnega glasú. Veselilo me je tudi, da je misijonar-predstojnik fotograf. Tu sem našel onega zamorskega duhovnika, p. Danijela, ki je Ljubljčanom znan in ki se je še z veseljem spominjal Ljubljane in njenih dobrih prebivalcev.

Kdo bi verjel, da so nekateri katoliki heluanski celó prav vneti in pobožni verniki! Vsako nedeljo je v cerkvi nad deset obhajancev. Misijonarji oskrbujejo tudi šolo in imajo za dečke (kakih petdeset) jako veščega zamorca iz Darfurja, ki govori več evropskih jezikov in igra tudi orglje v cerkvi. Za petdeset deklic so misijonske sestre, ki oskrbujejo tudi bolnišnico. Kakšni so dečki, videl sem lahko, ker jih je bilo okoli misijonišča vse polno. Dal sem jih zbrati in postaviti pod godbeno lopo: tu sem jih fotografiral, ter imam še sedaj to črto na sliki kot prijeten egiptovski spomin. Mimogredé opomnim, da je bival nekaj časa v Heluanu tudi moj dragi znanec, g. Alojzij Urban, mlad, bolehen štajerski duhovnik, ki je letos umrl v

Kajiri. Misijonarji v Heluanu so mu stregli prav skrbno, o čemer mi je sam pisal s prav hvaležnimi besedami.

V puščavi ni sladke vode. V Heluanu goni parni stroj iz Nila na bližnji grič, odkoder jo dobivajo v posamezne hiše in vodnjake. Voda dela v puščavi čudeže, t. j. najlepše rastlinstvo se razvija, kamor dojde mokrota; a hitro je tam peščena, ko usahne voda. Po letu je todi precéj zapuščeno, ker je vročina prehuda in se ptujci rajši zabavajo v hladnejši Evropi.

Bogati pa bolehní Slovenci, ki bi želeli zimo prebiti v gorkem in zdravem kraju, izberejo si najlože Heluan. Če odrinejo v petek opoldne z ladijo iz Trsta, dospejo v četrtek že v Heluan.

Če naposled še povem, da si želi prednik te postaje obilno darov in podpore za svoje delo, povedal sem glavne stvari o tem znamenitem kraju.

Znamenitih krajev je še mnogo v Egiptu, bodisi v spodnjem ali severnem delu, kjer se mudimo, ali v zgornjem. A ker je prostora za naš opis jako malo, treba izbrati le kaj malega za sklep. Ko je prišel očak Jakop v Egipt, kamor ga je bil povabil njegov sin in kraljevski namestnik Jožef, naselil se je z obilno družino v deželi Gošen. Izraelci so bili živinorejci, ta kraj pa je imel dobre pašnike. Ta dežela je bila v severnem delu Egipta. Dandanašnji pač ni več taka, kakoršna je bila tedaj. Zagrnil jo je deloma pesek ali pa poškodovala morska voda. Mislim, da ne daleč od te nekdanje dežele je še sedanje mesto, ležeče skoro sredi puščave ob znanem sueškem prekopu, Izmajlija. Naj o tem mestu povem kaj malega.

Mesto se imenuje po Izmajl-paši, ki je bil egiptovski podkralj takrat, ko so kopali (od 25. mal. travna leta 1859. do 16. listopada leta 1869.) sueški prekop.

Nastalo je zaradi prekopa samega in tudi dandanes je glavni sedež uradnikov in delavcev «kanalske družbe». Veliko ni, ker nima nad par tisoč prebivalcev. Toda lepo je urejeno in zato znamenito, ker je v istini ves ta kraj sama puščava; le voda, ki je napeljana od daljnega Nila, moči tla toliko, da raste tudi nekaj drevja in drugega rastlinstva. Ob vshodni strani mesta je nasajen cel gozdič temnih dreves, med katerimi je prijazno sprehajati se. Najlepši del je ob velikim jezeru «Timsâ», t. j. krokodilovem jezeru, ker so bili menda nekdanj tukaj krokodili. Na južni in na severni strani prehaja v jezero sueški prekop. Železnica gre tudi mimo iz Kajire proti Suecu. Zato je prav živahno v mestecu. Vse me je tukaj spominjalo prav živo, kaj more človek storiti, ako hoče. Zares preminjati zna celo zemeljsko lice. Veliki sueški prekop družiti tukaj dvojno morje, srednje in

rdeče, dolgi prekop skozi puščavo proti Nilu pa dovaja sem pitno vodo. Okoli hiš so lepi vrtiči; snažnost je tukaj večja nego drugodi, ker je večina prebivalcev evropska; nad mestom pa vedno jasno nebo, ki se razpenja nad puščavo: vse to dela, da je Izmajlija za popotnika nekaj nenavadnega, kakor je bila tudi zame. Postal sem tukaj gredoč iz Kajire proti Port-Saidu in od todi naprej v Palestino. A to pot sem opisal že drugodi.

* * *

Za sklep pravim sedaj le to: Nisem poprej pričakoval, da me bode Egipt tako zadovoljil, kakor me je v istini. Zares vredno je potovati v to deželo starodavne omike in čudovite prirode. Zares nikakor niso preveliki stroški za vožnjo in niso prehude težave na potovanju gledé na to, kar potnik sam vidi in izkusi.

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

Knjige družbe sv. Mohorja.

Ker so knjige naše družbe neprimerno mnogokrat bolj razširjene, kakor je naš časopis, zato opuščamo v tem poročilu vse one stvari, katere povzame vsakdo lahko iz društvenih knjig, zlasti iz «Koledarja». Tudi o knjigah bodemo govorili le toliko, kolikor utegne koristiti bralcem, da lahko in pravično sodijo o njih.

1. *Koledar družbe sv. Mohorja za navadno leto 1894.* 4°. Str. 160 + 112. — Vsakoletni «Družbin oglasnik» je res vreden, da ga pozorno bere vsak Slovenec. Zdi se mi, kakor bi se tu kazalo, kako bje žila našega slovstva. — Zabavni in poučni (ali drugi) del je letos posebno dobro založen. Nekateri spisi so zares hvalevredni po vsebini in obliki. V prvem spisu: «Spomenik ljubezni papeža Leona XIII. do Slovanov» ne vemo, ali bi bolj hvalili dobro misel, katera je pisatelju podala spis, ali pa lepo sliko, katero je oskrbel odbor. — «Slavo-

spev sveti stolici» ni sicer vrhunec umetnega pesništva, a misli so jako dobro izbrane in razvrščene. Zgodovinski spis «Ujetnik Napoleona» s podobo papeža Pija VII. je tak, da bode zanimal vsakoga, tudi sovražnika svete cerkve. Pripovedovanje je tako živahno, da kar gledaš osebe in dogodke. V obliki sem opazil nekatere stvari, katerim nisem prijatelj, n. pr. «božanska» (mesto božja) veljava; «odvažnega» (m. odločnega) postopanja; «polazek» (m. vojna pot). — Pesem «Dekličina molitev» je lepa po mislih, toda 4. in 5. kitica se ne vjemata. Če napreduje deklica v čednosti, to ni «dar» Mariji, ampak dekličina dolžnost. — «Slovinci v Ameriki.» (Spisal Rev. Fr. S. Šušteršič). Ta spis je jako znamenit in utegne biti za marsikakega Slovenca važen. Da je pisatelj marsikaj pojasnil o Ameriki in slovenskih «Amerikancih», to spozna vsakdo, ki prečita spis; kako pa bode vplival na izseljevanje, o tem ne morem prav soditi. Vendar — tolažimo se s tem, da resnica ne more škoditi. Medvedova legenda: «Zakaj ni vode na Krasu» je dobro po-

gojena. — «Vrag-prijatelj» (planinska pripovedka) je pač nekoliko strašan, toda za grozne pregrehe se spodobi grozna kazen. — «Blagor žalostnim» se imenuje povest dr. J. Vošnjaka. Reci kdo karkoli, gotovo je, da zna g. Vošnjak dobro pisati povesti. Vse teče in se razvija gladko in naravno, nikjer ni posiljenih stvari ali nepotrebnih pomočkov, da se pride do konca. — Gosp. Navratil nam je opisal pokojnega jeziko-znanca Mateja Cigaleta. Upam, da vsak Slovenec privoščiči Cigaletu, možu stare korenine, lepi spomenik v Koledarju. Spis je jasen in umeven, poučen in poln vneme za napredek slovenstva. «Na prešet» (nam. na sprehod) je vsaj nenavadno. Kar je rekel pok. Cigale o profesorjih, to si moramo dobro zapomniti. Mislim pa, da velja to o mnogih drugih, če ne vseh ljudeh, da se zdé sami sebi nezmotljivi. «Pohajati pisarnico» nam. hoditi v pisarnico bi nikakor ne pisal. — «Jernejeve muhe v Begunjah» — zložil Janko Leban — se imenuje — «balada». Človek bi dejal, da je to imé 'balada' tudi nekoliko muhasto, sicer je pa predmet jako zanimiv in vreden pesniške oblike. — Slavoljuba Dobravca povest «Terno!» je izvrstna za narod. Takih povestij mnogo! Zabavaj in uči! — Povestice iz «živalskega življenja», kakoršna je Radinskega «Slavec», niso lahke in malokdaj dobre. Če smem soditi in svetovati jaz, priporočam, da naj se le tedaj dá predmetu taka oblika, kadar je ta oblika res sama na sebi znamenita. Sicer so take povesti jako prazne ali celó piškave. Tako n. pr. je «Črtica iz življenja rjavega hrosta» mnogo preobširna, predolga in dolgočasna. Naš kmet jo dobro pogodi, ko pravi: «Gospôda ima čas, pa si izmišljuje take reči.» — V pravljici «Trije modri nauki» je ostala oblika «jajceta» (nam. jajca). Pok. Mihaelu Lazarju, ki je poslal pravljico, bodi blag spomin! — O Frančišku Cegnarju je bilo seveda težko pisati poljudno. Gospod pisatelj dr. K. Glaser je storil, kar je mogel. — Prav za kmeta pa je spis «Valentin Črne, slaven slovenski kmetovalec pretečenega stoletja.» (Spisal Fridolin Kavčič.) Le večkrat kaj takega! — Izborna je tudi «slika iz naroda»: «Tratarjev dolg». Gospod Štrukelj piše v narodnem duhu kakor malokdo. — Za razliko se ruska narodna bajka «Bogati Marko» podáje prav dobro, kakor tudi «dve narodni pesmi». — O «Razgledu po katoliških misijonih» bi moral ponavljati to, kar sem pisal o tem Koledarjevem oddelku že druga leta. To je res dragocena vsebina! — O spisu: «Prvi katoliški shod», ki ga je sestavil pisatelj teh vrstic, treba kritikom nekaj malega povedati v pojasnilo. Vsaka stvar se dá opisati po več načinih in z več nameni. Ta spis ni hvalnica katoliškemu shodu, ampak preprosta, hladna, premišljena beseda, zapisana, kakor bi bila izklesana v spomenik tega velevažnega dogodka. Tu je zaznamovano okostje, glavne črte so zarisane; označeno je to, kar mora priznati katoliškemu shodu vesten zgodovinar, in zato mislim, da v naših sedanjih kritičnih časih spis ni neopravičen; vsaj namen mu je bil vsekako dober. Ker je bil pri nas Slovencih ta shod

prvi te vrste, treba je bilo pojasniti njegovo bistvo, njegov pomen in njegovo veljavo. Kako da sodim o katoliškem shodu sam, označil sem dovolj, rekoč: da bodi katoliški shod «kažipot vsem Slovincem». Rad pa priznavam, da štiri strani in pol, katere so bile pisatelju odločene za spis, nikakor ne zadostujejo za tako važen predmet, in zato izražam opravičeno željo, da bi se podala čitateljem vsaj v posnetku ali po vsebini in s potrebno razlago govora naših višjih pastirjev, in pa, da bi se to zgodilo, kar pišem v spisu samem: «Prav bi bilo, da bi morebiti za prihodno leto kdo kaj več pisal o tej stvari po domače» (t. j. o socialnih zadevah, kajpada tudi o drugih). — «Črtica o rjavem hrostu» je gledé na mnoge važne tvarine sedanjega časa veliko preobširna. Pisatelji ne pomislijo, da je dandanes dôba treznega uma, hladnega razsodka, krepkega dejanja, železne volje, neumornega delovanja in občnega boja. Dajte nam berila za življenje! — Vrla sta spisa: «Slovenske posojilnice» l. 1892. in «Razgled po svetu». — Poznam in pregledujem mnogo koledarjev, a nič ne pretirujem, ko pravim: Naš Koledar je tak, da bi se ž njim ponašal vsak véliki narod. Zares: to je zlata knjiga slovenskega naroda, in vsi Slovenci, ki so v njej zapisani, vredni so pohvale, kakor šolarji zapisani v «zlato knjigo».

2. Jeruzalemski romar. *Opisovanje svete dežele in svetih krajev. Opisal dr. Frančišek Lampe. Str. 177—366.* — To knjigo kajpada samo omenjamo; ne morem je ocenjati in je tudi ne dati ocenjati. Pač pa se lahko mimogredoč ozrem na dosedanjo kritiko o tej knjigi. Tu pa tam sem čital gotovo preveč hvale, katere knjiga ni vredna. Pri nekaterih grajalcih sem pa opazil, da niso čitali predgovora. Jer. romar ni zabavna knjiga. Tako bi bil lahko pisal: sestavil bi bil razne dogodke, resnične in izmišljene, da bi se bralo kakor «Tisoč in jedna noč». A zaradi takih dogodkov nisem šel v sveto deželo, marveč učit se, mislit in molit. Najnovejši ocenjevalec pa pravi, da je ta «knjiga preveč kritična», ker opozarja na to, česar ni treba verjeti, torej tudi «moti pobožne bralce». Tej razsodbi moram ugovarjati. Naj ne misli ocenjevalec, da je spisana knjiga kar slepo, in da nisem vedel, zakaj sem zapisal (kolikokrat?) tako opazko; naj ne misli, da nisem čital tudi drugih, vrlo katoliških del. Če sem rekel, da kaj ni verjetno, rekel sem, ker je bilo ali potrebno, ali koristno. N. pr. o treh svetih krajih govoré, da je bila Marija v njih rojena. To vsekako ni resnično, marveč le jeden je pravi rojstveni kraj. Tu mora pisatelj povedati, kaj «ni verjetno», in kaj je verjetno: kako pa naj neki piše? — Zaradi tega pa tudi ne morem sprejeti onega pouka, česa naj bi se ogibal v «Zgodbah sv. pisma», ne zaradi trmoglavosti, ampak zaradi resnice. Neresnica ni za nikogar nič prida; tudi ljudstvo ima pravico do resnice, in ne odobrujem stavka: «Sicer pa nič ne škoduje, če ljudstvo tudi veruje taka pobožna izročila». Da, verujmo jih, če so resnična in trdna; če pa niso, čemu bi jih verovali? Taki stavki so jako nevarni in so slabo znamenje kritičnega duha ocenjevalčevega. Dr. L.

Slovanska knjižnica. Urejuje in izdaja *Andr. Gabršček v Gorici*. 1. snopič: «*Ratmir*», povest iz češke zgodovine; spisal *Jan. Vávra*, poslovenil *Petrovič*. 2. snopič: «*Pojdimo za njim!*» povest; poljski spisal *H. Sienkiewicz*, posl. *Petrovič*. «*Angelj*», slika iz poljskega življenja; sp. *H. Sienkiewicz*, posl. *Fr. Geštrin*. — Da se po nizki ceni spravijo najboljše in najimenterji zabavni in poučni spisi slovanskih narodov med Slovence, to je hvalevredna misel in podjetje je vredno podpore, če ostane gosp. izdajatelj moško pri svojem «zagotovu». Prva dva snopiča delata podjetju čast, drugi v slovničnem oziru bolj nego prvi. Prvi povesti je pridejan zgodovinski tolmač, kar je jako potrebno, ker stopa povest precej na zgodovinska tla. Obsega njenega nam tu ni treba ponavljati, ker je v dodatku kratko posnet z besedami: «Pisatelj nam je hotel pokazati uzvišeno domovinsko ljubezen, ki je pripravljena žrtvovati vse blaženosti in dobrote sveta za blagor domovine. Tak uzor čiste in brezmejne ljubezni do domovine nam je podal pisatelj v izmišljenem junaku svoje povesti — v *Ratmiru*». Gledé na jezik omenjamo, da bi se besedici «vsaj» vendar že moral dati pravi pomen nemškega «wenigstens», ne pa «doch». Namestu: «ne bo konec», mora stati: ne bo konca; namesto: «penici, temu pevcu» bi bilo bolje «tej pevki». «Rdeči kodri» menda niso poseben kras.

Drugemu snopiču je pridejan kratek pregled *Sienkiewicz*ovih del. Sklepa knjizico — dejal bi — zagonetni slavospev: *Stanku Vrazu* na dan 8. rujna god. 1880. Spjeval *August Šenoa*. Tako veže drobna knjizica severne in južne Slovence. V prvi povesti je zlasti izvrstno naslikano križanje *Odrešenikovo*, v drugem sestavku iznenadijo Slovenci žene, ki po pogrebu v cerkvi za-se pojó. Kdo je *Hekata*, moralo bi stati že poprej v opombi, ne šele na str. 42. Pisatelj si misli *Simona Cirenejca* šele po tretjem padcu primoranega, da pomaga križ nesti, sv. križev pot nam ga kaže že po prvem padcu *Jesusovem*.

V obeh snopičih je nekaj ljudij «poginilo!» Enklitike se večkrat rabijo napačno, zlasti v glavnih stavkih; svojivni zaimek se stiska kar za pridevnik; tako Slovenec ne govori.

Seveda, ker izhaja slovenska knjižnica vsakih 14 dni, ni lahka reč, če tudi potrebna. paziti na vsako in vsakovrstno posameznost. Cena snopiču je le 12 kr.

Val. B—k.

ČEŠKO SLOVSTVO.

(Konec)

Končajmo poročilo kar najkrajše!

Tudi mlajša proza je marljiva. Omenjamo pisatelje *Mrštika*, *Čapka* in *Hladíka*. *Kronbauer* pripravlja v knjigi «*Kavalirské novely*» in «*Ze světa pro svět*», dalje *Šípek* zbirko razkošnih humoresk «*Rub a líc*», zvesti pisateljev drug, *Hermann*, bo pa skoro dovršil knjigo svojo «*Bodří Pražané*».

Vse to, kar je tu naštetó v kratkih potezah, obeta, da i med Čehi postaje slovstvo in pisateljstvo — moda. Ali je to vseskozi zdravo ali ne, o tem ne sodimo.

A. S.

RUSKO SLOVSTVO.

(Poroča V. B—r.)

Atanasij Atanasijevič Senšin Fet. Koncem preteklega leta je umrl v Moskvi slavni ruski pesnik *A. A. Senšin*, znan z imenom *Fet*. Bil je prvi pesnik-umetnik. Predmeti njegove muze so plastično lepi, toda nekako mrzli, kakor bi bil iz šole *Petrarkine*. *Fet* je kazal v boljših proizvodih vso lepoto in čarobnost severne prirode svoje domovine. Zato je bil jako priljubljen pesnik, posebno je *I. S. Turgenjev* cenil njegove pesmi. Rojen je bil *A. A. Senšin* dné 23. listop. l. 1820. na posestvu svojega očeta, v vasi *Novoselki* v orlovski guberniji. Prvi nauk je dobil doma, in šele v 14. letu je vstopil v *Krumerovo* šolo v mestecu *Verro* (*liflandska gubernija*), kjer je ostal štiri leta. Potem je prišel v Moskvo v penzjonat *M. P. Pogodina*, kjer je zložil veliko pesmij, a *Pogodin* jih je dajal *Gogolu* na oceno. *Gogol* je že takrat hvalil mladega pesnika. Te pesmi je izdal v Moskvi l. 1840. z naslovom: *Liričeskij Panteon A. F.* Iz *Pogodinovega* penzjonata je odšel na moskovsko vseučilišče najprej učít se prava, pozneje pa filozofije; tu je leta 1844 dokončal nauke. Svoje pesmi te dóbe je objavljal v «*Moskvitjanu*» in «*Otečeskijh zapiskih*». Ko je prišel na vseučilišče, imel je veliko sitnostij zastran rojstvenega lista, zato je prosil, da bi smel imeti priimek materin, t. j. — *Fet*. S tem imenom je torej znan v slovstvu. Šele l. 1875. so mu potrdili njegovo pravo ime *Senšin*. Po dokončanih naukih je stopil med vojake in bil v *krimski vojni*, po kateri je šel domov na svoja posestva (l. 1856.). Iz vojaških časov imamo njegove povesti «*Kalenik*» (l. 1854.), «*Djaduška*» (l. 1855.) in «*Putevija opečatlenija*». Po dokončani vojski je tudi potoval v inozemstvo ter se oženil s sestro znanega zdravnika *C. Botkina*. Živeč potem mirno doma, je delal še več na slovstvenem polju. Pisal je v mnoge liste. Prestavljal je latinske in grške klasike: *Horacija*, *Ovidija*, *Juvenala*, *Katulla*, *Vergilija* in *Homera*. Prestavil pa tudi nekatera dela filozofa *Sopenhauerja* (!), *Göthejevega* «*Fausta*», *Shakespeareovega* «*Julija Cezarja*» in «*Antonija in Kleopatro*» i. dr. Iz tega časa imamo njegove najboljše pesmi *Sbornik stihotvorenij in Večernije ognji* (I.—IV.).

Fet je bil izmed števila onih pesnikov, ki so delovali v cvetoči dóbi ruskega slovstva, delujoč po vzoru *Puškina*, *Batjuškova*, *Žuhovskega* in *Lermontova*. S *Fetom* so bili vrstniki: *Majkov*, *Tjutčev*, *Ellej*, *Polonskij* in drugi.

A. D. Galahov se je rodil l. 1807. v *Sapožki*, mestu *rjzanske gubernije*, kjer je tudi hodil v gimnazijo. Profesorji so mu že zgodaj vzbujali ljubezen do slovstva. Na vseučilišču v Moskvi je dobil za svojo študijo o ruskem slovstvu zlato kolajno. Služboval je najprej pri upravi, a začetkom 50tih let pride v Moskvo kot učitelj ruščine na vojaški institut, a od tod l. 1856. v *Petrograd* na *Nikolajevsko akademijo*. Hkrati je večkrat bral svoje študije o ruskem slovstvu v *historičko-filološkem institutu* (1867—1882). Bil je tudi udčenega poverjenstva pri ministerstvu prosvete.

Galahov je vsestrano poznal zgodovino ruskega slovstva, zato je napisal o njem dosti priročnih knjig. Njegova dela so se posebno urno razprodala; tako je njegova *Russkaja hrestomatija* doživela 21. natisek, a *Istorija ruskoj slovesnosti* in druga dela po pet natisikov. Največje njegovo delo je: «Istorija ruskoj slovesnosti, drevnej i novoj» (Petrograd 1863—1875) v treh zvezkih. To delo mu je pridobilo glas slovestvenega zgodovinarja, ne samo doma, ampak tudi čez mejo v celem slovanskem svetu. Doživel je 85 let.

Meseca rožnika tega leta je umrl v Rusiji znamenit mož: Jakov Karlovič Grot, podpredsednik cesarske ruske akademije v Petrogradu v 81. letu. Rodil se je v Petrogradu l. 1812. Učil se je v carskoselskom liceju, potem je bil sprejet v ministersko pisarno. Bil je pozneje profesor na vseučilišču helsingforskem, potlej na Aleksandrovskem liceju. Že leta 1860. je šel v pokoj, da bi se bavil samo z vedo. Od tega časa je delal neumorno na znanstvenem polju. O ruskem slovstvu in jezikoslovju je napisal monumentalna dela. Njegova iziskavanja o Deržavinu, Lomonosovu, Krilovu, Puškinu, Karamzinu, Vjaremskom, Pletnevu, Bêlinskom, Gogolju, Kneginji Daškovej, Katarini II. itd. so kras ruskega slovstva. Poznal je natančno vse jezike slovanske, škandinavske, finske, romanske, sanskrit in klasične jezike. Bil je tudi častni ud «Jugoslovanske akademije» v Zagrebu.

«*Volna*» *sbornik ruskoj hudožestvennoj liriky*. Ruski pisatelj Šljapkin je zbral v sestavnem redu najboljše pesmi umetne lirike in jih izdal z omenjenim naslovom. Zbornik je razdeljen po vsebini. V njej je 338 pesmij 84 ruskih pisateljev. Zastopani so najboljši pesniki, kakor je Puškin, Lermontov, Turgenjev, Nekrasov, Fet itd. Če omenimo, da je izdaja jako vkusna in priročna (za žep), a cena nizka (1 gold.), priporočili smo jo s tem bralcem, ki se uče ruščine. Zbornik je izdal petrograjski knjižar, Hrvat Kunoslav Jurjević Heruc.

Znani ruski književnik Skabičevskij je izdal zanimivo delo *Očerki istoriji ruskoj censury*. V 24 poglavjih podaje pisatelj značilne pojave v življenju ruske cenzure od leta 1700—1863. Tukaj je ob enem zgodovina tedanjega slovstva. Prebirajoč to knjigo zve čitatelj, kake težave so imeli ruski pisatelji s cenzuro. Tem bolj se čudi, kako se je vendar navzlic oviram tako visoko vzdignilo rusko slovstvo.

Znamenita je knjiga profesorja Viskovata: *Sžatij obzor istoriji novoj ruskoj literatury*, kateri je glavni namen podati rusko slovstveno zgodovino v lepem redu.

A. N. Apuhtin. Umrl je znani ruski pesnik Aleksej Nikolajevič Apuhtin. Rodil se je 15. listopada l. 1841. v mestu Nolhovi; pesmi je začel dojavljati l. 1859. v «Sovremeniku». Njegove prve pesmi *Derevinske očerki* pohvalila sta Turgenjev in Nekrasov. Odlikujejo se po gladkosti jezika in prijetnosti. Bil je najboljši lirik; a ni izdal mnogo proizvodov.

Dr. Benjamin Ipavic.

(Slika na str. 496.)

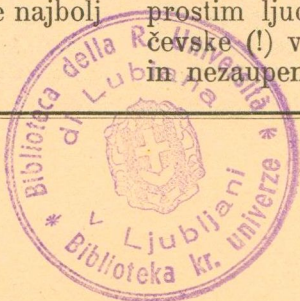
Kakor druge opise, tako je stisnil neizprosni prostor tudi poročilo o našem — pač največjem sedanjem — skladatelju dr. Benjaminu Ipavicu, skladatelju tako priljubljene opere «Teharski plemiči». Porodil se je očetu Frančišku Ipavicu, zdravniku v Št. Juriju ob južni železnici, rododolenjcu, dné 24. grudna l. 1829. Po gimnazijskih in vseučiliških študijah je postal doktor zdravilstva na Dunaju in se naselil v Gradcu, kjer je sedaj praktični zdravnik in primarij v Anini otroški bolnišnici.

Že v mladih letih je kazal naš skladatelj nenavadno nadarjenost za glasbo. Harmonije se je učil pri skladatelju Remy-u, ki ga je imenoval najpridnejšega učenca. Zgodaj je nastopil kot samostojen skladatelj. Njegove znamenitejšje skladbe so: Bodi zdrava domovina, Napitnice, Zapuščena, Sirota, Ilirija oživljena, Vojaška, Brez jadra — brez krmila, Zvončki ubrani, Kdo je mar, Na Prešernovem domu, Srčno se raduj rod — Rojstva častiti god, Tičnik. — Njegov brat, gospod dr. Gustav Ipavic, je zdravnik — kakor njegov oče — v Št. Juriju ob južni železnici ali pod Rifnikom.

Iz znanstvenega slovstva v Avstriji.

«*Oesterreichisches Litteraturblatt*.» Herausgegeben durch die Leo-Gesellschaft. Redigiert von Franz Schnürer. — Ta slovstveni list je zato vreden, da ga omenimo, ker je na dobri podlagi in pa, ker izkuša nekako združiti vse narodnosti avstrijske. Zato omenja in ocenja mnogo slovanskih del. Gotovo bi poročal tudi o slovenski književnosti, če bi se le potrudil kak Slovenec napisati kaj za list in tako seznanil tudi Nemce o našem napredovanju. Slovenski rodoljubi prav na tem polju marsikaj zanemarimo in tako drugi narodi le malo vedo o nas. Če pride v ptuje liste kako poročilo, pride večinoma od naših nasprotnikov, ki nas črnijo in smešijo. Ta stvar je vredna premisleka. «*Oesterr. Litteraturblatt*» izhaja dvakrat na mesec na celi poli vel. 4° in stane za neude Leonove družbe 5 gld., za ude 3 gld. na leto. List je urejevan prav dobro.

Dunajski cistercijski duhovnik dr. Bonifacij Platz, piše in bode kmalu dokončal veliko delo: «*Die Völker der Erde*», ki izhaja pri Wörl-u v Würzburgu in na Dunaju. To delo je v obče vredno vse hvale, saj obdeluje s katoliškega stališča velevažno vedo o narodih. Zanimivo pa je to: Pri Nemcih n. pr. nahaja skoro same vrline in prednosti; ni ga takega naroda, kakor je nemški; Nemčija je v Evropi prva država. Bodi res, ali ne: o tem se s pisateljem ne pričkamo, ampak privoščimo Nemcem še več vrlin, kakor jih v knjigi našteva. — Pisatelj govori tudi o Slovencih n. pr.: Sploh je Slovenec nadarjen; poleg tega se nahaja med prostim ljudstvom dokaj nestrpnosti in hlapčevske (!) vljudnosti. Proti gospodarju je zaprt in nezaupen ...»

Vabilo na naročbo za l. 1894.

Odkar izhaja naš list, nisem še nobenkrat tako resno mislil o bodočnosti njegovi, kakor sedaj-le. Tudi ni uredništvo nobenkrat namerjalo, tako velikega in odločilnega koraka, kakor ga namerja sedaj. Ob enem namreč hoče **povečati zunanjo listovo obliko**, da bode lahko objavljalo **večje slike**; olepšati jo z novimi črkami in boljšim papirjem; povečati hoče **število pól**, da jih bode na leto **48** ali pa 768 strani v **mali čveterki**, in izdajalo bode list

dvakrat na mesec,

namreč dné **1. in 15.** Od prvotne oblike l. 1888., ko je hodil med Slovence kot mal samosrajčnik, pa do lanske lične oblike v treh mesečnih pólah ni sicer manj hna stopinja; toda list je prehodil to pot počasi. A sedaj?

Prijazni naročniki naši in blagi Slovenci sploh! Verjamite, da bi si urednik nikakor ne nakladal novega bremena, ko bi ga ne vnemala jako živa misel in gonila jako močna želja. In katera je ta misel in ta želja? **Na predk slovenski!**

Četudi so naše razmere na raznih stranéh neugodne, vendar je to izvestno, pa tudi veselo, da napredujemo. In napredovali bodemo Slovenci, če nam Bog pomore, tudi še nadalje. Število naših časopisov bi se zdelo prednikom neverojetno, ko bi vstali iz groba; naša društva in naši zavodi imajo udov in denarnega prometa, da se sami čudimo; nad vsemi narodnimi deli pa se sveti naša družba sv. Mohorja, slavnejša po lepih knjigah, katere izdaje, nego po številu udov. Da, še bodemo napredovali!

In «Dom in Svet»? Čemu je? Danes, ko se oziramo na preteklo dôbo šesterih let, prešinja urednika poleg bridkih spominov neizrekljiva zadovoljnost, da si je list po mnogih težavah pridobil pri Slovencih splošno priznanje. Lahko rečemo, da skoro ni bilo slovenskega

lista te vrste, ki bi bil imel toliko prijateljev na desni in levi, kakor jih ima naš list. Če ni po volji temu ali onemu, pomisli, da ni človeka, ki bi ustrezal vsem ljudem. Trudili smo se pa vedno, da bi zadovoljili Slovence, razveseljevali jih in jim koristili. Dandanes vrè burno življenje okrog nas; dan na dan novi boji, novo delo. Razburjenost se poloti človeka nehoté; zato stori marsikaj, česar bi ne storil v mirnih trenutkih. Vsakdo vé, da se mnogokrat prenaaglimo in zaletimo v razburjenosti.

A naš list je podoben ličnemu slovenskemu domu in vabljevemu domačemu ognjišču, kjer se suče pridna slovenska mati, kjer ji pomagajo brhke in zdrave hčere. Vse prostore snažijo in preprosto zaljšajo. Mlada deca se igrajo ob pragu in pojó, kakor bi angelji oznanjali srečo, ki tukaj vlada. In v ta slovenski dom pride slovenski hišni gospodar po težavnem delu, pride slovenski mladenič in domači sin slabe volje ali razdražen: ko stopita k pragu, pozdravijo ju nedolžna deca, in ko prideta v domači hram, objame ju mir in blaženost. Da, tak je naš pravi, pošteni in srečni slovenski dom. In tak miren, prijazen in mil slovenski dom v duševnem oziru želi in hoče biti naš list Slovincem. Prav zaradi tega, ker je list zvest tej nalogi, cenijo ga Slovenci. Da bi le ohranili listu to prijaznost!

«Dom in Svet» je imel doslej ime, da je list za mladino, če tudi je bil dve leti sèm bolj namenjen odraslim Slovincem. Odslej bode **list za slovenske družine** v zabavo in pouk. Ničesar pa ne bode v njem, kar bi bilo za mladino pohujšljivo. Lahko ga bode torej čitala in se ga naročala mladina.

Za novo leto je uredništvo poskrbelo ne samo večje prostore, ampak tudi obilnejšo zalogo v spisih in slikah. Hvala Bogu in vrlim prijateljem! ta zaloga nam je tako narastla, da smo brez skrbi

zastran prihodnosti. Prav ta obilna tvarina in naše obširno delo sta pripomogla, da se je list povečal.

Znanosti, umetnosti, stroji, gospodarstvo in druge stroke napredujejo danes neprestano; posebno v naravoznanstvu se vrsti izumitev za izumitvijo. O teh treba, da zvedó tudi Slovenci. Posebno zaostali pa smo Slovenci v domoznanstvu, ker premalo poznamo in cenimo domovino. Tu je še ogromnega dela prav za naš list, ki se ga je šele lotil.

Uredništvo je torej skrbelo za to, da pridobi listu novih krepkih močij. Tako so še posebno obljubili prijazno pomoč: odlični naš pisatelj dr. Frančišek Detela, župnik in pisatelj Franč. Marešič, dr. Anton Medved, ki bode objavil spis o Rimu in njega umetninah, in dr. Lovro Požar, ki bode nadziral zlasti jezikovno stran našega lista. Lepo povest nam je poslala tudi gospa Pavlina Pajkova kot naša nova sotrudnica.

Dosedanji, za naš list tako zaslužni pisatelji ostanejo nam zvesti, kakor zlasti gg: Josip Benkovič, Slavoljub Dobrávec (čegar več spisov imamo v rokah), Anton Hribar, dr. Ivan Janežič, Franč. Lekše, dr. Josip Lesar, dr. Josip Marinko, dr. Iv. Mauring, Podgoričan, Iv. Sovran (ki bode priobčeval manjše povesti), nadalje: V. B-k, V. B-r, A. K. i. dr. — Plodoviti naš pesnik Anton Medved bode sodeloval pri urejevanju pesniškega dela.

Glavno pozornost pa bode vzbujal v prihodnem letniku zgodovinski roman «Gospa s Pristave», katerega začetek se godi v Milanu na Laškem, konec pa blizu Zatičine na Dolenjskem, in je osnovan popolnoma na zgodovinski podlagi. To povest bodo krasile tudi slike.

Poleg povestij je mnogo druge tvarine na vrsti za prihodni letnik: domači kraji (Loka, Gornji grad, Ptuj, Oglej i. dr.), slavni domači in drugi

možje: Japelj, Komel pl. Sočebran, Parapat, Andrejčkov Jože, Hrvat Trnski, slavni ruski kemik Mendelejev, škof Mladenov, veliki jezikoslovec Dobrovski, slikarji Matejko, Murillo, Michelangelo i. dr. Dr. Marinko bode nadaljeval popisovanje Bosne, urednik bode podal nekaj črtic o sv. deželi z zanimivimi slikami; nadaljeval bode tudi spise o tiskanih slikah. V rokah imamo večjo jezikoslovno razpravo, obljubljen nam je spis o novešem zvezdoznanstvu, o novejši kemiji i. t. d. Uredništvo si je pridobilo lepo zalogo slik in bode lahko okrasilo list; pa tudi spretno risarske moči ima v pomoč za potrebna nagla dela.

List bode poročal — česar dosedaj ni mogel — o zanimivih novostih, novih iznajdbah in kulturnih stvarih. Tako bode vsaka številka tudi s te strani zanimiva. V zvezi je naš list z mnogimi drugimi slovanskimi listi.

Tako nas ni strah, da bi ne izpolnjevali svojih obljub, da bi nam Bog le zveste ohranil dosedanje naročnike in privedel mnogo novih! Zaradi tako znatnega razširjanja pa smo morali povišati tudi naročnino. Povišana je le toliko, kolikor je bilo neobhodno potrebno, da nas ne zgrabi polom. **Naročnina za celo leto je 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 5 kr. Za dijake pa 3 gld. 40 kr. na leto** itd. V imenu dobre stvari prosimo nujno, naj nam mladi naročniki ne kratijo tega plačila, ker čudežev ne moremo delati, list pa nam napravlja velike stroške.

Dragi Slovenci! Urednik listov ni novinec na slovstvenem polju. Delal je doslej mirno in vabil Slovence k vstrajnemu delu, za prave vzore. Tako bode delal tudi odslej. Gradimo si mogočni katoliški-narodni dom, dom narodnega slovstva, ki bode imel tudi pred svetom čast in priznanje!

Vsak naročnik bode ob enem tudi dobrotnik in podpornik našega narodnega dela.

Uredništvo in lastništvo.

